

У нумары:**Павел Латушка:**
“Культура — імідж краіны”Інтэрв’ю з міністрам культуры
Рэспублікі Беларусь.

Стар. 5

Тварэнне легендаўАгляд ліпеньскіх нумароў
часопісаў “Полымя”, “Нёман”
і “Малодосць”.

Стар. 7

Крок да вяртанняЗміцер Крачкоўскі — адзін
з апошніх беларускіх мастакоў
міжваеннай “віленскай
школы”.

Стар. 11

Ці была ажыццёўлена мара?Выкрасліць імя Рыгора Кобца
так і не ўдалося.

Стар. 14

**Зміцер Колас: “Пераклады —
запатрабаваныя”**Ён адкрыў для беларусаў
многія імёны, творы сусветнай
класічнай літаратуры.

Дадатак “Кніжны свет”

**Каб год для вас быў неблагім —
падпішыцеся на «ЛіМ»!****Для індывідуальных
падпісчыкаў:**
1 месяц — 10600 руб.
Падпісны індэкс —
63856**Ведамасная
падпіска:**
1 месяц — 14000 руб.
Падпісны індэкс —
638562**Індывідуальная льготная падпіска для на-
стаўнікаў:** на 1 месяц — 6500 руб. Падпісны
індэкс — 63815**Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі:**
1 месяц — 10500 руб. Падпісны індэкс — 63880

У 2010-м, юбілейным годзе было б заганным не ўспам’януць тых франтавікоў, чыя смерць пакінула раны не толькі ў душах іх родных і блізкіх, але і раны на целе нацыянальнай літаратуры. Ад пісьмовых ствалоў і цішыні бібліятэк прыйшлі яны ў салдацкія шэрагі і належна выканалі свой абавязак. Многія — заплацілі жыццём. На памятнай шыльдзе ў Доме літаратара пазначаныя 26 чалавек. Гэты спіс зусім не часта прыводзіцца цалкам: Змітрок Астапенка, Янка Бобрык, Леанід Гаўрылаў, Аркадзь Гейнэ, Алесь Дубровіч, Рыгор Жалызняк, Алесь Жаўрук, Эля Каган, Аляксей Коршак, Сяргей Крывец, Павел Левановіч, Рыгор Лынькоў, Сямён Ляльчук, Алесь Мілюць, Рыгор Мурашка, Мікола Нікановіч, Алесь Пруднікаў, Уладзімір Рагуцкі, Рува Рэйзін, Мікола Сурначоў, Мікола Сямашка, Леў Талалай, Андрэй Ушакоў, Іван Шапавалаў, Генадзь Шведзік, Хвядос Шынклер. Доўгі спіс кароткіх жыццяў — вельмі розных: тут і “бурапенны” маладняковец і тонкі “ціхі” лірык, крытык-вульгарызатар і ўдумлівы тэарэтык — вучань Б. Эйхенбаума, пачаткоўцы-празаікі і паэты, а побач — загартаваныя ў рэаліях Заходняй Беларусі літаратурныя “старажылы”. Усіх аб’яднала варожая куля. Пра вайну напісана шмат. Але асаблівым чынам заўсёды будзе гучаць слова, раптоўна абарванае смерцю. Сярод такіх творцаў — паэт і ваенны карэспандэнт Алесь Жаўрук, 100-годдзе з дня нараджэння якога святкуецца сёлета.

Высокі спеў жаўрука

*А ці міг, ці век — не знаў ніхто там,
Колькі моўчкі праляжалі мы
На краі сыпучага сумэта
Пасярод марознае зімы.
Толькі раптам лютаўская сцюжа
Адступіла быццам, адлягла.
Чую і не веру сам я — “Ружа”,
“Ой, расцвіла ружа, расцвіла...”
Азірнаўся: ціха ў задуменні
Сам сабе спявае зампаліт.
Слухаем. І нікне поўнач ценем,
Іншыя ўстаюць хлапцам палі.
Случчына каму, каму у песні.
Амсіслаўшчына яго ўстае,
Мне ж — рачэнскі край, маё Палессе,
Вербы, вочы ясныя твае.
І узбек, сусед мой, вочы мружыць
(Што ён прыгадаў у той цішы?),
Слухаў, слухаў і ўсмінуўся: “Ружа,
Ружа, — зноў ён паўтарыў, — якшы”.
І да самае атакі потым
Больш не гумалі аб сцюжы мы
На краі сыпучага сумэта
Пасярод марознае зімы...*

Гэтыя радкі належаць Алесю Жаўруку. Яму, яснавокаму, весначубаму, надзвычай чулівай душы лірыку, можна было б абысціся і без псеўданіма. Меў жа амаль песеннае, светлае, птушынае прозвішча — Сінічкін (Аляксандр Дзмітрыевіч). А ён выбраў таксама ж птушынае, можа, толькі званчэйшае — Алесь Жаўрук. Хай жартуюць сябры: “Яшчэ паглядзім, якая ты пташка”, а яму сапраўды хочацца вышыні, самага высокага жаўруковага спеву, што будзіць дзень і ўсю краіну кліча да творчай працы:

*Які прастор!
Які назіва
Прыгожы дзень!
Цудоўны край!
Дык узнімай жа лебядзіны,
Крылаты парус узнімай.*

У яго душы сапраўды так шмат неспакою, уздымнай крылатасці, а гэта адбіткам душы кладзецца і на паэзію. Мабыць, сэрца, і зроку, ды і таленту замала, каб ахапіць, засведчыць, удыхнуць гэта непаўторнае хараство роднай старонкі:

*Што паробіш
з неспакойным лёсам,
Салаўіным цяжкім
рамяством?!*

“Салаўінае рамяство” павядзе паэта не толькі ў свет летуценняў, няўседлівай рамантыкі, але і акрыліць на сапраўдныя творчыя пошукі і здабыткі.

Алесь Жаўрук нарадзіўся 19 жніўня 1910 года ў Сянно на Віцебшчыне. Але нідзе, ні ў адным сваім вершы так і не згадае мясціну свайго нараджэння, бо дзяцінства і юнацтва паэта светла прапісаліся ў Рагачове. Пасля раптоўнай смерці бацькі ўсе клопаты па выхаванні дзяцей кладуцца на плечы маці, Лізаветы Сцяпанаўны. Жанчына робіць немагчымае, але ставіць дзяцей на ногі, дае ім адукацыю.

У школе Алесь дужа пасябраваў з Аляксеем Зарыцкім. Сяброўства інакш і не назавеш, як творчым. Перш чым кожны вызначыцца са сваёй уласнай паэтычнай сцяжынкай, яны ўдвух будучь выдаваць сатырычную газету “Смех і слёзы”, напішуць нават сумесную аповесць “Аб чым галасілі варштаты”. Летам 1926 года ўдвух адправяцца ў Бабруйск, каб паказаць твор аўтарытэтныму Міхасю Лынькову. Лёс таго твора невядомы, а вось дарога падаравала хлопцам добрае знаёмства з братам Лынькова Рыгорам.

Потым быў Рагачоўскі педтэхнікум, закончыўшы які ён настаўнічаў на Лобаншчыне, у саўгасе “Сосны”. Рагачоў, відаць, нямала значыў у лёсе паэта, бо ён прысвядзіў яму вядомы “Рагачоўскі спытак”. Усхвалявана, проста спеўна і сёння гучаць радкі паэта:

*Засталося пакланицца
клёнам
Ды ускінуць куртку
на плячо.
Не сумуй па госцо,
Мой зялёны,
Мой птушыны
гораг Рагачоў.*

“Птушыны гораг” змушае да нечуваных памкненняў, да “салаўінага рамяства” і самага “птаха” паэта Жаўрука. Няўрымснік “лодачнік, заядлы галубятнік, вясёлы на зямлі паэт” пра сваё пакаленне аднойчы скажа так:

*Нам цяпер ўсё болей
паслужыны
Хвалі самай бурнае ракі,
Самалёты, малаты
і краны
Зброя і гарачыя радкі.*

“Яны былі гатовы да бітвы з фашызмам, — зазначыў у свой час крытык Варлен Бечык. — Іх вершы пра гераічную Іспанію, іх публіцыстычныя водгукі на падзеі на Захадзе выяўлялі магутны зарад гэтай гатоўнасці”.

З першых дзён вайны Алесь Жаўрук на фронце ў якасці карэспандэнта газеты “На зашчыту Родины”. У сваёй паэме “Крывёю сэрца” ён славіў “адвага Пятага палка і мужнасць Пасіянары... І сталася так, што ён побач ваяваў у Сталінградзе і загінуў з лейтэнантам Ібаруры, сынам Пасіянары” (А. Вялюгін).

23 жніўня 1942 года ў час варожай бамбёжкі Сталінграда палітрук 62 арміі Аляксандр Сінічкін быў цяжка паранены і накіраваны ў шпіталь.

Ён і нарадзіўся ў жніўні. Гэты месяц у паэтаў сімвалізуецца са шчодрым паэтычным падсумаваннем. Яго галоўная кніга толькі зачыналася, а жнівень быў апошнім. Пры эвакуацыі шпіталь на другі бераг Волгі бомба трапіла ў карабель, на якім знаходзіўся і Алесь Жаўрук.

Пры жыцці паэта пабачылі свет паэтычныя кнігі “Ручаіны” і “Дняпро выходзіць з берагоў”.

Шчырая, шчымылівая песня “жаўрука” беларускай паэзіі абарвалася на высокай ноце, але звонкае яе рэха працягвае жыць у нашай памяці.

Казімір КАМЕЙША

Пункцірам

• Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста РСФСР Пятра Тадароўскага — з 85-годдзем, народнага артыста ССРСР Георгія Данэлію — з 80-годдзем.

• У межах сумеснага праекта Віленскага інстытута беларусістыкі і Беларускага гістарычнага таварыства выйшла кніга беластоцкага гісторыка Яўгена Мірановіча "Беларусы ў Польшчы. 1918 — 1949 гг." Гэта дапрацаваная версія доктарскай дысертацыі даследчыка.

• У малой зале Музея сучаснага выяўленчага мастацтва адбылося адкрыццё выставы графікі Ігара Сухарукава "Акварэль. Гарадскі пейзаж". Выстаўка будзе працаваць да 5 верасня.

• Да 80-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча Таварыства беларускай мовы выпусціла адмысловы календар на другое паўгоддзе 2010 — першае паўгоддзе 2011 гадоў з выявамі класіка.

• Лепшыя беларускія музыкі будуць выступаць на міжнародных конкурсах, выконваючы творы на скрыпцы Страдывары. Інструмент высокага класа быў набыты за сродкі дзяржавы і спонсараў і перададзены Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

• Радзівілаўскія лютры, што доўгі час знаходзіліся ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, пасля яго закрыцця на рамонт былі перададзеныя ў музейную экспазіцыю замка ў Нясвіжы. У музей таксама пераехалі скуруны мэблевы гарнітур XIX стагоддзя і некалькі фатэляў таго ж часу.

• Археалагічныя даследаванні на Мінскім замчышчы плануецца аднавіць у 2011 годзе. У бліжэйшыя гады тут мяркуюць стварыць унікальны гісторыка-археалагічны цэнтр, дзе будуць прадстаўлены не толькі археалагічныя знаходкі, але і дамы XII стагоддзя.

• У славацкім горадзе Сеніца паставілі спектакль «Стомлены д'ябал» па п'есе беларускага драматурга Сяргея Кавалёва. Твор загучыць на загарацкай гаворцы, дыялекце славацкай мовы.

• Выстава "Зямля пад белымі крыламі", што распачнецца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі 3 верасня і працянецца чатыры месяцы, прадставіць звыш 300 работ, створаных за апошнія 15 гадоў больш як 150 аўтарамі. Такая дэманстрацыя цэлага пласта работ сучасных аўтараў (жывапіс, графіка, скульптура, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва) адбудзецца ўпершыню ў гісторыі музея.

• Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь распачне новы, 78-ы, тэатральны сезон 7 верасня прэм'ерным спектаклем "Набука" Джузэпэ Вердзі. У новым сезоне чакаюцца таксама прэм'еры опер "Нуда" Джакама Пуччыні, "Снягурка" Мікалая Рымскага-Корсака, а таксама балета "Трышчан і Іжота" Рыхарда Вагнера.

• Фэстываль "Аўгустоўскі канал у культуры трох народаў" адбыўся на Гродзеншчыне ў раёне шлюза Дамброўка Аўгустоўскага канала. У ім узялі ўдзел каля 30 калектываў з Беларусі, Польшчы і Літвы.

• Першы рок-фэстываль славянскіх калектываў "Гаруда" адбыўся ў музейным комплексе "Дудуткі". На ім выступілі групы "Нагуаль", "Даліна", Litvin Troll, "Кашлаты Вох", "Рокаш", "Зніч" ды іншыя.

• У Полацкай мастацкай галерэі адкрылася выстава ART-EGO. Тут прадстаўлены працы 16 мастакоў з Літвы, Латвіі і Беларусі, зробленыя падчас двухтыднёвага пленэру.

Падрыхтавала Саша ДОРСКАЯ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Сяброўства без межаў

У сталічным Доме літаратара была наладжана прэзентацыя кнігі "Вместе. Казахстан и Беларусь: К новым горизонтам сотрудничества" (складальнікі Мікалай Чаргінец і Гульнара Кіргізбаева), якая выйшла ў выдавецтве "Мастацкая літаратура". У прэзентацыі прынялі ўдзел прадстаўнікі пасольстваў краін бліжняга і далёкага замежжа, дзеячы мастацтва і культуры, а таксама прадстаўнікі казахстанскай дыяспары ў Беларусі.

Кніга, якая адкрыла серыю "Вместе", стала сумесным праектам Саюза пісьменнікаў Беларусі і Пасольства Казахстана ў Рэспубліцы Беларусь. Таму не дзіўна, што імпрэзу вялі старшыня СПБ Мікалай Чаргінец і Пасол Казахстана ў Рэспубліцы Беларусь Анатоль Смірноў.

У сваіх выступленнях абодва падкрэслілі значнасць супрацоўніцтва між краінамі. Далей Мікалай Чаргінец прадставіў слова намесніку міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігару Лапцёнку, старшыні Мінскай гарадской арганізацыі Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхасю Пазнякову, публіцысту Ніне Чайцы, першаму намесніку старшыні Выканаўчага камітэта СНД — вы-

канаўчаму сакратару СНД Уладзіміру Гаркуну.

Усе яны адзначылі вартасці новага выдання. Кніга "Вместе. Казахстан и Беларусь: К новым горизонтам сотрудничества" складаецца з трох частак. Першая — "Желая друг другу добра..." — змяшчае ўспаміны і светлыя згадкі пра Казахстан прадстаўнікоў беларускага грамадства. Другая, "Астана — Минск", з'яўляецца фотаальбомам, які знаёміць чытачоў з лепшымі краявідамі і адметнай архітэктурай сталіц абедзвюх дзяржаў. Трэцяя, "С любовью и гордостью — о Родине и Президенте", змяшчае меркаванні пра Нурсултана Назарбаева з боку прадстаўнікоў казахстанскай дыяспары ў Беларусі.

Удзельнікі сустрэчы выказаліся пра неабходнасць далейшай сумеснай працы. Гаворка вялася як пра выхад наступнага, другога па ліку, альбома, прысвечанага рэгіёнам Казахстана, так і пра магчымасць выдання ў Казахстане адпаведнай кнігі, прысвечанай Беларусі і яе лідэру Аляксандру Лукашэнку.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

На здымку: Мікалай Чаргінец і Анатоль Смірноў.

Фота Кастуся Дробава

Фэстывалі

На пляцоўцы каля старажытнага Гальшанскага замка, што на Ашмяншчыне, праішоў фэстываль сярэднявечнай культуры "Гальшанскі замак-2010". У гэтым годзе фэст быў прымеркаваны да чатырох значных дат у гісторыі Беларусі — 600-годдзя Грунвальдскай бітвы, 400-гадовага юбілею заснавання Гальшанскага замка, 730-годдзя заснавання саміх Гальшан і 605-годдзя з дня нараджэння Соф'і Гальшанскай, заснавальніцы дынастыі Ягелонаў.

Сталіца фэсту — Гальшаны

Фэст "Гальшанскі замак" праводзіўся толькі другі раз, але арганізатары — Ашмянскі райвыканкам, турыстычныя агенцтвы "Гісторыя-Тур" і "Залатое кола Беларусі" — выказалі спадзяванні, што фэстываль на Гальшанскай пляцоўцы стане традыцыйным і з кожным годам будзе прывабліваць усё больш і больш наведвальнікаў з розных куткоў Беларусі і замежжа.

Як заўважалі самі ўдзельнікі фэстывала, ад астатніх фэстаў "Гальшанскі замак" адрознівае месца, у якім ён праводзіцца. Мясцічка Гальшаны і сам замак загадкавыя, авяняныя легендамі, шматлікімі гісторыямі пра прывіды (і тут усе згадвалі "Чорны замак Альшанскі" Уладзіміра Караткевіча). Як падкрэсліў сябар клуба "Вялікае Княства" Ольгаст, у

такім месцы пачуваешся сапраўды як у Сярэднявеччы.

Асаблівасцю фэстывала сёлета стаў тэатральны пралог "Гартаючы гісторыі старонкі..." — кароткія замалеўкі легенд старажытных замкаў Гродзеншчыны: Крэўскага, Геранёнскага, Навагрудскага, Гродзенскага, Любчанскага, Мірскага. Уладары гэтых замкаў — князі Міндоўт, Альгерд, Вітаўт, Давыд Гарадзенскі, Стэфан Баторый, Мікалай Радзівіл Чорны, Барбара Радзівіл і іншыя правіцелі беларускіх земляў прыйшлі павіншаваць Соф'ю Гальшанскую з юбілеем.

У праграму фэсту былі ўключаны ўжо традыцыйныя турніры лучнікаў, пешы і конны турніры, а таксама бургур. Пераможцам турніра лучнікаў стаў Ро-

берт з клуба "Гільдыя лучнікаў" (Гродна), а самым моцным пешым рыцарам быў прызнаны Мейнхард, які прадстаўляў клуб "Карона Захаду" (Мінск). Пераможцы атрымалі адметныя прызы — калчан і клінок польскай работы, набытыя падчас фэстывала на Грунвальдскім полі.

Напрыканцы фэсту гледачоў чакалі вялікі канцэрт старадаўняй музыкі з удзелам беларускіх гуртоў "Стары Ольса", "Русалія", "Келіх кола", "Гальярда", "Testamentum Terrae", а таксама гасцей з Польшчы гурта "Litvin Troll" і агнёвае прадстаўленне ад тэатраў "Гістарыён" і "Дэ-Грыза".

Марына ВЕСЯЛУХА
На здымку: падчас агнаго з конкурсаў коннага турніра.

Фота аўтара

Форумы

Жнівеньскі педсавет

Адбыўся агульнагарадскі педагагічны форум, у якім прынялі ўдзел тры тысячы настаўнікаў і кіраўнікоў устаноў адукацыі Мінска. У ліку ганаровых гасцей вялікага педсавета — кіраўнікі Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса.

На жнівеньскім форуме былі падведзены вынікі мінулага навучальнага года, вызначаны мэты і задачы па развіцці і ўдасканаленні сістэмы сталічнай адукацыі на наступны год. Удзельнікі педсавета мелі магчымасць пазнаёміцца з гарадскімі, рэспубліканскімі і міжнароднымі праектамі ў галіне адукацыі, дасягненнямі мінскіх школ. Так, увазе педагогаў былі прадстаўлены інтэлектуальныя карты "mind maps", новыя спосабы рашэння галаваломак, іншыя інавацыйныя адукацыйныя тэхналогіі.

Педагагічны форум аказаўся цікавым не толькі для настаўнікаў. Многіх вучняў і іх бацькоў прывабіла шматпрофільная інтэрактыўная пляцоўка, якая была арганізавана каля Палаца Рэспублікі. Тут творчыя і спартыўныя дасягненні прадэманстравалі каля дзвюх тысяч дзяцей. У танцавальным марфоне выступілі лепшыя дзіцячыя харэаграфічныя калектывы. Юныя тэхнікі прадставілі авія-мота- і аўтамадэлі. На спецыяльным подыуме гледачам былі паказаны калекцыі адзення, выкананыя школьнікамі. У праграму ўвайшлі пленэр юных мастакоў, паказальныя выступленні вучняў спартыўных класаў, іншыя цікавыя мерапрыемствы.

Педагагічны форум — не толькі сустрэча калег-педагогаў, але і магчымасць абмену вопытам і творчымі напрадаўкамі для розных устаноў краіны. На жнівеньскім педсавеце ўвазе гледачоў быў прадстаўлены і стэнд РВУ "Літаратура і Мастацтва", на якім, апроч кніг і перыядычных выданняў рэдакцыйна-выдавецкай установы, дэманстраваліся новыя слоўнікі і вучэбныя дапаможнікі для школьнікаў.

Марына ВЕСЯЛУХА

Брава!

Маладзёжныя Дэльфійскія гульні дзяржаў-удзельніц СНД праводзяцца з 2002 года. Сёлетнія, адкрытыя гульні, якія ладзіліся ў форме конкурснай і фэстывальнай праграмы, у дзвюх узроставых катэгорыях, у 19 намінацыях мастацтва (у тым ліку жывапіс, графіка, народныя інструменты, акадэмічныя, народныя, эстрадныя спіевы), сабралі каля 600 спаборнікаў з 16 краін: дзяржаў-удзельніц СНД, Балгарыі, Турцыі, Францыі ды іншых. Упершыню ў рамках гэта-

Вярнуліся з медалямі

Прайшлі VI Адкрытыя маладзёжныя Дэльфійскія гульні дзяржаў-удзельніц СНД у Ерване, прысвечаныя 65-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Паспяхова выступілі ў яго конкурснай праграме выпускнікі Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага каледжа, маладыя артысты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Аляксандра Чыжык ды Ігар Аношка.

Наш дуэт выканаў класічнае Па-дэ-дэ з балета Л. Мінкуса "Дон Кіхот" і Адажыо са "Спартака" А. Хачатурана. У выніку рашэння аўтарытэтнага журы Ігар Аношка атрымаў залаты медаль, Аляксандра

Чыжык адзначана срэбным медалём.

Сёлета гэтыя маладыя артысты, пасля належнай прафесійнай стажыроўкі, прынятыя ў трупы НАВТА оперы і балета Беларусі і танцуюць у такіх спектаклях, як "Лебядзінае возера", "Баядэрка", "Бахчысарайскі фантан". Радасць перамогі падзялілі са сваімі выхаванцамі заслужаныя артысты Беларусі Сяргей Пясцехін і Марына Пятрова — педагогі Ігара ды Аляксандра.

Лана ІВАНОВА

Літ-абсягі

Кніга, напісаная самім народам

Прайшла прэзентацыя кнігі Янкі Крука і Аксаны Катовіч "Залатыя правілы народнай культуры" ў кнігарні "Светач" у рамках дзён якасці ААТ "Паліграфкамбінат імя Якуба Коласа". Гэта ўжо 8-е яе выданне, ажыццёленае выдавецтвам "Адукацыя і выхаванне". На працягу двух апошніх гадоў гэтая кніга знаходзіцца ў ліку самых прадаваемых, паколькі карысная для ўсіх, хто цікавіцца беларускім фальклорам, звычаямі і традыцыямі. Выданне ўяўляе сабой вынік трыццацігадовай працы.

Хочам мы таго ці не, але традыцыі заўсёды мелі і будуць мець пэўны ўплыў на жыццё чалавека. "Шмат таго, што дайшло да нас праз традыцыі, застаецца актуальным і сёння, — распавядае Янка Крук. — Гарадское насельніцтва не шмат пра іх ведае, а ў вёсцы абраднасць усё яшчэ

жыве, таму трэба знайсці падыход да чытача і паказаць каштоўнасць гэтай інфармацыі для сучаснага чалавека". Акрамя згаданай кнігі, свет убачылі яшчэ тры выданні з серыі "Беларускі народны календар": "Зімовыя святы", "Веснавыя святы" і "Летнія святы". Асобнай увагі заслугоўвае іх мастацкае афармленне: прысутнічае рацыянальны кансерватызм, і ў той жа час усё выглядае па-наватарску і прыгожа.

Падзяліліся аўтары і сваімі планами на будучае. Цяпер актыўна ідзе праца над кнігамі "Беларускае народнае вяселле" і "Беларуская традыцыйная культура ў пытаннях і адказах". Хочацца спадзявацца, што і гэтыя кнігі чакае шчаслівы лёс іх папярэдніцы.

Алена ДРАПКО
На здымку: Ігар Лапцёнак, Аксана Катовіч і Янка Крук.
Фота Кастуся Дробава

3-пад пярэ

У *доме-музеі* Адама Міцкевіча, што ў Навагрудку, пачала працаваць выстава жывапісу "Родны край". Свае работы, у асноўным, прадставілі члены Саюза мастакоў Беларусі браты Іван і Юрый Козелы. На выставе — трыццаць дзве работы, сярод якіх эпічныя і лірычныя пейзажы, прысвечаныя нашай радзіме, у прыватнасці, "Зіма на Дзятлаўшчыне", "Край Адама Міцкевіча", "Мірскі замак", "Край азёр", а таксама серыя націюрмортаў. Мясцовыя мастакі творча і плённа працуюць у рэалістычным напрамку мастацтва, працягваючы лешыя традыцыі беларускай жывапіснай школы.

Іосіф ЗАЯЦ

Аматары *гзівосаў* спяваюцца пабачыць "Навальніцу" — пад такой назвай 27 і 28 жніўня ў Дзяржаўным спартыўна-аздраўленчым комплексе "Лагойск" пройдзе ўжо другі міжнародны фестываль феерверкаў, падчас якога адбудзецца і саборніцтва лепшых піратэхнічных каманд з розных краін Еўропы. Летась фестываль "Навальніца" сабраў больш як 30 тысяч гледачоў. Апроч майстроў вогненнага шоу, на гэтым свяце выступаюць і музычныя гурты. Але, мабыць, далёка не ўсе ўдзельнікі і госці грандыёзнага відовішча ведаюць, што сучасныя шоу жывога агню ў суправаджэнні музыкі маюць глыбокія карані ў традыцыях мінулага. "Авангардная", найноўшая для свайго часу, а для нас — крыху экзатычная старажытная музыка суправаджала святочныя феерверкі ў парках і сядзібах Еўропы XVIII стагоддзя. Выдатны кампазітар тых часоў Георг Фрыдрых Гендэль ствараў нават цэлыя інструментальныя сюіты для такіх урачыстасцей, вядомыя пад немудрагелістай "функцыянальнай" назвай "Музыка для феерверкаў".

Лана ІВАНОВА

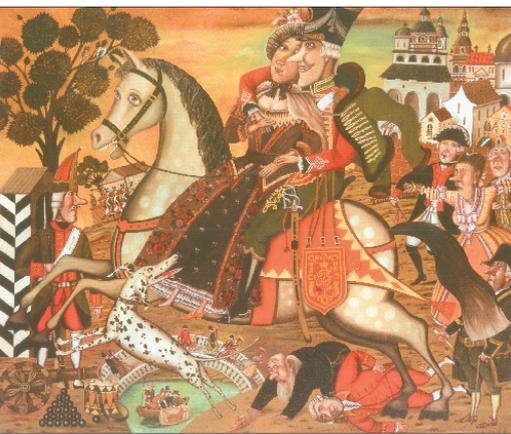
Ждановіцкая сярэдняя школа ў Мінскім раёне на некаторы час ператварылася ў здымачную пляцоўку фільма "Школа пражывання". Галоўны герой карціны — фізік-ядзернік — прыязджае з Новасібірска ў Падмаскоўе і, па некаторых абставінах, працуе настаўнікам фізікі ў сельскай школе. Па словах рэжысёра Аляксандра Канановіча, Ждановіцкую школу выбралі для здымкаў з-за асаблівай атмасферы, ёсць адчуванне, што яна поўніцца жыццём. Чатырохсерыйную карціну "Школа пражывання" здымае кампанія "Медыяпрафсаюз" па замове тэлеканала "Расія". Прадзюсеры фільма — Аляксандр Гаўрушын і Уладзімір Ігнацёў. У галоўных ролях расійскія акцёры Аляксандр Макагон, Вольга Паўлавец, Максім Канавалаў. Таксама ў карціне занятыя вядомыя беларускія акцёры Валерый Капчэў, Алеся Пухавая, Вячаслаў Паўлюц, Алена Акулёнак і пачаткоўцы, але вельмі перспектыўныя Прохар Пашкоў, Максім Папоў і Маргарыта Удавенка. Прэм'ерны паказ фільма адбудзецца на тэлеканале "Расія".

Кацярына ХАДАСЕВІЧ

Арт-лінія

Персанальная экспазіцыя мастака Валянціна Губарава "Важна ўсё" адкрылася ў выставачнай зале Баранавіцкага краязнаўчага музея. Непаўторны, самабытны талент, арыгінальная манера пісьма прывабліваюць шматлікіх наведвальнікаў. Кожная з 22 жывапісных работ майстра выяўляе сінтэз жанраў і цеснае сутыкненне з рознымі пластамі культурнай спадчыны мінулага.

Дэкларацыя дабрыні

жаваная, шчыльна запоўненая людзьмі і прадметамі побыту, з трансфармацыяй перспектывы і маштабу малюнка. Тэрыторыя карцін — зборная выява мноства невялікіх правінцыйных мястэчак: ужо не вёска, але яшчэ і не горад. Герой мастака — зусім і не герой, а звычайны абыяцель: у яго свае маленькія радасці і нягоды, ён заўсёды чымсьці саступае гледачу: ці то прыгажосцю і камплекцыяй, ці то жыццёвай неўладкаванасцю і бездапаможнасцю, ці адзінотай і тугою па шчасці. Аднак ён — адкрыты і прастадушны, добры і нясквапны.

Персанажы карцін Губарава — дзіўны феномен нашага нядаўняга жыцця, жыцця савецкай правінцыі, якое ўсё яшчэ

вабіць мастака. Ён з пэўнай ноткай настальгіі піша той час, хаця ў яго позірку на мінулае выразна адчуваецца і гумар, і іронія, а іншым разам і сарказм. І ўсё ж неверагодна кранальныя адносіны мастака да сваіх герояў — гэтых найўнейшых і смешных, крыху бязглуздых, бяззлівых і асцярожных, мілых у сваіх марах пра "прыгожае жыццё" людзей. І як не прыгадаць тут "Чалавечую камедыю" Бальзака, і як не ўспомніць тэму "маленькага чалавека" ў творах Пушкіна, Дастаеўскага, Гогаля!

Губараў гаворыць пра тое ж — пра вялікую трагікамедыю чалавечага жыцця, — толькі сродкамі выяўленчага мастацтва. А "вечным тэмам" забяспечаны "вечны інтарэс", для якога не існуе дзяржаўных межаў, культурных напаставанняў, этнічных адрозненняў і рознасці менталітэтаў. Таму творы Валянціна Губарава запатрабаваны ва ўсім свеце. Яны знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, музеі "Zimmerly Art Museum" (ЗША), галерэі "Schaer und Wildbolz" (Швейцарыя), галерэі "Kunststück" (Германія), галерэях "Les Tournesols" (Францыя), а таксама ў прыватных калекцыях Расіі, ЗША, Англіі, Японіі, Іспаніі... "Важна ўсё", — кажа Губараў. Пацвярджэннем таму — папулярнасць мастака.

Вольга ЖЫГАР
На здымку: работа Валянціна Губарава "Выкраданне Еўдакіі".

Повязі

Не пярэстасць, а прастасць

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі да 19 верасня можна пабачыць выставу з 25 лепшых па афармленні эстонскіх кніг. У Мінск прыехалі выданні, што сталі пераможцамі леташняга конкурсу дызайну кнігі, які штогод праходзіць у Эстоніі.

"Не бачу ў гэтым вялікай бяды. Прыгажосць не ў пярэстасці, а ў прастасці — такое было залатое правіла Андрэя Рублёва", — каменціруе мінімалістычную моду Фёдар Ястраб. З гэтым пагаджаецца і яго калега дызайнер Аляксандр Кулажэнка: "Добрае выданне можна зрабіць з дапамогай адной гарнітуры і адной фарбы". Ён дадае: "Усё цудоўна! Афармленне гэтых кніг захоўвае традыцыі эстонскіх ілюстратараў 1970-х гадоў. Выдатны падбор шрыфтоў! А без добрага шрыфту няма добрай кнігі".

Аляксандр Кулажэнка выказвае свае ўражанні экспрэсіўна, з яўным захваленнем, узнікаючы над галавой то нейкую востраканцовую кнігу няправільнай формы, то фаліант па гісторыі эстонскіх строяў: "Не ведаю, як вокладка свеціцца ў цемры, магчыма, выкарыстоўвалася флюарысцэнтная фарба, але гэта ўражвае".

Часовы павераны ў справах Эстоніі ў Беларусі Хары Лахтэйн патлумачыў разнастайнасць эстонскага кніжнага афармлення вольнай канкурэнцыі на кніжным рынку. Ён вылучыў сярод выставачных асобнікаў і свайго фаварыта: зборнік эстонскіх казак, які вельмі ўпадала ягоная двухгадовая дачка.

Дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі адзначыў, што беларуская і эстонская бібліятэкі падтрымліваюць моцныя сувязі і абменьваюцца такімі кніжнымі мерапрыемствамі не першы год: "Гэтая выстава будзе цікавай не толькі прадстаўнікам эстонскай дыяспары, але і беларускім дызайнерам, ілюстратарам, кнігавыдаўцам, якія змогуць многаму павучыцца ў эстонскіх калег".

Саша ДОРСКАЯ
На здымку: ля стэнда эстонскай кнігі.
Фота Кастуся Дробава

"Традыцыйна літоўцы лічацца адметнымі ў скульптуры, латышы — у жывапісе, а эстонцы вельмі моцныя ў графіцы, у тым ліку і ў кніжным дызайне", — распавёў старшыня Міжнароднай гільдыі жывапісцаў, мастак Фёдар Ястраб.

Сёлета ў афармленні кніг выявілася антыкрызісна тэндэнцыя да эканомнага, стрыманага, ашчаднага дызайну, і эстонскія выдаўцы часта абіралі манашромны друк на карысць больш высокай якасці паперы і вокладкі.

З творчасцю маладой мастачкі са Смаргоні Настассі Балыш змаглі пазнаёміцца мядзьяльчане. У Музеі Народнай славы на працягу месяца праходзіла выстава яе работ пад назвай "Прадчуванне жыцця". Наведвальнікі маглі паглядзець і на прыгожыя пейзажы, і на дасканалыя партрэты. Сярод карцін былі і палотны сімвалічныя, над якімі трэба паразважаць. Гэта нездарма: вучылася Настассі не толькі мастацтву, але і псіхалогіі. Дарэчы, гэта другая персанальная выстава мастачкі — першая адбылася ў Вілейцы. Мастачка падаравала музею карціну з выявай храма ў Смаргоні.

Алесь ВЫСОЦКІ

За праўдзівасць і адкрытасць

У пазамінулым, №32 "ЛіМа" мы аб'явілі новую рубрыку — "Камертон", з надзеяю ўзнавіць шырокі дыялог творцаў пра самае надзённае. Водгукі на публікацыю прыйшло шмат, яны пераканаўча сведчаць — гутарка такая наспела даўно, тут ёсць, над чым паразважаць. Чым мы жывём, якія каштоўнасці маем, што згубілі, імкліва несучыся на хвалях тэхнапрагрэсу, патанаючы ў праблемах сусветнага крызісу, зрэдку вынырваючы з яго, каб удыхнуць глыток свежага паветра? Хто ж, як не пісьменнік, найлепш адгукнецца на тэмы працы, што мы назіраем у грамадстве? "Грамадская думка была для сяльчан мераю сумленнасці, маральнасці. Можна, таму лягчэй было не аступіцца, не сарвацца..." — напісала ў прэдадзень Дня беларускага пісьменства, успамінаючы пра бацькавых землякоў, дачка пісьменніка Барыса Сачанкі Святлана Явар. Нельга не пагадзіцца: людзі жылі, вымяраючы свае ўчынкi па адносінах да іх блізкіх — і геаграфічна, і па духу — людзей. Што мы маем цяпер? Якія прынцыпы спавядаем? — "У нас зніжаецца вытворчасць дабрыві, у нас усё менш людзей, якія жывуць па сумленні, у нас памяншаецца прыстойнасць, сумленнасць, пачцівасць. Выхоўваць гэтыя якасці закліканы літаратура, гісторыя, кіно, тэатр, якія не павінны адыходзіць на другі і трэці план нашага жыцця. Гэта прыярытэт грамадства, якое хоча і павінна развівацца грамадствам гуманым", — гэта ўжо думкі Данііла Граніна.

З пісьменнікам можна спрачацца, прымаць альбо не прымаць яго пазіцыю, думкі, перажыванні. Але галоўнае — не заставацца абьякавым. Ва ўсе часы творцы гаварылі праўдзіва і дакладна, шчыра і адкрыта. Таму, лічым, размова толькі пачынаецца. Мы чакаем адказаў на пытанні анкеты і таленавітых, вострапубліцыстычных нарысаў — пра сучаснае жыццё.

Ірына ТУЛУПАВА
e-mail: tulupova_05@mail.ru

Кім вырасце ўнук, альбо Бабулін пірог

Максім паехаў у вёску — пасвіць кароў. Там жыве яго бабуля па маці, і старой трэба дапамагаць. Паехаў без ахвоты, да апошняга сядзеў за камп'ютэрам, спадзяваўся: а раптам пашанцуе — бацькі не заедуць і не стануць праціць, каб праведаў бабулю. Не пашанцавала. Там, у вёсцы, і мая хата, а паколькі хаджу на працэдурі ў паліклініку і адчуваю сябе не надта камфортна, папрасіў унука зазірнуць у садок і прывезці торбу яблыкаў. "Бабуля пачастуе нас смачнымі пірагамі". Набраць яблыкаў — не кароў пасвіць, таму ўнук пагадзіўся ахвотна. Тым больш ён, блазнюк, ведае: з дзедам трэба сябраваць, у дзеда камп'ютэр, і той, калі нічога не піша сам, уступае яму месца — бывае, і на ўвесь дзень.

Я чакаю яблыкi, якія прывязе ўнук. І думаю пра яго. Кім ён вырасце? Год колькі таму я быў у Петрыкаве, завітаў і ў сквер, што над Прыпяццю, да помніка славуце Герою Коласавай "Дрыгвы" дзеду Талашу. Мудры стары дзівіўся на прыгожае наваколле з... цыгаркай у роце. Канечне ж, дзятва пажартавала. А мне адразу падумалася: "Няўжо і мой унук здатны на такое? Не, што вы! Каб і мой?!"

Так падумаў бы на маім месцы кожны дзед, тым больш — кожная бабуля, натура яшчэ больш схільная да ідэалізацыі сямейных устояў. Хто ж пагалуміўся над помнікам? Хто псуе вонкавы выгляд нашых будынкаў, якія да няўмела накрэмзаных графіці мелі сапраўды еўрапейскі выгляд? Адкуль такое — псаваць, крамаць, кідаць, пляваць, кірхаць, гагатаць ў грамадскім транспарце жывельным гогатам, ад чаго некаторым слабым здароўем людзям, упэўнены, робіцца зусім кепска?

Няўжо на такое згодны і мой унук? А калі і ён у натоўпе? Як ён паводзіць сябе, цікава? Не жыве ж ён сам па сабе. Вакол — сябры. Каманда. Дома яны амаль што ўсе — хоць у вуха кладзі замест ваткі. Аднак, аднак... Адзін мой знаёмы некалькі прызнаўся, што выпадкова апынуўся побач з купкай хлапчукоў на гуллівай гарадской вуліцы, сярод іх быў і ягоны сын, выдатнік, актывіст БРСМ. Майму знаёмаму было сорамна стаць побач з хлапцамі, бо размаўлялі тыя, выкарыстоўваючы, як кажуць, толькі ненармаўную лексіку. Праз слова — мацюк. Адборны. І кожны стараўся вымавіць тое слова як мага гучней, каб падкрэсліць навакольным, які ён, бацьце вы, герой.

Пачуў тое ж самае ён і ад свайго сына. А калі хлапец убачыў бацьку, напалохаўся не на жарт: вось трапіў дык трапіў! Мой знаёмы амаль за руку вывёў сына з натоўпу, той не ўпарціўся, хоць перад сябрамі і адчуў сябе няёмка. "Гляньце, Арпём пад каўпаком!" — так, відаць, падумалі яны. Але перакананы: на месцы Арпёма кожны б стаў ягнём перад бацькам... Хаця, не прырочу, сёй-той і паспрабаваў бы паказаць свой нораў.

Мне ў такой сітуацыі ўнука захапіць не выпадала. Але, мусіць жа, і ён не анёл. Цялкам не ручаюся. І назіраць за ім не збіраюся. Я перакананы ў сіле слова, і нарэшце пагавару з ім як мужчына з мужчынам. Усё ж унуку семнаццаці год, дзесяцікласнік, разбіраецца

ў камп'ютэры, любіць кіно, канцэрты... і вуліцу. Адным словам, нам будзе, пра што пагаварыць. І абавязкова трэба раскажаць яму пра сваё высковае жыццё, якое ўнук так не любіць, усяляк стараецца ўхіліцца, каб не паехаць да бабулі.

Не любіць працаваць, гультай расце? Не сказаў бы. Ніводнага разу не адмовіў, калі прасіў што зрабіць. Хоць якая тут у нас, гарадскіх, праца для яго? Збегаць у краму ці вынесці смецце, калі нам не хочацца лішні раз апранацца? Прапыласосіць падлогу? Падмесці? Забраць газеты ў паштовай скрынцы? Безумоўна ж, не параўнаць, што мы, вясковыя дзеці, рабілі. Але то — мы, яны ж жывуць сёння ў іншым вымярэнні, жывуць на асфальце і ў вёсцы бываюць наскокам, а яшчэ дакладней сказаць — гасцямі. А што ты возьмеш з гасця!

Добра яшчэ, што ўнук адчувае сябе ўтульна ў горадзе, і пакуль — пастукаем тройчы па дрэве! — ніводнага разу ім не цікавілася міліцыя. Але маецца ўсё ж і вялікі мінус — камп'ютэрныя гульні і іншыя забавы, якія моцна прывязалі Максіма да кватэры і значна скарацілі яго дварова-вулічны час. Жонка радуецца: не спадохай, хай сядзіць за камп'ютэрам, менш па вуліцы бегач будзе. Ну яе, вуліцу!

Я разумею жонку. Так спакайней. Хаця ж і адмаўляць двор, вуліцу нельга. Там — сябры, патаемныя мясціны дзяцінства. Там — зусім іншае жыццё, чым у чатырох сценах. Назвіце мне чалавека, які б не хваляваўся, адпраўляючы сына альбо ўнука ў тое зусім іншае жыццё? Хоць і ненадоўга. Хоць на некалькі гаўдзін. Але ж іншы раз хапае і хвіліны-другой, каб пацягнуцца да таблеткі... І ад гэтага, пэўна, нікуды не падзецца, на вялікі жаль. **Існуюць добро і зло, любоў і нянавісць, і з усім гэтым спрачаюцца на сваім жыццёвым шляху нашы дзеці. Адны па гэты бок, іншыя — па той... Нам хочацца, каб нашы самыя любімыя, самыя бязгрэшныя былі заўсёды там, дзе пануе толькі ДАБРО.**

...Максім прывёз — як звязецца — торбу яблыкаў. Трэба было бачыць яго вочы. Свяціўся ўвесь. Я падзякаваў. Ну, а заўтра я ўсё ж пагавару з ім на чысціню. Пра тое, як жыве, што хвалюе, непакоіць. Будзем есці бабулін пірог і размаўляць. Абавязкова.

Васіль ТКАЧОЎ

Анкета пісьменніка

Каму патрэбен свет без людзей?

1. Існуе меркаванне: калі раней пісьменнік быў настаўнікам, вясчальнікам ісціны, то цяпер стаў прыватнай асобай, якая рэдка з'яўляецца нават на ТБ. І яшчэ радзей — у газетах. Чаму?

2. Падзенне нораваў — міф ці рэальнасць? Ці павінны кнігі "вучыць жыць"?

3. Як грамадская актыўнасць пісьменніка ўплывае на яго літаратурную працу?

4. Якія характэрныя рысы сучаснага нарыса вы вызначылі б?

Раіса БАРАВІКОВА пісьменніца, галоўны рэдактар часопіса "Маладосць":

1. Па вялікім рахунку, сапраўды, пісьменнік у сучасным грамадстве робіцца ўсё больш і больш прыватнай асобай. Але гэта не азначае, што ў сваіх творах ён перастаў быць і вясчальнікам ісціны, з якіх складаецца жыццё, і настаўнікам, ды і проста Творцам... Думаю, што камусьці з сучасных аўтараў, вядома ж, пашанцуе, і яго творы застануцца ў часах і раскажуць далёкім нашчадкам пра нас, сённяшніх ці ўчарашніх. Кожны час пакідае сваю класіку. Іншая справа, але гэта толькі на маю думку, што грамадства не прывыкла, ці проста яшчэ не зразумела, што ў пісьменніку, як, дарэчы, і ў іншых творах, яно павінна цаніць проста Талент і, зыходзячы з гэтага, ставіцца да творчага люду. Праяўляць цікавасць да яго творчасці, калі заслугоўвае той ці іншы твор, дапамагаць у рэкламе (а гэта ўжо і ТБ, і перыёдыка), ганарыцца, што ў літаратуры ёсць тое ці іншае імя... Ці не ў Міхаіла Святлова ёсць радкі "...Пожалейце мяня, мне ешчэ предстоит умереть", але найчасцей, па заслугах пісьменнік ацэньваецца пасля свайго смерці. Могуць назваць вуліцу яго імем, з захапленнем адзначаць юбілейныя даты... Ну, а што жыццё? У пісьменніку перасталі бачыць прафесіянала. Творчая прафесія, а гэта цяжкая праца душы, пачуццяў, нерваў, на жаль, ператвараецца ледзь не ў самадзейнасць. Выдай кніжачку ў 50 — 100 экзэмпляраў, адпрацаваўшы жыццё ў іншай прафесіі, вось ты ўжо і пісьменнік! На жаль, літаратура апынулася ў крывым люстэрку, адсюль і адпаведнае стаўленне да пісьменніка.

2. Падзенне нораваў можна назіраць у любым часе і ў любым грамадстве. Можна прачытаць кніжку "Дванаццаць Цэзараў" і зразумець, чаму калісьці рухнула Рымская імперыя. Я не магу сказаць, што ў нашым грамадстве назіраю падзенне нораваў, хутчэй, наадварот, адбываецца каласальны рывок (а гэта ўсё разам: і навука, той жа парк высокіх тэхналогій, і банкаўская сістэма, і будаўніцтва...), але мы страчваем культурны пласт. Культура даволі часта ўспрымаецца як той апендыкс, які толькі замінае гэтаму каласальнаму рыўку. Адсюль і мізэрнае фінансаванне, прасцей абмежавацца так званым шоу-бізнесам, дзе зарабляюцца вялікі грошы, але там нічога ні пра якія норавы, ні пра іх узлёты ці падзенні, не думае. Можна ўсё, абы плыў немалы заробак. А вялікая культура — гэта штосьці зусім іншае, на ёй можна выхаваць не толькі нейкага аднаго чалавека, а цэлыя пакаленні. Праз нейкі час гэта становіцца здабыткам пэўнага народа, пэўнай нацыі. Я веру ў сусветную гармонію, адсюль і вера, што неўзабаве і ў культуры пачнецца такі ж самы рывок, з аднаўленнем страчаных культурных школ, пlynняў. І літаратура таксама скажа сваё Слова, каб годна раскажаць пра наш час далёкім нашчадкам. Для некага гэта можа стаць калісьці і школай жыцця.

3. У прынцыпе, кепска — у тым плане, як мы гэта найчасцей разумеам. Літаратуру творыць не толькі талент, але яшчэ і час, а ў сутках толькі 24 гаўдзіны. Калі не памыляюся, Эдгар По ад літаратурнай працы адрываўся для работы ў садзе, што грэла душу. Але ўсё залежыць ад натуры і ад умення пісьменніка арганізаваць свой час. Апошняе дзесяцігоддзе я актыўна працую над кнігамі для дзяцей, адпаведна, з вялікай ахвотай сустракаюся з імі. Удзячна настаўнікам, калі запрашаюць у школы. Зямляне шмат адкрыццяў зрабілі на Зямлі, а гэтым сучасным дзецям давадзецца раскрываць таямніцы Космасу... Калі бачу, з якой зацікаўленасцю яны ўспрымаюць мае "Казкі астранаўта" (Касмічныя падарожжы беларусаў), з якой сімпатыяй слухаюць пра Мупсу — залатога сабачку з планеты, якая знаходзіцца ў сузор'і Гончых Псоў, а яшчэ і пра мамурыкаў, таго ж самага Міжпланетнага Пажарніка, які ловіць сваім сачком знічкі, каб ні на якой з планет не ўзнікла пажару, міжволі разумею, што сваімі казкамі я іх падрыхтоўваю да гэтых вялікіх касмічных адкрыццяў. Абуджаю цікавасць да вялікай таямніцы — Космас! Хіба гэта не грамадская актыўнасць?

4. Як можна гаварыць пра рысы, калі ўвогуле вельмі мала пішацца нарысаў? А ў нарысе — жыццё чалавечы. Так, хто валодае інфармацыяй, валодае светам, але каму патрэбен свет без людзей? Напэўна, трэба ўсяляк раскрываць гэты літаратурны жанр, каб мы сёння мелі сучасных і Веру Палтаран, і Васіля Праскурава, якія праз нарысы ў свой час і столькі цудоўных людзей адкрылі, і столькі прыўкраснага змаглі ўбачыць у тым ужо далёкім ад нас жыцці.

Павел Латушка: «Культура — імідж краіны»

У чэрвені мінулага года Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь узначаліў новы міністр — Павел Латушка. Думаецца, вельмі лагічным сталася тое, што менавіта цяпер — мінуў год з часу новага назначэння — карэспандэнт «ЛіМа» сустрэўся і пагутарыў з Паўлам Паўлавічам: надшоў час узважаных ацэнак, адпаведных планаў і разваг.

любоў мая»), але такіх праектаў павінна быць сотні па ўсёй краіне. Палішэнне матэрыяльнай базы сферы культуры, узроўню сацыяльных стандартаў для работнікаў культуры — таксама вельмі важна. Немалаважным тут бачыцца далейшае развіццё сістэмы культуры ў рэгіёнах, на вёсцы, там, дзе людзі маюць значна менш магчымасцей карыстання культурнымі крыніцамі. Прыцягненню ўвагі да культуры ў рэгіёнах павінен служыць і новы праект міністэрства «Культурная сталіца года», якім у 2010 годзе абраны Полацк. Дзве сферы, якія патрабуюць найбольшай увагі з пункту гледжання неабходнасці іх рэфармавання — гэта кінавытворчасць і эстрада.

Прыярытэтаў шмат, бо шматгранная культура і мастацтва. Але адной з глаўных з'яўляецца задача ментальнага характару: даказаць самім сабе і нашаму грамадству, што беларуская культура варта ўвагі, павагі і гонару.

Культура — імідж краіны. Нас свет не чакае, але свету, перакананы, цікава знаёміцца з нашай культурай. А гэта спрыяе становаўчы ўспрыманняю вобраза краіны.

Даступнасць культуры, якая азначае даступнасць у наведванні культурных устаноў і падзей, даступнасць у атрыманні адукацыі ў сферы культуры, даступнасць ва ўдзеле ў мастацкай творчасці.

— **Павел Паўлавіч, ці мяркуюць прыўнесці нешта новае ў работу міністэрства хоць бы ў сувязі з тым, што вы — першы беларускамоўны міністр?**

— У міністэрстве некалькі месяцаў таму адбылася рэарганізацыя. Рэалізаваны падыход па павелічэнні колькасці супрацоўнікаў, адказваючых за накірункі культуры і мастацтва, зменены перакос, калі большасць супрацоўнікаў працавала ў бухгалтарскіх, кантрольных, юрыдычных службах, а не службах, адказных за мастацтва.

Супрацоўнікі міністэрства павінны працаваць для культуры, але немагчыма, каб культура працавала на міністэрства. Пры сустрэчы з калектывам у першы свой працоўны дзень прасіў калег толькі аб адным — быць неабякавымі ў сваёй працы, бо перакананы, што абякавы чалавек у нашай сферы, ніколі не зможа зрабіць значнае, важнае.

Беларускамоўны міністр культуры?.. Гэта натуральна, і нічога незвычайнага ў гэтым няма. Адзначу адно: мне прыемна, калі шмат маіх калег ва ўрадзе і супрацоўнікаў у міністэрстве пачалі мне адказваць па-беларуску.

— **Падчас вашай працы ў Польшчы Рэспублікі Беларусь у Польшчы быў адкрыты Культурны цэнтр Беларусі. У нас шмат год дзейнічае Польскі інстытут у Мінску: рэгулярна ладзіць разнастайныя выстаўкі, музычныя імпрэзы, вечарыны, конкурсы... Можна, трэба пераймаць вопыт суседзяў? Ці плануецца ў перспектыве стварэнне падобных цэнтраў у іншых краінах?**

— Дзейнасць нашага Культурнага цэнтра ў Польшчы не менш актыўная. Ён арганізуе, фінансуе выступленні беларускіх калектываў, выставы мастакоў, выданне беларускай літаратуры, працуе на імідж краіны. Сапраўды, гэта першы культурны цэнтр за мяжой, і гэта наш першы досвед. Перакананы, што ён павінен быць удалым.

З мэтай сістэмнага стымулявання развіцця сферы культуры намі распрацоўваецца ўпершыню дзяржаўная праграма «Культура Беларусі» на 2011 — 2015 гады. У гэтай праграме, між іншым, прадугледжаны раздзел «Умацаванне іміджу нацыянальнай культуры ў краіне і за мяжой». У выпадку падтрымкі дадзенай праграмы мы плануем адкрыць 5 культурных цэнтраў за мяжой да 2015 года. Думаю, што прыярытэтным з'яўляецца адкрыццё такіх цэнтраў у Маскве, Вільнюсе, Берліне.

— **У межах мінулага года Дзень еўрапейскай спадчыны адбылося пасяджэнне «Круглага стала» на тэму «Беларусь самабытна. Традыцыі. Мова. Рамёствы», прысвечанага праблемам захавання нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны. Бо спадчына — гэта не толькі матэрыяльныя помнікі культуры ды архітэктуры. Гэта яшчэ і наша мова, гісторыя, традыцыі, абрады...**

— Кожны народ мае хаця б адзін геніяльны твор. І гэты твор — мова. Ці магу забыцца на спеў сваёй бабулі, калі на святы чуў ад яе аўтэнтчныя беларускія песні? Ці маю права забыць, дзе нарадзіўся, ці маю права адмовіцца ад сваіх каранёў? Адказ дае кожны самастойна. Беларуская мова патрабуе дзяржаўнай падтрымкі, але гэта падтрымка павінна мець натуральны характар. Але з другога боку, трэба было б падумаць аб стварэнні сістэмы стымулявання выкарыстання беларускай мовы.

Цяжка ўявіць існаванне беларускай культуры без беларускай мовы. Гэта натуральнае асяроддзе для яе гарманічнага развіцця.

Мы па праве можам ганарыцца створаным у беларускай культуры, дзякуючы беларускай мове: пачынаючы ад Бібліі Скарыны, статута Вялікага княства Літоўскага, праз «Мужыцкую праўду» Каліноўскага, «Дудку беларускую» Багушэвіча, «Зорку Венеру» Багдановіча, бліскую сэрцу паэзію Купалы і Коласа, гістарычную праўду Караткевіча і Быкава...

— **Колькі на сённяшні дзень аб'ектаў культуры ўнесена ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей?**

— У Дзяржаўным спісе на 2010 год налічваецца 4911 аб'ектаў. Зразумела, што не ўсе аб'екты яшчэ трапілі ў Дзяржаўны спіс, і гэта праца працягваецца як па рэгіёнах, так і на рэспубліканскім узроўні. Міністэрствам культуры падрыхтаваны праект пастановы Савета Міністраў аб унясенні ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей нашай спадчыны.

Важнай задачай з'яўляецца яе захаванне. Трэба разумець, што сродкаў на ўсе аб'екты адначасова не хопіць, але намаганні ўлады ў гэтым накірунку заслугоўваюць увагі. Ніколі, нават у часы БССР, не выдаткоўваліся дзесяткі, сотні мільярдаў рублёў на справу рэстаўрацыі помнікаў мінуўшчыны. Сёння ў рамках Дзяржаўнай інвестыцыйнай праграмы ажыццяўляецца фінансаванне рэстаўрацыі 13 аб'ектаў. На жаль, мы не ахопліваем яшчэ ўсе прыярытэтыныя аб'екты. Але працэс ідзе, і перапынкаў у ім не будзе.

Тут таксама трэба шукаць іншыя спосабы прыцягнення сродкаў у рэстаўрацыю помнікаў — праз стварэнне сістэмы падаткавых ільгот, спрыяючых мецэнацтву, арганізацыю добрачынных фондаў.

Адным з новых падыходаў па прыцягненні пазабюджэтных сродкаў можна назваць збор сродкаў на рэстаўрацыю Навагрудскага замка X — XIII стагоддзяў. Усе сродкі ад продажу латарэі «Скарбніца», заснавальнікам якой з'яўляецца Міністэрства культуры, мы вырашылі перадаць на рэстаўрацыю Навагрудскага замка. У гэтым годзе мы закумулюем 100 мільёнаў рублёў. Размова не ідзе аб аднаўленні замка, хутчэй аб яго кансервацыі і ратаванні вежаў.

На жаль, падобных аб'ектаў, звязаных з еўрапейскай культурнай спадчынай і якія патрабуюць неадкладнай дапамогі, даволі шмат. Гэта і Крэўскі замак XIV стагоддзя, Каложская царква XII стагоддзя, Гальшанскі замак XVI — XVII стагоддзяў, Смалянскі замак XVII стагоддзя, Ружанскі палац XVIII стагоддзя. Мы будзем рабіць усё, што магчыма, каб не пакінуць нашу спадчыну па-за ўвагай.

— **Як бы вы акрэслілі сучасны стан захавання айчынных помнікаў архітэктуры?**

— Ведаецца, калі мы гаворым пра стан захавання айчынных помнікаў архітэктуры, узнікае дзве супярэчлівыя ацэнкі. З аднаго боку, Беларусь у сувязі са сваім цяжкім гістарычным лёсам, калі амаль усе буйныя вайсковыя здарэнні Еўропы прайшлі праз нашу зямлю, страціла шмат помнікаў гісторыі і культуры. Пакінуў свой след і савецкі перыяд, калі пацярпела шмат помнікаў царкоўнай і касцельнай архітэктуры: храмаў і манастыроў.

З другога боку, калі азірнуцца навокал, праехацца ў розныя куткі нашай Радзімы, то ўяўленне пра малую колькасць архітэктурных шэдэўраў мінулага знікае. Наадварот, мы маем значны, гістарычна-культурны пласт, які дазваляе нам пераканаўча сцвярджаць аб высокім узроўні развіцця нашага грамадства на працягу ўсяго мінулага тысячагоддзя.

— **На вашу думку, якое месца ў шэрагу іншых дзяржаўных свят нашай краіны займае Дзень беларускага пісьменства?**

— Важна, што гэта свята адбываецца пры дзяржаўнай падтрымцы. Дзякуючы яму аднаўляюцца гарады, дзе яно праходзіць, але разам з тым, хочацца, каб аднаўлялася ўвага да беларускага пісьменства, як крыніцы духоўнага развіцця нацыі. У гэтым годзе Дзень пісьменства адбудзецца ў Хойніках. Важна, каб не засталіся па-за ўвагай 80-годдзе Уладзіміра Караткевіча, а ў будучым — 120-годдзе Максіма Багдановіча, 130-годдзе Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Дарэчы, да юбілею Караткевіча Міністэрства культуры прапрацавала шэраг захадаў: здымкі фільма па рамане «Каласы пад сярпом тваім» і дакументальнага фільма пра юбіляра, выданне на замежных мовах ягоных твораў. Па рашэнні Прэзідэнта нашай краіны ў Кіеве плануецца адкрыць помнік славуцею земляку. Мы ўжо рыхтуемся да юбілеяў Багдановіча, Купалы і Коласа, працуем над стварэннем урадавых аргкамітэтаў.

На жаль, трэба канстатаваць, што ў Беларусі ніколі не выдавалася Анталогія беларускай літаратуры. Толькі двойчы — у 1934 годзе ў Маскве на рускай мове і ў 1957 годзе ў Ерэване на армянскай. Добрай справай павінна стаць выданне нацыянальнага поўнага збору. І добрай навіной стала гатоўнасць Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь падтрымаць нашу ініцыятыву аб выданні 50-тамоў беларускай анталогіі.

Гутарыў Віктар КАВАЛЁЎ

На здымку: міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка.

Палеміка

Аналогія крытыка і “Жаночае пытанне”

Узяцца за пяро мяне прымусіла з’яўленне ў “ЛіМе” двух артыкулаў: “Ad hominem” Алесі Лапіцкай (23.07.2010) і “Замест рэцэнзіі на раман-эсэ Андрэя Федарэнкі “Мяжа” Ладзі Алейнік (26.02.2010). Абодва матэрыялы прысвечаны неабгрунтаваным нападам на крытыка Сяргея Грышкевіча. Апаненты накінуліся на калегу з абвінавачваннямі ў самых неверагодных грахах, пачынаючы ад непрафесіяналізму і заканчваючы авантурызмам. Але ці такі ўжо насамрэч дрэнны С. Грышкевіч, як яго імкнуцца падаць А. Лапіцкая і Л. Алейнік? Паспрабуем разабрацца.

Алеся Лапіцкая абвінавачвае Сяргея Грышкевіча ў тым, што ў ягоных артыкулах нібыта адсутнічае аналіз літаратурных твораў. На маю думку, гэтая прэтэнзія не зусім адпавядае рэальнасці. С. Грышкевіч — удумлівы крытык-аналітык, аб чым яскрава сведчаць грунтоўныя артыкулы, прысвечаныя творчасці Васіля Быкава (“Перамагчы ў чалавеку страх”), Юры Станкевіча (“Несуцяшальны дыягназ, альбо У пошукіх страчанага радзімы”), Андрэя Федарэнкі (“Рэвізія часу і памяці, альбо Раман не для ўсіх” і “Не раман і не эсэ, альбо Ці ўдасца пісьменніку “абдурчыць прыроду”?), малых пазітываў Ярыны Дашынай (“Пазычаны Камасутра, альбо Вершы пра пустаць”) і Сяргея Прылудкага (“Абломашчына foreveг, альбо “Кіно без твайго ўдзелу”), Валерыя Гапеева (“Урок, якога не было, альбо Правільных дзейч не існуе”), Алеся Паплаўскага (“Апраўданне адзіноты, альбо У палоне эгацэнтрызму”). Па-мойму, унушальна і доказна.

Наступная прэтэнзія да С. Грышкевіча датычыць таго, што крытык уедліва даследуе псіхалогію творчасці, пераходзячы на асобы аўтараў, што недапушчальна. Безумоўна, апускацца да банальнага ачарнення апанента непрыгожа, калі не скажаць больш. Восць толькі А. Лапіцкая чамусьці забывае аб тым, што аналізаваць творчасць аўтара ў адрыве ад яго ўнутранага свету, жыццёвага шляху проста абсурдна, паколькі яны ўзаемазвязаныя між сабой. Хіба можна ўявіць “Архіпелаг ГУЛАГ” Аляксандра Салжаніцына без уліку суровых жыццёвых выпрабаванняў, што выпалі на яго долю? Так ці інакш яны знайшлі сваё адлюстраванне ў творах вялікага рускага мыслара.

Менавіта жыццёвы шлях В.Быкава паслужыў асновай для яго апавесцей. У цэнтры кожнай з іх вяртаецца аказвалася маральная праблема, якую пісьменнік “раствараў” у напружаным ваенным эпізодзе. Васіль Уладзіміравіч не раз казаў пра тое, што яго цікавяць тыя сітуацыі, якія даюць магчымасць найбольш поўнага раскрыцця характараў, дазваляюць зрабіць бачнай людскую сутнасць у момант яе найбольш яркай праявы. Так, Л. Алейнік колькі заўгодна можа называць С. Грышкевіча літаратурным “вычварэнцам” і “дылетантам”, тым не менш гэта ніякі чынам не зменш таго факта, што мастацкай творчасці без сур’ёзных псіхалагічных вобразаў, пабудаваных на рэальных жыццёвых сітуацыях, не бывае. У адваротным выпадку яна рызыкуе хутка ператварыцца ў прымітыўнае апісальніцтва — макулатуру, якой пагрэбуюць нават пераборлівыя чытачы.

Ці чытала А. Лапіцкая мастацкія біяграфіі Стэфана Цвейга? Калі б чытала, тады не ўзніклі б пытанні аб недапушчальнасці псіхааналізу ў ацэнцы творчага аблічча пісьменнікаў. С. Цвейг пудоўна даказаў, што творчасць і псіхалагічны асаблівасці яе носьбітаў паяднаны самым непасрэдным чынам, абумоўліваючы адзін аднаго.

Кожны пісьменнік прапускае свой твор праз сябе, воляна або міжволі надзяляе герояў уласнымі рысамі. Прыклады мэтраў паказваюць, што без багатага ўнутранага свету аўтара і важнага жыццёвага вопыту няма годных твораў. Вопытны чытач добра адчувае штурхнаць і нацягнутасць сюжэтаў, узятых з галавы ці банальна спісаных з чужых кніг. Аўтарская выдумка з’яўляецца нічым іншым, як канцэнтраванай жыццёвага вопыту, адлюстраваннем рэальнасці. Герой твора дзейнічае так, як яны, па задуме аўтара, з найбольшай верагоднасцю паступалі б у рэальнай жыцці. Пісьменнік дзейнічае ў жорсткіх стрымліваючых рамках, ён не самавольны ў сваёй выдумцы, паколькі ўтварае тое, што мае найбольшыя падставы здарыцца ў рэальнасці. І чым больш таленавітым з’яўляецца творца, чым шырэй і глыбей яго жыццёвы вопыт, веданне людзей, падзей і абстаноўкі, якія ён апісвае, тым ярчэй і праўдападобней выглядаюць яго выдумкі, тым праўдзівейшыя і пераканаўчывыя вобразы. Логіка жыцця патрабуе пэўных дзеянняў, якія адпавядаюць правіламі быцця. Нават такая, здавалася б, адарваная ад рэальнасці галіна літаратуры, як фэнтэзі, патрабуе абавязковага прыцягнення жыццёвага вопыту. Эльфы, гобліны і оркі — гэта выдумка. Але гэтая выдумка выступае ў якасці сродку адбору аўтарам найбольш характэрнага для жыцця, ніхай нават і выяўленага ў такой арыгінальнай форме.

Мастацкая выдумка не супрацьстаіць рэчаіснасці, а з’яўляецца толькі асаблівай формай адлюстравання жыцця, яго абгульнення. Пры гэтым апавяданне, апавесць ці раман выступаюць як самапазнанне, а ў шэрагу выпадкаў і ў якасці акта стварэння мастаком уласнай асобы, як дзейнасць жыццятворчага. Аўтар так ці інакш “арэчаўляе” ў творы сваю свядомасць, уласны свет. Рэалізуе сябе праз адлюстраванне выдуманых персанажаў. З дапамогай творчасці даносіць уласны думкі, адчуванні і перажыванні. У вялікай ступені гэта адносіцца да жанчын. Дазволю сабе нагадаць А. Лапіцкай, што Лаура Маргольм у сваёй “Кнізе пра жанчыну” падкрэслівае, што “жанчына, як самая суб’ектыўная з усіх істот у свеце, можа даць нам толькі сябе, урыўкі

ўласнай душы, і гэта найбольш каштоўны ўклад яе ў літаратуру”.

С. Грышкевіч, нягледзячы на бурную, аднак не заўсёды апраўданую рэакцыю жанчын-крытыкаў, зусім не лічыць прыгожую палова чалавецтва непаўнаважнаскай. Аб’явіць ворагам, павесіць цэгілі адлічпенца і шкодніка можна на ўсякага. Куды цяжэй абараніць уласнае меркаванне, прывесці годныя аргументы. Няўжо А. Лапіцкая і Л. Алейнік не разумеюць, што эмацыйнымі нападамі на С. Грышкевіча жаночая палова літаратурнага бамонду толькі падлівае алею ў агонь, правакуе новы канфлікт? Пераход на асобы прыводзіць да таго, што загнаны ў кут апанент пачынае карыстацца той жа зброяй, міжволі прымаючы звячкі “ворага”. Восць у гэты момант заканчваецца літаратура і пачынаецца калалітаратурная валтузня.

С. Грышкевіч ні ў якім разе не з’яўляецца “яскравым прадстаўніком вульгарызатарскай крытыкі перыяду 1930-х гадоў”. Падобнае параўнанне недарэчнае, паколькі гэты аўтар ніколі не аналізуе творчасць пісьменнікаў, зыходзячы з палітычнай кан’юнктурнай моды і сацыялагітаратарскіх прыпыншаў, як тое рабілі Алесь Кучар і Лукаш Бэндэ. С. Грышкевіч — вораг любові кан’юктуршчыны, пустаслоўя і хлуслівых ідэалаў, якія выдаюцца за ісціну. Ён заўсёды імкнецца не толькі дабрацца да сутнасці той ці іншай праблемы, але і не саромецца агучыць яе прылюдна. Безумоўна, такі падыход падабаецца не ўсім. Але што рабіць — дэмакратычная дзяржава падразумвае магчымасць існавання розных меркаванняў і кропак гледжання.

Жанчынам-пісьменніцам (зрэшты, як і мужчынам) не варта крыўдзіцца на праўдзівую крытыку і ўпадаць у крайнасці. Вінавацічы С. Грышкевіча ў дыскрымінацыі па палавой прыкмеце, лёгка скаціцца на радыкальна-дэструктыўныя пазіцыі і пачаць агудам ганіць усіх мужчын. Спецыфікай жаночай літаратуры можна лічыць тое, што многія пісьменніцы ў сваіх творах не прэтэндавалі, насуперак жаданням крытыкі, на пастаноўку якіх-небудзь значных сацыяльных, філасофскіх, палітычных праблем, а цалкам свядома канцэнтравалі ўвагу на глыбокім свеце душы жанчыны. Так, Вольга Шапіра пісала, што “каштоўным укладам жанчыны ў літаратуру можа быць толькі тое, што яна кажа ад асобы жанчыны, не падрабляючыся пад мужчынскае пяро”. Пісьменніца цвёрда адстойвала права існавання менавіта такой літаратуры, дзе раздзяцца “сапраўдны голас жаночых азначэнняў жыцця”, усведамляючы, што гэта дае падставу крытыцы ве-

шаша на яе творы іранічны ярлык дамскай белетрыстыкі. В. Шапіра не пабаялася паказаць усім свой унутраны свет. Дык чаму гэтага так баяцца нашы сучаснікі?!

Дамам варта сказаць дзякуй за тое, што беларуская і сусветная літаратура нарэшце звярнулася да праблем індывідуума, жанчыны, дзякуючы менавіта іх намаганням. У той час, як мужчыны стараюцца выратаваць свет, жанчыны ратуюць асобнага чалавека. І ў гэтым — наша адзінства. Бо Прырода не дарма падзяліла людзей на мужчын і жанчын. У жанчын-пісьменнікаў ёсць безумоўная перавага перад мужчынамі: яны могуць расказаць тое, пра што не казалася раней, прыпадняць заслону маўчання над многімі праблемамі, якія мужчынам здаюцца смешнымі. Пісьменніцы прынеслі ў літаратуру свае асаблівыя тэмы, свой арыгінальны спосаб бачання свету, “сваё жаночае”. Адкрылі мужчынам новы свет, навучылі іх самааналізу, разуменню складаных нюансаў чалавечых адносін, паучылі да сфэры. Гэтым дамы адышлі ад слаўтага прыпынша “Kinder — Küche — Kirche” (дзеці — кухня — царква). Зараз жаночая літаратура ўжо дала не толькі цэлу плыяду новых таленавітых пісьменніц, імені многіх з якіх ужо паспелі стаць хрэстаматыйнымі, але і новыя жанры, новыя формы творчых аб’яднанняў.

Зламаць стэрэатыпы цяжка, а часам і немагчыма. Але ўсё ж такі бізглюзда патураць уласнаму “Я”, дзяліць літаратуру на “мужчынскую” і “жаночую”. На мой погляд, ёсць проза добрая і не вельмі. А тое, хто з’яўляецца яе творцам, не мае ніякага значэння. Мужчына і жанчына дапаўняюць адзін аднаго. Так і “жаночая” і “мужчынская” літаратуры дапаўняюць адна другую. Анатоля Шаўкута ва ўводзінах да калектыўнага зборніка прозы жанчын-пісьменніц “Чысцютка жыццё” сказаў: “На нейкім ніжэй сярэдняга ўзроўні адбываецца падзел “жаночай” і “мужчынскай” прозы. Калі ж планка мастацкага падымаецца вышэй, то ясна бачна: існуе толькі адна літаратура сапраўдная”. Дадаць тут няма чаго.

Кажучы аб “гламурнай” крытыцы, С. Грышкевіч мае на ўвазе яе ненатуральнасць, штурхнаць, а зусім не “прывабнасць і дагледжанасць”,

як гэта спрабуе прадставіць А. Лапіцкая. Крытык засяроджвае ўвагу на тым, што аўтар не павінен ісці на повадзе аднамомантных інтарэсаў, неразумна прытрымлівацца моды. Празаік і паэт абавязаны пісаць без аглядакі на рафінаванасць і пышнасць фальшывых вобразаў. Бо гламур — гэта мадэль медыйнай рэальнасці, у якой рэчаіснасць паўстае ў спрошчаным і моцна прыздоблым выглядзе. “Гламурная” крытыка ніколі не спрабуе па-сапраўднаму зразумець сутнасць з’явы, даследаваць прычынна-выніковыя сувязі. Замест гэтага яна абмяжоўваецца выключна павярхоўным аглядам і ўсхваляваннем нізкапробных опусаў, прапагандае сумніўныя інтарэсы і моду, слепа капіруе ўстойлівыя догмы і клішэ, якія існуюць у масавай свядомасці.

“Гламурныя” вобразы далёкія ад рэальнасці, зманлівыя і пустыя. А сапраўдная крытыка не баіцца капнуць углыб, выявіць праблему таму што яна, на думку рускай даследчыцы Вольгі Слаўнікавай, ёсць “крывяноснае сістэма літаратуры, найважнейшы механізм абмену рэчываў, без якога арганізм не жыве”. С. Грышкевіч у сваім матэрыяле “Жаночая крытыка” спрабуе дасягнуць да чытачоў простую ісціну: “гламурная” крытыка — гэта белетрызаваная крытыка, якая пасяя працягання мала чаго пакаіда ў свядомасці. Застаецца толькі пашкадаваць тых, хто бачыць у словах крытыка, які абараняе чытача ад пустэчы і страці сістэмы каштоўнасцей, напады на жанчын...

Сучасным беларускім аўтарам і крытыкам я параіў бы спыніць дробязнае высвятленне адносін, абліванне адзін аднаго брудам, а звярнуць позірк на саму літаратуру. Чытач чакае зусім не калалітаратурных “разборак”, а годнага чытання, на якое будзе не шкада патрачанага часу і грошай. Творчасць С. Грышкевіча адлюстроўвае высокую патрабавальнасць крытыка ў ацэнцы твораў любых аўтараў, дэманструе перавагі псіхалагічнага падыходу ў аналізе літаратурнай творчасці, бо раскрывае асобу пісьменніка глыбей і больш сутнасна. Дзякуючы крытыку літпрацэс набывае ажыўленасць і вялікую цікавасць.

Сяргей СТЭПОВІЧ
г. Брэст

Штогднёвік “Літаратура і мастацтва” заўсёды славіўся сваімі дыскусійнымі матэрыяламі. Ідзе гэтага ад самага пачатку заснавання газеты. Жанр палемікі правамерна лічыцца адным з самых складаных і сыходзіць карэннем у антычнае мастацтва рыторыкі. Тут ёсць свае правілы і метады, але не пра іх гаворка, хоць і яны важныя, зразумела. Я таксама не збіраюся разважаць пра вартасці і недахопы С. Грышкевіча альбо крытыкаў-жанчын, у кожнага яны свае, яны навідавоку, па вялікім рахунку. Sapienti sat. Мне цікавы сам феномен — тое, што адбылося.

Чым вышэй статус камунікацыйнай падзеі, тым большая колькасць “люстэркаў” яе адлюстроўвае. Скажам, прыватная бытавая праблема стала прадметам для прыватнай размовы некалькіх людзей. Праблема больш шырокая ахапіла розумы цэлага рэгіёна, катастрофа падпарадкавала сабе ўвагу цэлага свету. Гэта натуральны ход. Другі спосаб утварэння камунікацыйнай падзеі — штурхнае культываванне праз інфармацыйную

Спроба кропкі

прасторы. Тут ужо не сама падзея з’яўляецца прычынай рэзанансу, а жаданне пэўных колаў стварыць “вобрацьню”, пустую па змеце, хоць часам і бліскучую па форме.

З перамяшаных такім чынам падзей складаецца наша інфармацыйнае поле. Асабліва эклектыка пануе ў Інтэрнеце, але і папярковы выданні часта грашаць падобным. Можна нават сказаць, што пад уплывам Інтэрнета, але гэта была б занадта простая адгаворка.

У кожнага крытыка ды і проста чалавека з пэўным поглядам на літаратуру ёсць *паг-свядомае* ўласны амбіцыі. Так ці інакш яно афармляе думку крытыка, акантоўвае яе, дае думцы стывялы каларыт. Ён заўсёды розны, і гэта проста пудоўна. Але я шчыра занепакоены, калі адбываецца “знейда навыварат”, і крытыка падмяняецца чымсьці іншым, што не мае назвы, бо імя мае толькі

напоўненае, а пустое назаўжды застаецца безыменным. Замест уласна *крытыкі* пачынаюць культывавацца самасныя характарыстыкі крытыкаў. Калі і з’яўляецца нейкая сутнасная рэалія, то яна асуджаная патануць у “кантэксте”, на вялікі жаль. Страшна глядзець на тое, як паступова выпараецца з артыкулаў аналітычнасць ці, дакладней, аналітычны запал, а метады фармальнай логікі (часта — поплеч з сафізмамі) прымяняюцца не па сваім прызначэнні.

Трэба, мусіць, пагаджацца з прапановамі і Сяргея Стэповіча, і многіх іншых сваіх калег. Трэба неадкладна нешта рабіць. Становіцца, у якім апынуліся чытачы “ЛіМа” — сапраўды незаіздаснае. Больш таго, дзесятак паважаных людзей выказваю мне асабіста і праз “трэція рукі” шчырае неразумненне таго, што матэрыялы падобнага кіталу атрымалі ў “ЛіМе” для сябе

стаду “прапіску”. Сёй-той ужо адкрыта кліць з новых павеяў у лімаўскай крытыцы. Безумоўна, на гэта трэба адгукацца, да гэтага варта прыслухоўвацца і, думаю, найлепшым будзе рашэнне аб часовым прыпыненні артыкулаў у жанры “адказ на адказ”. Балазе, жывіце вялікае і сумна і дзіўна бывае глядзець, як жніццы і жнеі ідуць адзін на аднаго з сярпком (карціна, вартая пэндзля Эдварда Мунка!..)

Больш таго, усе дысанансныя грубасці і рэзкасці (асабліва датычныя аўтара, а не твора) таксама слухна будзе асудзіць на вечнае выгнанне ў скрыні лімаўскага архіва. Інакш гэтыя “серыялы” і “бітвы экстрасенсаў” будуць працягвацца да бяскончасці...

Чытач “ЛіМа” ўсё-такі ёсць, і з гэтым трэба лічыцца. Сталы чытач газеты — інтэлігент-інтэлектуал, вясковы і гарадскі. Яму, дадбог, хапае “разборак” у тэлескрыні. Калі ён ужо зрабіў ласку разгартуць газетны аркуш, то прагне, хутчэй, збегчы ад мітусні і страляніны, а не наадварот.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

«Польмя» №7

Эсэ Галіны Васілеўскай “І адзін у полі воін” пакідае дваістае ўражанне. З аднаго боку, імпануюць жыццёвая і чалавечая мудрасць аўтаркі, яе імкненне “зафіксаваць”, занатаваць усё пабачанае і пачутае, даць усю сваю, асабістую ацэнку. Месцамі твор нават нагадвае дзённікавыя запісы. З другога боку, эсэ як жанр, хоць і належыць да прозы, але з’яўляецца больш тлумачальным, а не мастацка-апісальным. Таму падаецца даволі дзіўным, што гэты тэкст прэзентуе рубрыку “Проза”, прычым на самым пачатку часопіса. Якое ж тады першае ўражанне складзецца ў чытача пра палымянскую прозу наогул?

У гэтым жа нумары “Польмя” друкуе заканчэнне першай часткі рамана Алеся Рыбака “На раздаражжы”. Письменнік працягвае расповед пра сваіх герояў — маладых студэнтаў-літаратараў, пра іх побыт — жыццёвы і творчы — на фоне эпохі татальнага кантролю над асобай. Асаблівую цікавасць выклікаюць старонкі, дзе апісваецца злет маладых літаратараў. Побач з героямі, народжанымі аўтарскай фантазіяй, дзейнічаюць і рэальныя, гістарычныя, такія як Якуб Колас, Васіль Быкаў, Пімен Панчанка, Макар Паслядовіч і іншыя. Присутнічае тут і “цалінная” рамантыка, маецца нават невялікая дэтэктыўная канва. Словам, пачытаць ёсць што.

Сярод празічных замалёвак (занатовак? успамінаў? разваг?) Леаніда Левановіча, якія таксама друкуюцца ў гэтым нумары “Польмя”, увагі варта хіба што другая па ліку рэч, якая і дала назву ўсёй нізцы — “Чалавечы век”. Астатнія ж творы з падборкі грашаць публіцыстычнасцю, утрымліваюць у сабе шмат непапулярнага, лішніх апісанняў і дэталей. Перад чытачом можа паўстаць заканамернае пытанне: навошта ператвараць старонкі галоўнага літаратурнага часопіса краіны ў пляцоўку для публікацыі прыватных запісаў?

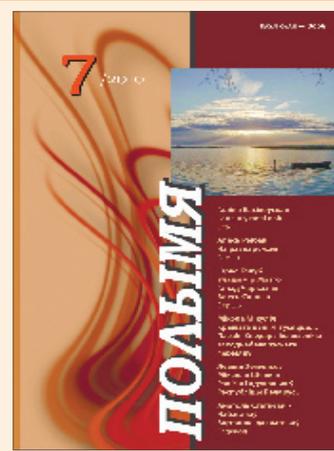
Крышку выраतोўваюць сітуацыю з прозай і нумары два Уладзіміры — Цішуроў і Сцяпан. Але, бадай, на іменах іх падабенства і заканчваецца. У аснове апавядання Уладзіміра Цішурова — лёсы звычайных высюковых жыхароў, няблага абмаляваны характары, вольныя засмучае агульнасць аўтара выснаваць агульную ідэю твора, пасля працягання задаешся пытаннем: а хто ж тут быў галоўны герой? Цыкл навед Уладзіміра Сцяпана пад назвай “Менскі альбом” прысвечаны жыццю мастакоў і чытаецца з цікавасцю, аднак жанр, некалі ахарактарызаваны Гётэ як “адно незвычайнае здарэнне”, у дадзеным выпадку сябе не апраўдае — перад намі хутчэй купка лірычных успамінаў. Зрэшты, іх мастацкую вартасць гэты фактар не адмаўляе.

Паэзію ў сёмым нумары “Польмя” прадстаўляюць рознаўзроставыя аўтары. Падборку сваіх вершаў выносіць на суд чытача Юрка Голуб. Аўтар бліскучай дэбютнай кнігі “Гром на зялёнай голце”, прызнаны майстар пяра, ён і на гэты раз трымае сваю марку. Адзінае, што шкодзіць яму знайсці наўпроставы шлях да чытацкага сэрца і розуму — гэта не заўсёды абгрунтаванае імкненне да слоўных штукарстваў. Вершаваную нізку Уладзіміра Мазго, наадварот, вызначае празрыстасць і спрошчанасць думкі, а выразнасць і адметнасць рытмічных малюнкаў наводзіць на думку, што перад намі — не вершы, а хутчэй асновы для будучых эстрадных песень. Тут жа Ганад Чарказян прапануе ўвазе чытача свае новыя творы з цыкла “Чаргаві” (пераклад М. Мятліцкага).

Самай яскравай паэтычнай знаходкай нумара, бясспрэчна, з’яўляецца палымянскі дэбют маладога творцы Алеся Спіцына. Пад рубрыкай “Навуковыя публікацыі” змешчана даследаванне Міколы Мікуліча, прысвечанае творчасці прадстаўніка заходне-беларускай літаратуры 20-х-30-х гадоў і эміграцыі, паэта Хведара

Тварэнне легендаў

Хрысціянскі тэалаг і царкоўны дзеяч Аўгустын Аўрэлій Блажэнны сцвярджаў: “Вера — гэта калі мы верым у тое, чаго не бачым; узнагародай за веру з’яўляецца магчымасць убачыць тое, у што мы верым”. У нечым літаратура — тая самая рэлігія, стваральнікам якой ёсць сам пісьменнік, дэміург і прарок у адной асобе. Ад яго здольнасці прымусіць нас пасяліцца ў створаным ім сусвеце залежыць і яго ўласная ўзнагарода, дзеля якой ён, па сутнасці, жыве — месца ў літаратурным пантэоне. Надыходзіць момант іспыту — і час расставіць ўсё па сваіх месцах, тады робіцца зразумелым, хто насамрэч змагаўся за ідэалы, а хто прапаведаваў дробнае сектанцтва. Але ў адрозненне ад рэлігіі літаратура далёкая ад статычнасці, яна зменлівая, як і наш свет. Стаць сведкамі працэсу “тварэння”, пабачыць яго ўвачавідкі якраз і дазваляюць часопісы — літаратурныя перыядычныя выданні.

Ляльшэвіча. Навукоўцы Леанід Землякоў і Мікалай Шчокін у сваім артыкуле “Рэлігія і адукацыя ў Рэспубліцы Беларусь” падаюць грунтоўны аналіз стаўлення царквы і школы ў нашай краіне, закранаюцца гістарычныя аспекты з’явы, не застаюцца ўбаку і перспектывы. Успаміны Людмілы Тарасавай пад рубрыкай “Помнае” — гэта погляд на Вялікую Айчынную вайну вачыма дзіцяці. Матэрыял прысвечаны 65-годдзю Перамогі. Старонкі з радавонмага летапісу даследчыка і калекцыянера Анатоля Статкевіча-Чабаганова (прадмова Уладзіміра Ліпскага) не пакінуць абякавымі ўсіх тых, хто цікавіцца гісторыяй беларускай шляхты. Міхась Мушыскі ў сваім літаратурна-навуковым артыкуле “Калі загаварылі маўклівыя сведкі часу” аналізуе нядаўна выдадзеную кнігу Людмілы Рублеўскай і Віталія Скалабана “Время и бремя архивов и имен”. Культурну мову, нарматыўнасць ужывання слоў на прыкладзе ўзораў беларускай літаратуры даследуе Алесь Каўрус у артыкуле “І пурпуровых ветразей узвівы...”. Пад рубрыкай “Спадчына” друкуюцца лісты беларускіх пісьменнікаў Міхася Лынькова, Уладзіміра Караткевіча, Івана Мележа, Янкі Скрыгана, Васіля Быкава, адрасаваныя Івану Шамякіну. Васіль Гурскі ў сваім артыкуле “Чэх — беларускі партызан” распавядае пра беларускага партызана, чэха па нацыянальнасці, Іосіфа Слаціка, а нарыс Анатоля Мяснікова “Незапартрабаваны Бацькаўшчынай беларус” прысвечаны вядомаму навукоўцу-даследчыку, нацыянальнаму герою Чылі, Ігнату Дамейку. Завяршаюць нумар кароткая рэцэнзія Міхася Стральца на кнігу Вольгі Папко “Род Дзяконскіх і іх маенткі на Брэстчыне ў XIX—XX стагоддзях” і ліпеньскі “Каляндар памятных дат”.

«Нёман» №7

Часопіс працягвае друкаваць на сваіх старонках пераклад рамана Андрэя Федарэнкі “Рэвізія”. Займальны сюжэт, выдатна вылісаны характары ў спалучэнні з адметным аўтарскім стылем дазваляюць сцвярджаць, што перад намі — адна з лепшых публікацый у нумары.

Два апавядання Раісы Баравіковай, нягледзячы на містычную, “тагасветную” скіраванасць, насамрэч прысвечаны таямніцам жаночай псіхалогіі. І, трэба сказаць, аўтарыцы ўдалося стварыць адметныя сюжэты, асабліва гэта выявілася на прыкладзе першага апавядання — “Кава з дамавіком”, у цэнтры якога — гісторыя пра тое, як у звычайнае чалаве-

чае жыццё літаральна ўрываецца і падпарадкоўвае галоўную геранію сваёй уладзе нешта трансцэндэнтнае і якім чынам псіхіка жанчыны на гэта рэагуе.

Проза прадстаўлена таксама двума апавяданнямі Аляксандра Філіпенкі, аб’яднанымі агульнай назвай “Шахматная дошка” і, як вынікае з яе, адной тэмай найстарарэчнейшай інтэлектуальнай гульні. Першае апавяданне — “Дэбют” — своеасабліва мазаіка, дзе за знешняй перыпетыйнасцю і нечаканымі паваротамі сюжэта аўтару цяжка схаваць сваё захапленне творчасцю замежных і рускіх класікаў, у прыватнасці, Стэфана Цвэйга і Уладзіміра Набокава. У тэксце прысутнічае шмат рэмінісцэнцый і зашыфраваных адсылак да знакамітых твораў на аналітычную тэматыку, пачынаючы з першых літар прозывішчаў галоўных герояў (Ляпёхін — Лужын) і заканчваючы іх самагубствамі ў фінале. Аднак творы Аляксандра Філіпенкі — гэта таксама свайго роду інтэлектуальная гульня, і такое разуменне прыходзіць пасля працягвання другога апавядання — “Пешка”, дзе аўтар падае сваё бачанне знакамітага шахматнага паядынку “чалавек супраць камп’ютэра” з удзелам Гары Каспарова 1997 года. Тым больш, што “Дэбют” аказваецца неабгай падводкай пад закладзеную ў наступнае апавяданне ідэю: чалавек, нават геніяльны і вядомы — гэта часцей за ўсё пешка ў глабальнай гульні мас-медыя і, адпаведна, палітыкаў і грошай.

Паэтычная частка часопіса складаецца з вершаваных падборак Уладзіміра Карызыны, Навума Гальпяровіча і Вадзіма Барысава. Вершам Уладзіміра Карызыны ўласцівы філасофскі, роздумны падыход да асэнсавання рэчаіснасці ў спалучэнні з выразным грамадзянскім пафасам. Варта адзначыць прыстойны прафесійны ўзровень перакладу, здзейсненага Андрэем Цяўлоўскім. Хаця сам змест некаторых вершаў у лепшым выпадку здольны выклікаць раздражненне.

Навум Гальпяровіч, наадварот, прадстае перад чытачом у больш лірычным аплуа, асноўныя тэмы яго вершаў — малая радзіма і каханне.

Арыгінальная рускамоўная нізка вершаў Вадзіма Барысава пад назвай “Солнцесплетение” — гэта спроба творцы з дапамогай гукапісу, слоўных асацыяцый выказаць свой унутраны свет. Наколькі гэта яму ўдалося — меркаваць чытачу, але, прынамсі, адзін-два радкі з падборкі, такія як “...как одиноко бывает в стихах — до потрясения духа”, ужо здольныя ўразаць нават абазнанага ў паэзіі чытача.

У раздзеле “Сусветная літаратура” ў “Нёмане” друкуецца апошняя амерыканскага пісьменніка Уолеса Стэгнера “Нагаткі арнітолага пра птушак Заходняга ўзбярэжжа” (пераклад і прадмова Зінаіды Краснеўскай) і вершы дацкага паэта Піта Хейна ў перакладзе Юрыя Маслава.

Пад рубрыкай “Дакументы. Нататкі. Успаміны” змешчаны ўспаміны Лідзіі Пятровай-Мележ. Паперадзе матэрыялу — інтэрв’ю з паэтам Міколам Мятліцкім, у хатнім архіве якога захоўваўся рукапіс і дзякуючы якому адбылася публікацыя. У межах гэтай жа рубрыкі — даследаванне-эсэ Таціяны Шамякінай “Прырода ўвайшла ў яго сэрца як Радзіма”, дзе вядомая пісьменніца і навуковец разважае пра месца вёскі ў жыцці і творчасці свайго сльнянага бацькі. Уладзімір Ліпскі прапануе ўвазе чытача свой дзённік “Снег на галаве”. Праўда, “дзённік” — даволі ўмоўнае азначэнне для гэтых афарыстычных, а дзе-нідзе нават лірычных, амаль вершаў у прозе, зацемак. Цыкл гутарак Кірылы Мельніка пад назвай “Феномен Савіцкага” прысвечаны асобе народнага мастака Беларусі. Напрыканцы нумара змешчаны кароткія рэцэнзіі на кніжныя навінкі, а таксама матэрыялы з рэдакцыйнай пошты.

«Малодосць» №7

Нумар адкрываецца вершамі дэбютанткі Паліны Лавецкай. У сваёй бальшыні яны — апісальныя, разлічаныя на візуальнае, колерна-рэчавае ўспрыманне, нібыта чытаеш не вершы, а разглядаеш імпрэсіяністычныя карціны.

Вершы Віктара Вабішчэвіча, што працягваюць паэтычную частку часопіса, на жаль, не вылучаюцца ні арыгінальнасцю, ні якой-кольвек мастацкасцю. Перад намі — шараговая падборка, якая сведчыць адно пра няздольнасць аўтара да самаразвіцця, што змушае яго рыфмаваць “сонца-бясконцы”, альбо зводзіць разважанні да надакучлівай банальнасці, ужо сто разоў казанай-пераказанай іншымі, больш і менш таленавітымі творцамі:

*Калі захочацца
вялікае мець сэрца,
То сэрца ўласнага
Ніколі не шкадуі для іншых —
Заўсёды шчодро аддавай яго —
І чалавеку кожнаму і г.д., і да т.п.*

Ну каго можна ўразаць падобнымі заклікамі? Гэта ўжо трэба запытацца ў рэдакцыі. Тым больш, калі сваёй чаргі для публікацыі чакаюць у рэдакцыйных шуфлядах вершы нашмат больш

здольных версіфікатараў, напрыклад, такіх, як наступны маладо-сцёўскі адэпт Эўтэрпы, малады паэт Алесь Танкевіч. Яго паэтычная нізка “Адчуванне надыходу жніўня” — годны адказ усім тым, хто адмаўляе авангард і альтэрнатыўную пільну у беларускай паэзіі. Эрудыцыя, добрае валоданне паэтычнай тэхнікай, адсутнасць штампаў і клішэ — асноўныя прыкметы стылю маладога аўтара. Без перабольшвання можна сцвярджаць: перад намі — лепшая падборка нумара.

Свае вершы прапануюць далей у гэтым нумары часопіса Святлана Явар і Ганад Чарказян. Лірыка Святланы Явар — выключна жаночая, паэтка не саромеецца выстаўляць напакат уласныя перажыванні, у аснове сваёй — адчайна-драматычныя. Філасофскія вершы Ганад Чарказяна друкуюцца ў перастварэнні беларускага маэстра перакладу — Рыгора Барадуліна, творчай манеры якога ўласціва здольнасць “ажыўляць” любыя тэксты, прымушаць іх натуральна “рухацца” ў беларускамоўнай прасторы.

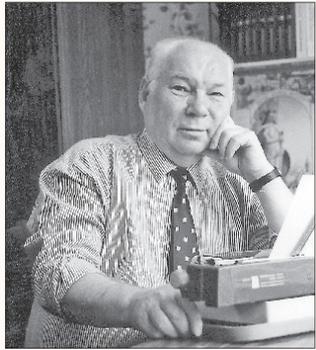
Празічны дэбют студэнткі філфака БДУ Насты Мігном атрымаўся. У сваім невялічкім апавяданні пад назвай “Рукавічкі” яна не пабаялася звярнуцца да надзвычай складанай тэмы — падзей Вялікай Айчыннай вайны, і, трэба сказаць, справілася са сваёй задачай калі не на сто, то на дзевяноста працэнтаў. Будзем чакаць працягу.

Цыкл кароткіх аповедаў-успамінаў Людмілы Рублеўскай “Гісторыі Пані” чытаецца з цікавасцю, у іх імпануе часам лірычнае, часам іранічнае стаўленне пісьменніцы як да праяў жыцця, так і да самой сябе.

Апавяданні ж Міколы Касцюкевіча “Сустрэча” і “Кантакт” не выклікаюць асаблівага захаплення. Навідавоку няздольнасць пісьменніка да стварэння памастацка завершанага, паўнацэннага аповеда. Сюжэты абодвух апавяданняў штучныя, ненаaturalныя, у адмоўным сэнсе “выпакутаваныя” аўтарам. Узязь хача б сюжэт другога апавядання, у якім выпадкова інтымная сувязь галоўнага героя з незнаёмкай-прыгажуняй у напярэбраным масонскім доме абарочваецца для яго непрыемным “кантактам” з іншаземнай цывілізацыяй. Апавяданні гэтыя здольныя хіба што канчаткова пераканаць чытача ў наступнай выснове: як паэт Мікола Касцюкевіч нашмат мацнейшы за празаіка.

З цікавасцю чытаецца п’еса Сяргея Кавалёва “Магічнае лоўштра пана Твардоўскага”, ахарактарызаваная самім аўтарам як “негістарычная драма”. У ёй падаецца новае, арыгінальнае бачанне драматургам трагічнай гісторыі кахання каралявіча Жыгімонта і Барбары Радзівіла, якая ўжо неаднойчы знаходзіла сваё адлюстраванне ў творах айчынных пісьменнікаў. Што атрымалася ў Сяргея Кавалёва — меркаваць чытачу і, канечне, гледачу ў выпадку тэатральнай пастаноўкі твора.

Свае ўспаміны пад назвай “Акопы — творчая калыска Купалы” прапануе пляменніца народнага песняра Беларусі Ядвіга Раманоўская. Вандроўка на Любальшчыну знайшла сваё адлюстраванне ў справядачным артыкуле Алеся Марціновіча “Звонкая песня, звонкае сэрца”, прысвечаным культурным асаблівасцям рэгіёна. А пад рубрыкай “Мая прафесія” друкуецца гутарка з Алегам Бахановічам, дырктарам Магілёўскага эканамічнага каледжа. Своеасаблівы эксперымент, ананімную міні-апытанку навуэнскай моладзі на прадмет стаўлення да беларускай мовы і літаратуры прапануе Ігар Запрудскі. Рэдакцыйную пошту прадстаўляе допіс Аляксандра Галькевіча, прысвечаны вядомаму кінарэжысёру Міхаілу Пташукі. Краязнаўчы даведнік Дзмітрыя Крывашэй і Адама Мальдзіса завяршае нумар і прысвечаны ён на гэты раз Капыльскаму, Клецкаму і Крупскаму раёнам.

**Мікола
ЧАРНЯЎСКІ**
**Балада пра гармонік і
нядоімку**

*Не ў пашане цяпер гармонікі,
Пасумнеў іх настрой вясель...
Анатоль Грачанікаў*

Здараецца, вясёла-зухаваты
Гармоніка пачую рып, —
Вядзе ўспамін туды,
У год ПЯЦІДЗЕСЯТЫ,
Вяртае ў памяць,
Бы ў дзяцінства глыб...

...Як гаспадар ні рваўся, як ні пнуўся,
Падаткі ўсё з'ядалі, быццам тля.
Хвост падатковы
З году ў год цягнуўся.
Вісеў над кожнай хатай, як пятля.

Разнісся погалас: Піковы едзе!
Прыгнаў жа зноў яго нячысты дух!
І едзе не адзін на "лісапеце",
А на кані, з Нядоімкам удвух!

І той, і гэты — фінагенты, служкі,
Хто "па закону" браў, караў і... піў.
Нядоімка, Піковы... — люд мянушкі
Такія даў ім, быццам прыляпіў.

Што будучь браць,
Ніхто не сумняваўся.
Была надзея — не чапнуць добра,
Не ўбачыўшы ў двары гаспадара.
Ці прыйдзе ў галаву, што ён схаваўся?

**Рагне
МАЛАХОЎСКІ**
Імпрэсіі

іржавее зашчэпка
на вецях у двор
ля дзедавай хаты
штосьці большае
прадалося
з гэтай
адзірванелай зямлёй

спакушальная квецень
засне ў чаканні
салодкага плоду
блуканні
мяне прывялі
да жадання прачнуцца
у яблыні цені
зрада мая заірдзе

мой цень
авалодвае
водбліскам сонца
што шлях асвятляе
халодным сузор'ям
у тонях
тваіх раўнадушных вачэй

голыя дрэвы-блізняты
галінамі тонкімі
з ветрам гуляюць
пад пільным наглядом
восені-маці

памятаеш, тата
матуля маладая

І хаты ўміг нібыта апусцелі —
Хто ў агарод,
Хто ў куцікі,
Хто ў клеў
Хавацца як ад немцаў паляцелі,
Ці дуж быў, ці ад болю ў сэрцы млеў.

Ды хітрасць гэта мала ўратавала,
Яны ўсё ведалі, як той сусед:
Заходзілі ў двары,
І што трапляла —
Выводзілі, выносілі на свет.

Што можна ўзяць —
І розум раскірэчыш:
Гуляла ў хатах голь па ўсіх кутках.
Ды ўсё ж знаходзіліся
Жыўнасць, рэчы,
Каб апынуцца хутка ў іх руках.

Палотны ў трубках з куфраў выпрабалі,
Пасцілі, пакрывалы, ручнікі,
Што зімамі ў пасаг дзяўчатам ткалі,
За кроснамі згарбеўшы, мацяркі.

Цяля, свінчо — прывязвалі за білы.
Кажух ці боты — кідалі на воз.
Глухі да распачы: "Ой, божа мілы!"
Праз вёску смутак
Конь няўцямна вёз.

Пад плач ды енкі
Вёз да сельсавета:
Як грошы знойдзеш — забярэш дабро.
А ўзяць іх дзе? У гэткага ж суседа?..
Агонь бяссілля папяліў нутро.

Улёгся спуд.
Ды па дварах вясковых
Прабегла чутка, што здзівіла б свет:
Гармонік за нядоімку Піковы
У Майчыка забраў у сельсавет!..

На падваконніку, як за вітрынай,
Ён гузікамі цмяна бліскаеў.
Мякі, як вусны, сцяўшы, той хвілінай,
Што з ім такое — зразумець хацеў.

Не ведаў ён,
Як вязень той, замкнёны
У цішыні глумлівай на ўсю ноч:
Каб спеў ягоны

на беразе чакае
пад намі
неспакойнага Нарочча глыбіня
да тваіх дужых плечаў
я прыціскаюся
маленькім чалавечкам

на пару з сонцам
увайшлі ў возера
мудры матылёк
гіпнатычна зазірнуў
у маю засмужаную душу
і паспяшаўся да сонца

золата рук паэтэсы
што грае на клавішах "Беларусі"
ціхія слёзы ўваччу
гледача-музыканта

наш свет
капрызны, непакорлівы, нясцерпны
бліжэй да Сонца
далей ад Бога
згубяцца вяршыні хмарачосаў
у міжгалактычнай цішыні

попел пякучы
кладзецца на твар
надзея сагрэцца

Фота Кастуся Дробава

Вызваліць з палону,
У вёсцы моладзь не самкнула воч.

Збіралі па рублю, па два...
Хто колькі...
Хлапцы — між хлопцаў,
Дзеўкі — між дзяўчат:
Як ім пражыць без Майчыкавай полькі,
Бо гарманіст па вёсках нарасхват!

Хоць кішкі маршы з галадхуі гралі,
Гармонік польку сыпаў ім у лад.
Да трэціх пеўняў
Скокі віравалі —
Іх не чапала забарона ўлад.

... Гармонік Ваня Майчык,
быццам цацку,

У рукі ўзяў,
Да сэрца прытуліў,
Па гузічках прабегаў заліхвацка,
Нібы гармонік раптам акрыліў, —
І паплылі над вёскай пераборы,
Над сельсаветам, што, як рой, ажыў,
Нібыта не было на свеце гора,
Нібыта ён, гармонік, не тужыў.

А Майчык, падагрэты неспадзеўкай,
Мякі расцягваў лёгка зноў і зноў,
Нібы на вечарынцы,
Тут прыпеўкай
Акорд аздобіў, вырваўшы з мяхоў:
— Як надзена я рубашку
Рабую-разрабую,
Хто мілёнка адаб'е —
Падлаўлю, падрапаю!...

Спалох забыўшы, люд святлеў вясковы,
Здаецца, сам, як гукі, ў свет ляцеў...
Як хто пабіў, прыгорбіўся Піковы,
Як блазен той, Нядоімка глядзеў.

Іграў гармонік,
Над жыццём, над болам
Ён радасць сыпаў, як жаўрук вясной.
... Мінае ўсё.
Ды не забыць ніколі
Карцінкі той, перад вачмі жывой:

Узбіўшы чуб малайцавата гэтак,
Вясёлы, бы мінулі скрухі ўсе,
Гармонік Ваня Майчык з сельсавета,
Нібы з палону,
Вуліцай нясе.

раздзімае
амаль безнадзейнае цяпельца

планета губляе
магнітнае поле
і мы з вышыні
назіраем за хмарай
якая трымае
бяздоннае мора дажджу

атамная энергія
ядзерная палітыка
балюча
краваточаць раны
на сэрцы чалавецтва

выгнаннік
дзьмухаўцовага раю
знайшоў спачын свой
схіліўшы голаў
на тваё калена

звыкаюся з думкамі
адвыкаю ад часу
прывыкаю да людзей
цяжка ўпусціць у душу
узаемаразуменне
цяжка адпусціць
надуманае каханне
назаўсёды

**Алёна
БЕЛАНОЖКА**
Дэбют

**Маладая паэтэса Алёна Бела-
ножка даслала свае таленавітыя
вершы з далёкай Ялты.
У "ЛіМе" друкуецца ўпершыню.**

Я цікую праз вокны, як дзіды
старых кіпарысаў
Колюць нізкае неба
У пошуках жмені дажджу.
Вочы мружача самі
ад водбліскаў горных абрысаў.
Мне надзіва ахвота захутаць
сябе ў паранджу

І схавацца ад рук непрыстойнай
паўднёвае спёкі
У якім-небудзь бары, дзе сок
назваецца "джус"...
Зноў пускаюцца дзеці
ад шумнага мора наўцёкі,
А яно выкідае на сонца
празрыстых мядуз.

На ўзбярэжжы мільгаюць
шыкоўныя кліпсы і кліпы.
Гэта царства заможнасці;
кожны — пры модным кляйме...
Мне тут месца няма:
я сумую па квецені ліпы
І па тым, хто застаўся
ў маёй беларускай зіме.

**Маналог на магіле
Максіма Багдановіча**

Максім,
Я прыехала ў Крым,
Пахлаўшы ў залечнік вянок.
На яліцкіх цёплым граніт
Баюся ступіць без абутку.
Я трызіла Крымам, Максім,
Паўднёвым загарам шчок,
Цяпер, як я стала пры ім —
Жадаю пазбавіцца смутку.

Мне хораша тут хадзіць,
Далонню кранаць платаны,
Дзівіцца на мастакоў
І слухаць аркестр цыкад.
І, можа, мяне тут сніць
Мужчына, мной не спатканы...
Пыталася сто разоў:
Ці хочацца мне назад?

Максім,
Мне марская сіль
І соль — выядаюць сэрца.
Каханне не прадаецца?
Прадаць яго — трэба ўмець...
Тут гандаль даецца ўсім,
Максім;
Хваля аб ногі трэцца —
Ашчаднаму чалавецтву
Сябе прадае за медзь.

Злічыўшы кожны мой крок,
Мора ўздыхне быліна,
Даверыцца незнаёмаму
Пісьменніцкаму пярэ.
Паэтка нясе вянок
З прывіслацкіх гонкіх галінак —
Траецкае шчасце сваё
Не выпускае з рук.

Вазьміце яго, Максім,
І пойдзем глядзець на яхты,
На лайнеры ў дзесяць паверхаў...
Тут не бывае прыліў?
А ведаецца, Максім,
Мой прадзед быў
з польскай шляхты.
Ён жыць на мора б не з'ехаў.
Ён мяне б асудзіў.

А мне —
Не сорамна, не.
У мяне на вакне
Стаіць малако
У глечыку...
Максім,
Я прыехала ў Крым
З "Вянком" у залечніку.

Выдавецкія справы

Зміцер Колас: “Пераклады — запатрабаваныя”

Як выдавец ён “у справе” ўжо 20 год. Перакладчык па адукацыі і пакліканні, ён адкрыў для беларусаў многія імёны, творы сусветнай класікі літаратуры і філасофіі. Сёння на старонках “Кніжнага свету” дзеліцца выдавецкімі планамі і перакладчыцкімі задумкамі, разважае пра тое, чаму трэба перакладаць замежную класіку на беларускую мову і як наблізіцца да сусветнай літаратуры, прыватны выдавец **Зміцер КОЛАС**.

— Вы займаецеся ў асноўным выданнем слоўнікаў, даведачнай і перакладной літаратуры. Чаму менавіта гэты накірунак?

— Я скончыў Мінскі інстытут замежных моў, абараніў дыплом па літаратурным перакладзе. Таму і спецыялізуся на перакладной літаратуры і ўсім, што звязана з двухмоўем. Займаюся выданнем слоўнікаў, у свой час выпусціў першы беларуска-літоўскі размоўнік.

— У кнігавыдавецкай справе вы ўжо 20 год. Што змянілася за гэты час?

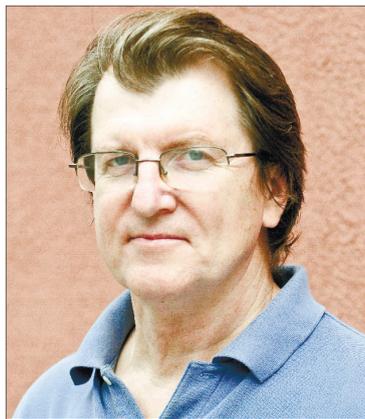
— Змянілася палітыка кнігавыдання, і ўсе кнігавыдаўцы павінны крычаць угорас: трэба вяртацца да таго, што было. Бо раней кнігавыданне для дзяцей і на беларускай мове было вызвалена ад падаткаў. А гэта вельмі важная рэч. Калі мы хочам шанаваць сваю мову і культуру, мы павінны клапаціцца пра льготы ў падаткаабкладанні для нашай літаратуры. Сёння беларускія кнігі выдаюцца меншымі накладамі ў параўнанні з гігантамі расійскай кнігавыдавецкай галіны. А раз у нас меншыя накладкі, значыць вы-

даткі на адзін асобнік большыя, і па сабекошце кніг мы не можам склаці ім канкурэнцыю. Беларускія кніжкі купляюць усё менш і менш, тыражы падаюць, і сабекошт расце. Атрымліваецца сітуацыя калапсу: чым менш, тым даражэй, а чым даражэй, тым менш.

— Адзін з накірункаў перакладаў, што выдаюцца ў вас — дзіцячая літаратура. “Піпі Доўгапанчоха”, “Малы і Карлсан-з-дачу” і іншыя з дзіціства любімыя кнігі ўжо пабачылі свет у вашым выдавецтве...

— Тут у нас яшчэ непачаты край таго, што трэба перакладаць і выдаваць. Пачынаючы з “Маўтлі”, які на беларускую мову быў перакладзены не з арыгінала Рэджарда Кіплінга, а з апрацоўкі і перакладу на рускую мову. Тое самае і з “Падарожжамі Гулівера” Джонатана Свіфта, і ў большасці выпадкаў з перакладной дзіцячай літаратурай — тая самая сітуацыя.

Зразумела, былі і выдатныя кнігі, першапачаткова перакладзеныя праз мову-пасрэдніцу, але сёння яны ўжо патрабуюць перавыдання з мовы арыгінала — напрыклад,

казкі Ганса Хрысціяна Андэрсена. На першы раз пераклад праз мову-пасрэдніцу, можа быць, і не самы горшы варыянт, каб даць дзецям магчымасць чытаць сусветную літаратуру на роднай мове. Так у свой час рабілі ў многіх краінах. Сёння ж важна, каб урэшце выдаваліся пераклады з першакрыніці. Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт выкладае пераклад толькі на рускую мову, на беларускую ж можна навучыцца перакладаць толькі самому. Таму і застаецца мора неперакладзенай літаратуры, не толькі дзіцячай, але і дарослай, у нас нават класіка перакладзеная яшчэ далёка не ўся.

— Не так даўно ў вашым выдавецтве пабачыў свет пераклад першай кнігі пра Мумітроляў “Маленькія тролі і вялікая паводка”. Ці хутка мы зможам працягнуць па-беларуску іншыя кнігі гэтай серыі Тувэ Янсана?

— Ужо зроблены пераклад яшчэ адной, трэцяй кнігі серыі. Ідзе праца і над перакладам другой. Таму цалкам верагодна, што на пачатку восені могуць з’явіцца адразу ж другая і трэцяя кнігі.

— Кнігі Рэнэ Дэкарта, Жан-Поля Сартра і іншых аўтараў, што перакладзены і выдадзены вамі, складана назваць “масавымі”. Яны запатрабаваныя чытачом?

— Большасць перакладаў твораў, якія я магу сам выбраць, сапраўды запатрабаваныя, хаця б таму, што кніжак на складзе не застаецца. Пры тым, што пра іх выхад у свет не шмат пішацца.

— Якія кнігі вы рыхтуеце да выдання?

— Рыхтую вялікі беларуска-нямецкі слоўнік — больш за тысячу старонак. Працую і з іншай кнігай, якую складуць артыкулы, успаміны і дзённікі выдатнай беларускай дзяўчкі ў ЗША Зоры Кіпель. Думаю, што яе ўспаміны і дзённікі шмат каму будуць цікавымі не толькі па змесце, але і па форме. Лінгвістам будзе карысна паназіраць за жывой мовай беларускай дыяспары, чым яна адрознівалася ад беларускай мовы на нашых землях, як развівалася.

А зусім хутка выйдзе партытура балета “Страсці (Рагнеда)” Андрэя Мазівана. Дарэчы, партытура буйнога музычнага твора, такога, як балет ці опера, выдаецца асобнай кнігай упершыню за ўсю гісторыю Беларусі.

— Напэўна, усё ж з перакладам у нас не ўсё так дрэнна, з’яўляюцца новыя перакладныя кнігі, ладзяцца конкурсы перакладчыкаў...

— Так, з перакладам сёння ўсё лепш і лепш. З’яўляюцца пераклады і на беларускую мову, і з беларускай мовы, што, дарэчы, таксама важна, бо мы павінны перакладаць і прапагандаваць сваю літаратуру. На філфаку БДУ існуюць групы, дзе адбываецца паглыбленае вывучэнне замежных моў, вось з іх выходзяць сапраўды таленавітыя пе-

ракладчыкі. Яны арганізавалі пад кіраўніцтвам паэта і перакладчыка Андрэя Хадановіча, стварылі сайт і конкурс упершыню аб’явілі, што таксама вельмі важна, бо спрыяе развіццю справы.

У той жа час у кожнай краіне штогод выдаюцца сотні, а то і тысячы кніг, а ў нас перакладаюцца адзінкі. І выходзіць, што кожны год мы не набліжаемся да сусветнай літаратуры, а наадварот, аддаляемся ад яе. Можна сказаць, што сусветная літаратура — гэта нешта ўмоўнае, гэта, так бы мовіць, набор выбітных твораў, напісаных на мовах розных нацыянальнасцей. Але каб стаць здабыткам пэўнай нацыянальнай культуры, гэтыя творы “сусветнай літаратуры” павінны ўвасобіцца ў адпаведнай нацыянальнай мове. Такім чынам, не перакладаючы, мы “сусветную літаратуру” ў наш беларускі кантэкст проста не ўключаем.

Але мушу прызнацца, што калі раней я заклікаў: дасьляйце пераклады, а я буду старацца іх выдаваць, трэба выводзіць перакладчыцкую справу з стану застою, у які яна трапіла гадоў 10 — 15 таму, то цяпер я нават не паспяваю адказваць усім, хто дасьляе мне пераклады. Спадзяюся, што справа будзе развівацца. І некалі мы зможам сказаць, што беларуская літаратура ўключае ў сябе лепшыя ўзоры сусветнай.

— Амаль кожны акцёр марыць сыграць Гамлета на сцэне. Ці ёсць кнігі, якія вы марыце перакласці?

— Ёсць два творы, якія я пачаў перакладаць яшчэ на пачатку 1990-х, але так і не скончыў. Гэта Франсуа Рабле “Гарганцюа і Пантагрюэль” і “Песня пра Раланда”. Цешу сябе надзеяй, што завяршыць іх усё-такі нарэшце ўдасца.

Гутарыла **Марына ВЕСЯЛУХА**

Фота Кастуся Дробава

Час чытаць

Стыль і глыбокая думка

Беларусы расказваюць пра свае чытацкія густы і называюць творы, што паўплывалі на іх светапогляд.

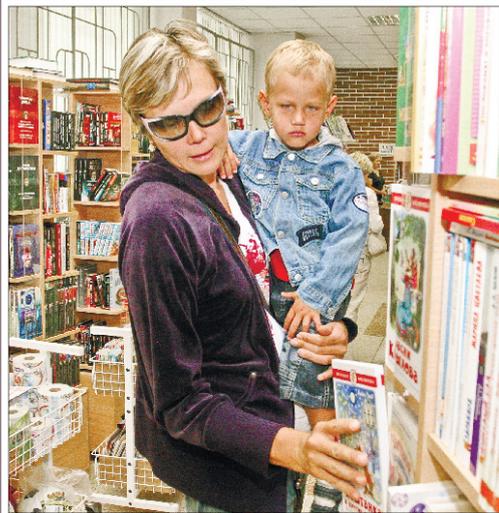
Дырэктар кніжнага магазіна “Цэнтральная кнігарня” **Інга Бекіш**:

— Яшчэ ў падлеткавым узросце перачытала ўсё па школьнай праграме і перайшла на кнігі розных жанраў. Цяпер жа імкнуся быць у курсе ўсіх навінак, таму чытаю амаль усё. Стараюся выбіраць сур’ёзную літаратуру, не бульварныя раманы і дэтэктывы, а класіку. Сёння Данцовай, Паляковай і іншымі падобнымі аўтарамі мяне не здзівіш. Хочацца, каб кнігу было прыемна чытаць, каб яна была напісана прыгожым стылем і прасякнута глыбокай думкай.

Асобных аўтараў, якія паўплывалі на маё развіццё, назваць не магу, бо кожны класік пакінуў свой след у маёй свядомасці. З беларускай літаратуры любімым пісьменнікам з’яўляецца Іван Шамякін. Творы Васіля Быкава мяне таксама заўсёды глыбока ўражвалі.

Запісала **Кацярына РАБАВА**
Фота аўтара

Вітрына

“Мы рэалізуем літаратуру па зніжанай цане, — расказвае загадчыца крамы Святлана Гурына. — Пасля паступлення ў краму, кнігі ўцэньваюцца. Так, у “Маладосці” можна знайсці асобнікі, якія выйшлі да 2008 года ўключна, але па больш нізкай цане, чым першапачаткова. У кнігарні працуюць аддзелы дзіцячай, юрыдычнай, вучэбна-метадычнай, мастацкай літаратуры. Выбар выданняў досыць шырокі, каб кожны мог нешта набыць на свой густ”.

Шмат тут літаратуры па нетрадыцыйнай медыцыне, дамаводства і агародніцтве. Амаль 99 працэнтаў асартыменту ў кнігарню паступае праз ААТ “Белкніга”. Незалежна ад ўзросту і інтарэсаў пакупніка, заўсёды ёсць гарантыя адшукання тое, што зацікавіць. Але па назіраннях супрацоўнікаў “Маладосці”, інтарэс маладога пакалення да кнігі часткова знізіўся.

Кніг у магазіне сапраўды шмат — аж вочы разбягаюцца, а вось плошча кнігарні невялікая: пад гандлёвую залу адведзена толькі 100 квадратных метраў. На такой плошчы “Маладосць” працуе ўжо з 1978 года. Але, як зазначае Святлана Іванаўна, ёсць спадзяванні, што з часам гандлёвая

Выбар — вялікі, кошт — нізкі

Сталічная кнігарня “Маладосць”, якая знаходзіцца па адрасе вуліца Максіма Багдановіча, 68А, вылучаецца з шэрага іншых кнігарань горада тым, што ў ёй можна набыць кнігу любімага аўтара ці літаратурную навінку па зніжанай цане. Невялікая ўтульная зала падштурхоўвае зазірнуць пад вокладкі кніг, каб апynuцца ў чароўным свеце слова. У кнігарні не заблукаеш, а вось асартымент уражвае, таму пры выбары кнігі няцяжка разгубіцца.

зала будзе пашырана, будзе праведзены капітальны рамонт з заменай абсталявання, і крама атрымае сучасны выгляд. Тады, магчыма, у лепшы бок зменіцца і сітуацыя з наведваннем кнігарні.

Уплыў на ўзровень продажу аказвае і месцазнаходжанне крамы — паміж аўтобусным прыпынкі. Праз гэта сваіх пакупнікоў “Маладосць” мае заўсёды. Праўда, наведванне імі крамы майце “сезонны” характар. Зімою сюды завітваюць у асноўным людзі сталага ўзросту, а вось пад канец лета і восенню тут пастаяннымі кліентамі з’яўляюцца школьнікі і студэнты. Апошняе патлумачыць проста: акрамя шырокага асартыменту вучэбна-метадычнай і мастацкай літаратуры, тут можна набыць яшчэ і канцылярскія тавары, сшыткі для практычных і лабараторных заняткаў.

У хуткім часе пачнецца “гарачая” пара, да якой у “Маладосці” ўжо падрыхтаваліся.

Калектыў кнігарні часам ладзіць выязныя сустрэчы з чытачамі, што спрыяе не толькі рэалізацыі кніжнай прадукцыі, але і дазваляе інфармаваць патэнцыйных пакупнікоў пра існаванне кнігарні “Маладосць”. Хочацца спадзявацца, што такія сустрэчы стануць добрай традыцыяй і ў хуткім часе будуць праходзіць ў родным памяшканні кнігарні, дзе новыя прыгожыя вітрыны запрасяць на сустрэчы з цікавымі спадарожнікамі — кнігамі.

Алена **ДРАПКО**

На здымках: у гандлёвых залах кнігарні; запрашае «Маладосць».

Фота Кастуся Дробава

Особыми гостями XXIII Московской международной книжной выставки-ярмарки станут белорусские писатели, усилиями которых созданы книги, представленные в столице России. О планах творческой элиты нашей страны на этом престижном форуме рассказывает известный белорусский писатель, председатель Союза писателей Беларуси Николай ЧЕРГИНЕЦ.

Новый уровень сотрудничества

— Николай Иванович, кто из литераторов удостоен чести отправиться в Москву?

— В столицу России направляется достаточно престижная делегация. В нее мы прежде всего включили современных белорусских писателей, известных сегодня и в России. Это наша талантливая поэтесса Тамара Краснова-Гусаченко, прозаик Анатолий Андреев, знаменитый летчик, генерал-майор авиации Анатолий Сульянов. Многие белорусские авторы получат возможность лично презентовать свои книги. Это Славомир Антонович, Сергей Трахимёнок. Российские читатели познакомятся с исторической прозой Натальи Голубевой "На перепутье двух дорог", книгой избранной поэзии Райсы Боровиковой в переводе на русский язык — "Сад на шляпке возлюбленной". А еще гостей выставки ждут встречи с Григорием Соколовским, Валентиной Поликановой, Алесем Мартиновичем, Андреем Скоринкиным, Юрием Сапожковым и другими членами СПБ.

— А будут ли представлены какие-либо коллективные творческие проекты?

— Планируем презентовать две серии. Первая, — это уже завоевавшая популярность "Библиотека Союза писателей Беларуси". Вторая — наш новый проект "Библиотека современной белорусской фантастической и приключенческой прозы", который, надеюсь, привлечет максимальное количество молодых авторов.

— Наверное, большое внимание будет уделено совместным белорусско-российским писательским и книгоиздательским инициативам...

— Во-первых, ожидается подписание ряда двухсторонних договоров: о переводах современных белорусских авторов в России и русских — в Беларуси; о совместных проектах изданий книжников Беларуси и России; об информационном сотрудничестве между Национальной книжной палатой Беларуси и Российской книжной палатой.

Во-вторых, намечены сразу две презентации книг русских классиков, составленных белорусами: сборника Евгения Евтушенко "Серезжа ольховая" (составитель Юрий Сапожков) и "Рассказов" Валентина Распутина (составитель Олег Ждан).

В-третьих, запланирована творческая встреча белорусских писателей с представителями белорусского землячества в Москве, а также со студентами Литературного института. Возможно, именно впечатления от нее подтолкнут будущую российскую литературную элиту к тесному сотрудничеству с белорусскими авторами.

— При этом они продолжают линию своих предшественников. Недаром намеченный "круглый стол" в "Литературной газете" носит название "Общность судеб: русская и белорусская литература на современном этапе"...

— Упомянутый Вами "круглый стол" организован журналом "Нёман", "Литературной газетой" и издательством "Советский писатель". С российской стороны в нем примут участие Аlesia Кожедуб, Любовь Турбина, Иван Сабилло, Петр Кошель и Иван Голубничий. С белорусской стороны — Раиса Боровикова, Аlesia Карлюкевич, Юрий Сапожков, Сергей Трахимёнок, Олег Ждан. Впоследствии с этими белорусскими авторами пройдет творческая встреча в журнале "Наш современник". Планируется в дальнейшем организовывать "обменные номера": представлять на страницах белорусского "Нёмана" авторов Российской Федерации, в российских изданиях — писателей Беларуси.

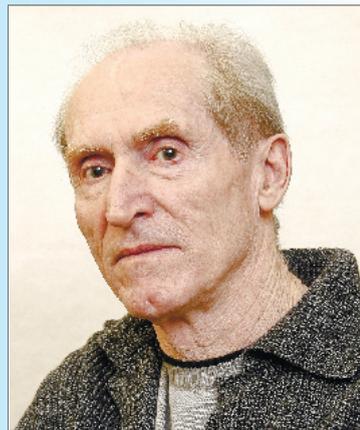
— В связи с перспективами сотрудничества в сфере журналов хочется узнать и о том, как продвигается работа по созданию журнала "Белая вежа"?

— Планируется презентация первого номера. Инициатором создания журнала "Белая вежа" стал Союз писателей Беларуси и Союз писателей России. Главным редактором назначен известный белорусский писатель, лауреат Государственной премии Республики Беларусь Василий Ширко. Первым заместителем — публицист Нина Чайка. Планируется сотрудничество с журналом таких авторитетных писателей, как Валентин Распутин, Юрий Поляков, Валерий Ганичев, Аlesia Кожедуб, Станислав Куняев. Презентацию проведем на выставке. Приятно, что работу белорусских творческих людей ценят не только в нашей стране, но и за её пределами.

Беседовал
Денис МАРТИНОВИЧ

Современная литература: выбор героя и нравственные идеалы

Прозаик Олег Ждан:

— В последние годы все чаще вместо понятия "герой" употребляется "персонаж" — свидетельство того, что пришло время персоноцентризма. Явилось стремление выразить прежде всего свою личность, и, похоже, общечеловеческие проблемы отступают в область абстракций.

Я недавно прочитал роман израильского писателя Арнольда Каштанова (в прошлом член Союза писателей БССР) «Хакер Астарты». Роман в высокой степени гуманистический. Главные герои его — муж и жена, в ситуации, когда один из них тяжело и неизлечимо болен, — уже около десяти лет продолжается ежедневная борьба за жизнь женщины. Даже близкие люди советуют сдать ее в Дом инвалидов, но — что произнести на прощанье, как встретить последний взгляд?

Прочитав роман, я подумал, что высокие идеалы не меркнут, но выбрать нравственного героя невозможно, и значительное литературное произведение может быть написано человеком не просто талантливым, но обязательно — нравственным.

Однако в формулировке «Выбор героя и нравственные идеалы» слышится эхо соцреализма. Тайное приглашение слукавить. Выбор — дело настолько личное, зависящее от такого огромного количества причин, от так или иначе сложившейся жизни писателя, что о целенаправленном выборе говорить невозможно. О выборе можно говорить только постфактум: вот как сложилась жизнь писателя и в результате вот каковы его герои. Но эта задача не для живого литературно-

Общность

1 сентября, в День знаний, на Международной книжной выставке-ярмарке в Москве пройдет "круглый стол" "Общность судеб: белорусская и русская литература на современном этапе", в котором примут участие белорусские и русские писатели, поэты и переводчики. Некоторых из них мы попросили высказаться по ключевым вопросам обсуждения.

го процесса, а для научных исследований. Правильнее говорить о выборе темы произведения. Явление героя автору — мгновение, тема же требует изучения и осмысления. Думаю, что говорить напрямую о выборе героя можно лишь применительно к исторической тематике. Но и здесь выбор относительный, зависящий не только от идеалов писателя, но и от того, чего ради он пытается оживить некую страницу истории и ради какой идеи.

Проблемы художественного перевода

Поэт и переводчик
Юрий Сапожков:

— Близость русского и белорусского языков сильно усложняет задачу переводчика. С незнакомых языков переводить легче. Подчас трудно устоять перед искушением транспортировать в русский то или иное белорусское слово как оно есть. И появляются переселенцы: "глог" вместо "боярышник", "настрой" вместо "настроение", "взлезть" вместо "влезть"... Знаю по себе: переводил Витку, Граховского, Танка, Приходько, из сов-

ременных Рязанова, Метлицкого, Капу... В более широком плане переводчик у нас в Беларуси напоминает хирурга, делающего показательную операцию: каждое его движение на виду. Все знают оба языка, любой может сравнить оригинал с тем, что получилось. Добросовестно плестись за подлинником значит умертвить его в другом языке. Быть свободным в передаче не буквы, но духа, — и таким образом вдохнуть в стихотворение новую жизнь — для этого кроме мастерства должна быть особая смелость, уверенность в себе.

На русском языке родился Расул Гамзатов благодаря Семену Липкину, который всю жизнь скрывал, что сам пишет стихи. Почему нет достойного перевода Пушкина на иностранные языки? Потому что там не родился свой Пушкин, который взялся бы за перевод русского гения. На русский язык стихи белорусских поэтов переводили хорошие русские поэты. Среди них Сергей Городецкий, Михаил Исаковский, Александр Твардовский, Александр Прокофьев, Вс. Рождественский, Дмитрий Ковалев, Николай Грибачев, Яков Хелемский, Игорь Шкляревский, Микола Метлицкий... А в Беларуси на русский замечательно переводили (иных уж нет) и переводят Бронислав Спринчан, Федор Ефимов, Александр Дракохруст, Владимир Жиженко, Пётр Кошель, Светлана Евсева, Наум Кислик, Михаил Шелехов, Геннадий Авласенко, Андрей Тявловский, Изяслав Котляров, Георгий Киселев, Юрий Матюшко... Каждый из них сумел открыть бутылку с благовониями и духами и не позволил им выдохнуться. Почему сегодня затух процесс нашего сближения, нашего узнавания друг друга через литературный перевод? Распались связи, а с ними исчезла моральная и материальная заинтересованность в переводе. В России очень много хороших поэтов. Ни один

Такая программа — впервые

Что ожидает гостей XXIII Московской международной книжной выставки-ярмарки на экспозиционном стенде Беларуси? Каким образом будет организована Национальная экспозиция Почётного гостя выставки? Какие мероприятия запланированы в программе участия Республики Беларусь в XXIII ММКВЯ? На эти и другие вопросы отвечает начальник управления издательской деятельности и книжной торговли Министерства информации Беларуси, организатор экспозиции Елена ПАВЛОВА:

Национальная экспозиция Республики Беларусь разместится на выставочной площадке размером 320 квадратных метров. На стенде будет представлена продукция 44 белорусских государственных и частных издательств, книготорговых и общественных организаций, полиграфических предприятий. Экспозиционный стенд Беларуси разделён на отдельные зоны: экспозиционную, зону для презентаций, "круглых столов", в специально оборудованном уголке пройдет представление белорусской кухни.

На Национальной экспозиции Республики Беларусь будет представлено около тысячи книг, они сгруппированы по тематическим разделам. Отдельно представим литературно-художественные издания, книги, посвященные Великой Победе, учебники, краеведческую литературу, альбомы... Кроме того, на специальных стендах разместим книги-победители Национального конкурса "Искусство книги" и Международного конкурса "Искусство книги" государств-участников СНГ. Будет организована и торговля книгами.

Особым образом оформлена экспозиция Национальной библиотеки Беларуси "Книжная культура Беларуси: прошлое и настоящее". В первом её разделе представлено книжное наследие Беларуси (кроме прочих раритетов, в неё войдут 12 наиболее репрезентативных изданий из коллекции "Radzivil-

iana"); во втором — сама Национальная библиотека как общереспубликанский центр доступа к мировым информационным ресурсам; в третьем планируется экспонировать издательскую продукцию НББ.

В программе участия Республики Беларусь — более 90 мероприятий — презентаций, музыкальных приветствий, литературно-музыкальных композиций, викторин, "круглых столов", мастер-классов, автограф-сессий. Кроме привычных презентаций книжных новинок — представления изданий пройдут в новой форме: виртуальное путешествие, мультимедийная презентация.

Программа участия Беларуси в выставке-ярмарке направлена не только на представление книжной продукции, но и на ознакомление россиян и гостей форума с белорусской культурой, традициями, географией, историческим наследием. На белорусском стенде пройдут интеллектуальная разминка "Энциклопедист" с вручением призов, викторины "Мы открываем Беларусь" и "Путешествие к тайнам природы".

С участием ведущих белорусских учёных, писателей, педагогов будут организованы "круглые столы" на актуальные для литературы и книгоиздания темы, пройдет и тематическая дискуссия "Современный детектив. Традиции и новаторство". Понять особенности белорусского миропонимания, отражённого в фольклоре и современных сказках, помогут мастер-классы "Ручник у прасторы беларускай культуры", "Удивительное рядом" и "Где живут сказки".

На выставке-ярмарке пройдут презентации научно-методических журналов, периодических изданий для детей и литературно-художественной периодики. Внимание зрителей мы представим литературно-музыкальную композицию, посвящённую 65-летию Великой Победы, пройдут и творческие конкурсы: фотоконкурс "Беларусь глазами россиян", конкурс детского рисунка.

литературных судеб

из них сегодня не переведен на белорусский язык. По крайней мере, я не помню. Много замечательных поэтов и в Беларуси. Иногда их имена можно встретить на страницах "Литературной газеты", но журналы российские для них закрыты. Может быть, за исключением "Нашего современника". Художественный перевод — это творческая дружба. А всякая дружба зиждется на интересе друг к другу. Надо чаще заглядывать, что растет в огороде коллег, не привьётся ли это на соседней земле. Давно известно, что переводная литература обогащает национальную.

Учиться жить в новом времени

Писательница Раиса Боровикова, главный редактор журнала "Маладоць":

— В последнее время много говорится о неблагоприятных условиях для книги и вообще для литературы. Читатель все более и более к ней равнодушен. Воистину, никто не знает, "как Слово наше отзовется", — запылится на книжных полках или же, "как отзвук далекого гимна", хоть чуть-чуть кого-то тронет. Подобная ситуация не минула и нашу белорусскую литературу, которая как никогда ранее оказалась в очень узком, замкнутом пространстве. Почему? Вопрос

этот не из простых. И вместе с тем всё очень понятно.

Да, в прошлом столетии наша литература была заметной. Она входила в состав литературы народов СССР, и на необъятных просторах сверкали талантом несколько десятков имён. Проза Василя Быкова, Ивана Шамякина, Владимира Короткевича, Ивана Мележа притягивала миллионную читательскую аудиторию, о книгах наших классиков писали и говорили.

Широкое признание имели и книги поэзии. Скажем, первая же книга Рыгора Бородулина, изданная в Москве в переводе Игоря Шкляревского "Аист на крыше" пробудила интерес ко всей белорусской поэзии. А "Реквием..." Анатоля Вертинского, который был напечатан в журнале "Дружба народов" в переводе Аллы Кабакович! Он тоже заставил заговорить об именах, которые появились в белорусской литературе. Широкую известность приобрела и наша драматургия. Не было в СССР театра, где бы не ставились пьесы Андрея Макаёнка. Много могла бы я сказать и о своём литературном поколении, которое стало всё заметнее и заметнее в 80-е годы прошлого столетия, но это всё, действительно, в далёком прошлом. Двадцать первый век несколько ограничил наши возможности и успехи.

Нельзя сказать, что белорусы не печатаются в российской периодике. Тот же "Лад", возглавляемый Алесем Кожедубом, очень активно рекламирует белорусскую литературу. Появляются публикации и в "Дружбе народов", и в "Сибирских огнях", да и в других изданиях, но сама литературная жизнь изменилась. С одной стороны для книжного рынка нужна и рыночная литература, с другой — мощная повседневная реклама посредством телевидения, радио, где она практически отсутствует. Ну и самое главное: школа художественного перевода утрачена. В те далёкие времена российский писатель мог взяться за перевод книги бе-

лорусского прозаика или поэта, если она гарантированно стояла в издательском плане "Советского писателя", "Молодой гвардии" или какого-то другого издательства. Теперь такой гарантии никакого частного издательство переводчику не даст, ибо оно живёт с прибыли. А если автор не раскрученный, какая может быть прибыль!

Хотя, я посоветовала бы московским издательствам обратить внимание на нашу литературу для детей, на книги Алены Масло, Алеся Бадака, Петра Васюченко, Геннадия Авласенко... Наш книжный рынок перенасыщен российскими изданиями, в то время как на российском книжном рынке белорусской литературы практически нет. Мне кажется, что в этом перекосе, прежде всего виноваты мы сами — писатели. Мы не стучимся в двери частных издательств, порой просто не знаем о них. Пока только Георгий Марчук сам позаботился о себе, и вот на российском книжном рынке появилась его книга для детей, которая активно продаётся. Решился вопрос с переводом — и книга пошла.

Но каждый ли писатель в состоянии решить этот вопрос? Здесь нужно быть одновременно и писателем, и литературным агентом, да в общем-то и переводчиком.

И все же в конце ещё раз повторюсь: у нас давно нет литконсультантов по белорусской литературе в Союзе писателей СССР, как давно нет и самого этого творческого Союза. О нашей литературе давно не печётся ни Валентина Никаноровна Щедрина, ни Михаил Васильевич Горбачёв, ни Совет по белорусской литературе. Теперь о своём литературном поле нужно думать и заботиться самим, другими словами, учиться жить в новом времени, принимая его условия. Жизнь движется в своём русле.

А достойные, талантливые произведения в белорусской литературе есть!

Современная белорусская литература в российской литературно-художественной периодике

Писательница Любовь Турбина:

— С тех пор, как развалилось общесоюзное планирование переводов, русский читатель практически не знаком с белорусскими авторами, пришедшими в литературу в начале 1990-х, условно называемых "поколением "Тутэйшых"". Закономерно, что во времена хтонических общественных сдвигов, когда повсеместно идёт смена идейных парадигм, неотвратимо появляется целая плеяда новых имён. Тогда, по горячим следам перестройки, мне довелось участвовать в "круглом столе" в Союзе писателей, куда приглашены наиболее заметных на тот момент молодых белорусских творцов этой генерации.

Однако разладившийся после развала Союза переводческий процесс остановился, и связь между русским читателем и белорусским писателем практически оборвалась. Новые имена не прозвучали, такие издания, как журнал "Дружба народов", которые в трудных финансовых условиях продолжают печатать авторов бывшего общего государства, делают ставку на уже известные имена, то есть на тех, кто стал известным до перестройки. Автору этих строк не удалось за последние десять лет работы в Москве подвинуть редакцию к опубликованию хотя бы одного из "новых белорусов", хотя переводы на русский язык произведений самых заметных из авторов, которые за прошедшее время из молодых превращаются постепенно в ма-

ститых, предоставлялись неоднократно.

В частности, речь идёт о прозе самого заметного из бывших "Тутэйшых" Андрея Федаренко и о его романе "Ревизия", который с шестого номера начал печататься на русском языке известный белорусский журнал "Нёман". Начало романа возвращает нас лет на 17 назад. Первые страницы дают развёрнутую картину бурной литературной жизни в Беларуси начала девяностых. Многие персонажи "Ревизии" узнаваемы для белорусской культурной элиты, особенно удачен образ Вердича, в котором трудно не узнать самого талантливого белорусского поэта постперестроечных лет Анатоля Сыса, ныне, увы, ушедшего из жизни... Но после изображения развёрнутой панорамы литературно-общественного бурления начала 1990-х автор переносит действие романа в сложную обстановку послереволюционной белорусской деревни, осмысливая прошлое с учётом современного исторического опыта.

В седьмом номере "Нёмана" Леонид Дайнеко поднимает совсем уже глубинные пласты истории становления белорусской нации — он переносит читателя во времена Великого княжества Литовского, продолжая, как и многие другие современные белорусские авторы, осмысление предыдущих исторических разлоков, с тем, чтобы вернее обозначить вектор движения вперёд, — характерная черта современной белорусской литературы.

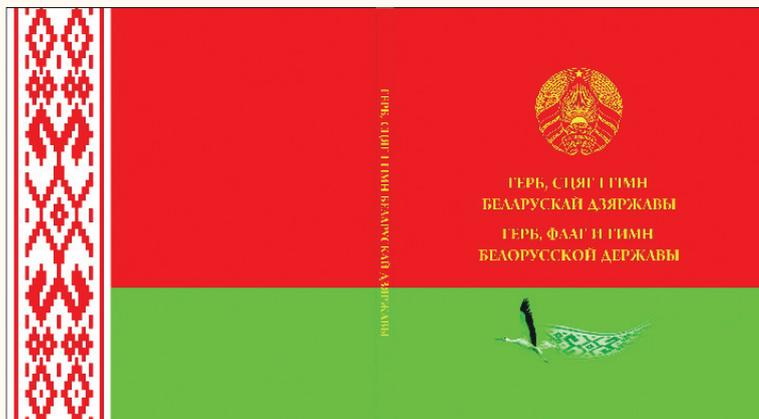
Эту задачу помогают решить многочисленные мемуары: это и воспоминания сына Якуба Коласа Михася Мицкевича в "Нёмане", и переписка Янки Брыля и Алеся Адамовича, датированная первой половиной 1960-х годов, касающаяся, в том числе, сложности публикации романа "Птицы и гнёзда", недооценённого, с точки зрения Михася Стрельцова, как одного из значительнейших явлений послевоенной белорусской литературы, актуальность которого, как понятно сейчас, только возрастает.

Современные белорусские писатели в постперестроечные годы активно сотрудничают с писателями Европы и не только, хоть не много, но их переводят и печатают во многих странах. Для русского читателя обидно будет упустить ту неуловимую интонацию, которую вносит именно Беларусь в мировой литературный процесс, — пусть не громкую, но особую, самобытную, присущую только ей.

Связь минувшего и настоящего

Интерес жителей страны к своему прошлому неизбежно влечет за собой обращение к становлению государственных символов — отличительных знаков каждого государства, заложенных традициями или закрепленных в Конституции. История современных герба, флага и гимна Беларуси представлена в книге Алеся Мартиновича «Герб. Сцяг. Гімн Беларускай дзяржавы» («Герб. Флаг. Гимн белорусского государства»), вышедшей в издательстве «Мастацкая літаратура» на высоком полиграфическом уровне.

Книга А.Мартиновича «Герб. Флаг. Гимн белорусского государства» носит достаточно актуальный и значимый характер. Не отрицая достоинств работ предшественников, следует все же остановиться на ее преимуществах. Во-первых, они видятся в популярности изложения. Эмоциональный, образный стиль писателя, известного читателям нашей страны по более чем двум десяткам книг, представляет исторический материал в доступной форме, сводя к минимуму сугубо научные объяснения гипотез, доказанные или опровергнутые профессиональными историками. Во-вторых, достоинства книги — в корректности подачи материала. А.Мартинович не стремится навязать читателям свое мнение, наголо разбивая при этом аргументы противоположной стороны. Оставляя право каждому придерживаться своих взглядов, автор корректно, с достоинством излагает историю флага, герба и гимна современной Беларуси.

Во-вторых, издание выгодно отличается своим оформлением: книга богато иллюстрирована (художник К.Хотяновский).

Структура книги полностью отражает свое название и состоит из трех разделов: о флаге, гербе и гимне Беларуси. Говоря в первом разделе о гербе, А.Мартинович отмечает, что это слово «происхо-

дит от польского «herb», которое, в свою очередь, образовалось от немецкого «erbe», что в переводе означает «наследие». Герб, если подходить к нему в широком значении слова, это прежде всего — наследственный знак отличия, а если конкретизировать понятие, то герб — «эмблема». Истоки Государственного герба страны

автор находит в 1919 году, с момента образования Белорусской Советской Социалистической Республики (БССР) и проследивает его изменения до наших дней. Что касается авторства этого государственного символа, то с середины 1920-х годов эталоном являлся проект, предложенный будущим народным художником Беларуси В.Волковым, в который позднее (в частности, в 1950-е годы художником И.Дубасовым) вносились небольшие изменения.

Второй раздел книги посвящен флагу Беларуси. Обычно, отмечает автор, флаг "представляет собой четырехугольное полотнище. Оно обычно многоцветное, на котором размещен простой рисунок (...). Флаг — отличие организации, заведений, в том числе международных, чаще армейских соединений, кораблей... Его шьют из ткани по одному и тому же узору — эталону (...). Государственный флаг — официальный флаг страны". Истоки современного флага автор находит в 1919 году. В виде, приближенном к современному, флаг существует с 1951 года, когда был утвержден проект художника Н.Гутиева. В настоящее время он сохранен практически без изменений. Единственными деталями от которых отказались в 1995 году, были золотые серп, молот и

красная звезда. В основу упомянутого орнамента положен рисунок «Восходящее солнце», который еще в 1917 году вышила на полотне крестьянка М.Маркевич из деревни Костилище Сенненского района Витебской области.

Третий раздел посвящен национальному гимну — «торжественной, хвалебной песне». «Начало гимну, — пишет автор — было положено гимническими песнями, начало распространения которых на Беларуси относится ко второй половине XVI столетия. Военное звучание они приобрели во время восстания 1863 — 64 годов, но в особенности много их появилось в годы революционного подъема в начале XX столетия (...). Государственный гимн — официальная утвержденная звуковая эмблема страны». Музыка Гимна Беларуси была написана композитором Н.Соколовским в 1955 году. Автором текста «Мы, белорусы!» являлся поэт М.Климкович. Некоторое время после объявления независимости использовалась лишь музыка гимна, но без слов. В 2002 году В.Каризна переработал текст, заменив устаревшие реалии.

Действительно, белорусской государственной символике характерна тесная связь минувшего и настоящего. Поэтому при ее неизменности патриотической книге А.Мартиновича «Герб. Флаг. Гимн белорусского государства» обеспечено внимание читателей.

Данила АРТИМОВИЧ

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі апошнім часам

Навука і веды ў цэлым. Арганізацыя разумовай працы

Герман, О. В. Опыт человеческого гения / О. В. Герман. — Минск: Бестпринт, 2010. — 552 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6963-12-7.

Национальная академия наук Беларуси. Отчет о деятельности Национальной академии наук Беларуси в 2009 году / Национальная академия наук Беларуси; [ответственные редакторы: С. А. Чижик, Н. Н. Костюкович]. — Минск: Беларуская навука, 2010. — 307 с. — 550 экз.

Інфармацыйныя тэхналогіі. Вылічальная тэхніка

Голиков, В. Ф. Безопасность информации и надежность компьютерных систем: пособие для студентов специальностей 1-40 01 01 «Програмное обеспечение информационных технологий» и 1-53 01 02 «Автоматизированные системы обработки информации» всех форм обучения: в 2 ч. / В. Ф. Голиков; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Кафедра «Информационные технологии в управлении». — Минск: БНТУ, 2010. — ISBN 978-985-525-301-4.

Ч. 1. — 2010. — 84 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-525-134-8.

Кот, А. В. Избранные главы информатики: учебно-методическое пособие для студентов математического факультета специальностей 1-31 03 03-01 «Прикладная математика (научно-производственная деятельность)», 1-31 03 06-01 «Экономическая кибернетика (математические методы в экономике)», 1-02 05 05-01 «Информатика. Иностранный язык (английский)» / А. В. Кот, Е. С. Кот; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина. — Брест: БрГУ, 2010. — 50 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-473-545-0.

Кравченко, О. А. Основы алгоритмизации и программирования: курс лекций по одноименной дисциплине для студентов специальности 1-40 01 02 «Информационные системы и технологии (по направлениям)» дневной формы обучения / О. А. Кравченко, С. М. Мовшович, Е. В. Коробейникова; Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный технический университет им. П. О. Сухого, Кафедра «Информационные технологии». — Гомель: ГГТУ, 2010. — 111 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-420-942-5.

Правовая охрана компьютерных программ и баз данных / [Боровская Е. А. и др.; общая редакция: Лосев С. С., Успенский А. А.; Государственный комитет по науке и технологиям, Республиканский центр трансфера технологий]. — Минск, 2010. — 245 с. — 1000 экз.

International conference on neural networks and artificial intelligence: ICNNAI'2010: proceedings, 1–4 June, 2010, Brest State Technical University, Belarus / [редколлегия: Головки Владимир Адамович и др.]. — Brest: BSTU, 2010. — 159 с. — На англійскай мове. — 80 экз. — ISBN 978-985-493-158-6.

Міжнародная канферэнцыя па нейронных сетках і штучным інтэлекце.

Кіраванне. Менеджмент

Балдин, И. В. Менеджмент: учебно-методическое пособие: [для студентов] / И. В. Балдин, И. А. Оганесян, Г. Е. Ясников; Частный институт управления и предпринимательства. — Минск: Частный институт управления и предпринимательства, 2010. — 130 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-6877-82-0.

Бутаев, В. П. Менеджмент: учебно-методическое пособие / В. П. Бутаев, Е. В. Бутаева; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет транспорта, Институт повышения квалификации и переподготовки руководителей и специалистов транспортного комплекса Республики Беларусь, Кафедра «Экономика транспорта». — 4-е изд., переработанное и дополненное. — Гомель: БГУТ, 2010. — 250 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-468-694-3.

Бутеня, В. Е. Менеджмент: учебно-методическое пособие: для слушателей системы переподготовки экономических кадров: в 2 ч. / В. Е. Бутеня; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2009–2010.

Ч. 2. — 2010. — 154 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-484-686-6.

Глушаков, В. Е. Коучинг — развитие потенциала человеческих ресурсов / Владимир Глушаков. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 85 с. — 45 экз. — ISBN 978-985-538-043-7.

Журавлев, В. А. Логистика: конспект лекций: [для преподавателей] / В. А. Журавлев; Международный институт трудовых и социальных отношений. — Минск: МИТСО, 2010. — 71 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-497-136-0.

Касперович, С. А. Стратегический менеджмент: пособие: [для студентов] / С. А. Касперович, Е. И. Иванова; Академия управления при Президенте Республики Беларусь. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2010. — 132 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-457-979-5.

Клименко, В. Н. Охрана труда в офисе / В. Н. Клименко. — Минск: Центр охраны труда и промышленной безопасности, 2010. — 33 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6915-17-1.

Кудашов, В. И. Экономика и управление инновациями: учебно-методический комплекс для студентов специальности «Экономика и управление на предприятии» / В. И. Кудашов. — Минск: МИУ, 2010. — 171 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-490-646-1.

Стандарты. Нормы і правылы. Рэкамендацыі

Директивы Европейского союза Нового и Глобального подхода и гармонизированные европейские стандарты: каталог: (по состоянию на 1 апреля 2010 г.) / Государственный комитет по стандартизации Республики Беларусь, Научно-производственное республиканское унитарное предприятие «Белорусский государственный институт стандартизации и сертификации». — Минск: БелГИСС, 2010. — VIII, 289 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-6812-78-4.

Методология и средства измерений параметров объектов с неопределенными состояниями: монография / [О. К. Гусев и др.]; под общей редакцией О. К. Гусева. — Минск: БНТУ, 2010. — 580 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-525-307-6 (в пер.).

Метрология и радиоизмерения: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-39 01 01 «Радиотехника» / Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет; составление и общая редакция В. Ф. Янушкевича. — 2-е изд. — Новополоцк: ПГУ, 2010. — 303 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-531-051-9.

Немогай, Н. В. Стандартизация и сертификация товаров и услуг. Учебно-методический комплекс: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальности «Экономика и управление на предприятии», «Коммерческая деятельность», «Маркетинг» / Н. В. Немогай, Н. В. Бонцевич, В. В. Садовский; Учреждение образования Федерации профсоюзов Беларуси «Международный институт трудовых и социальных отношений», Гомельский филиал. — Гомель: ЦИИР, 2010. — 262 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6790-29-7.

Цывілізацыя. Культура. Прагрэс

Галаўко, С. А. Служэнне дзвюм музам: [аб культурнай, навуковай і педагогічнай працы ў Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце] / С. А. Галаўко. — Минск: Чатыры чвэрці, 2010. — 121 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6856-91-7.

Сивицкий, В. Н. Культурология: пособие: [для курсантов] / В. Н. Сивицкий, А. А. Лихотыкин, М. В. Юрченко; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: Военная академия Республики Беларусь, 2010. — 159 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6961-18-5.

Бібліяграфія і каталогі

Здабыткі: дакументальныя помнікі на Беларусі / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. — Минск: НБ Беларусі, 1995. — ISSN 1726-5800.

Вып. 11 / [складальнікі: Л. Г. Кірухіна, К. В. Суша; рэдкалегія: Р. С. Матульскі (гал. рэд.) і інш.]. — 2-е выд. — 2010. — 319 с.: іл. — Частка тэксту на польскай і рускай мовах. — 50 экз.

Аннотированный каталог экспозиции ГУО «Минский областной институт развития образования» к республиканской научно-практической конференции «Роль

педагога в работе с одаренной молодежью, 20 мая 2010 года / Государственное учреждение образования «Минский областной институт развития образования»; [составитель: Ничипор И. В.]. — Минск: МОИРО, 2010. — 12 с. — Часть текста на белорусском языке. — 12 экз.

Мировой экономический кризис: аннотированный библиографический указатель / ГУ «Витебская областная библиотека им. В. И. Ленина», Информационно-библиографический отдел; [составитель Н. И. Королева]. — Витебск: Витебская областная библиотека, 2010. — 95 с. — 10 экз.

Национальная учебная литература: профессионально-техническое и среднее специальное образование / Министерство образования Республики Беларусь, Республиканский институт профессионального образования. — Минск: РИПО, 2010. — 30 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз.

Предприятия города Бреста: библиографический указатель / УК «Областная библиотека им. М. Горького», Читальный зал природоведческих и точных наук; [составитель А. Н. Березюк]. — Брест: Полиграфика, 2009. — 143 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-90178-4-1.

Технические условия, 2010: каталог: (по состоянию на 1 января 2010 г.): [в 3 т.] / Государственный комитет по стандартизации Республики Беларусь (Госстандарт). — Минск: Белорусский государственный институт стандартизации и сертификации, 2010. — 40 экз. — ISBN 978-985-6812-69-2.

Т. 1. — XXIII, 590 с. — ISBN 978-985-6812-70-8.

Т. 2. — С. XXI, 591–1206. — ISBN 978-985-6812-71-5.

Т. 3. — VII, 319 с. — ISBN 978-985-6812-72-2.

Техническое нормирование и стандартизация: каталог технических нормативных правовых актов: (по состоянию на 1 января 2010 г.): [в 4 т.] / Государственный комитет по стандартизации Республики Беларусь (Госстандарт). — Минск: Белорусский государственный институт стандартизации и сертификации, 2010. — 140 экз. — ISBN 978-985-6812-73-9.

Т. 1. — XVIII, 562 с. — ISBN 978-985-6812-74-6.

Т. 2. — С. XXII, 563–1122. — ISBN 978-985-6812-75-3.

Т. 3. — С. XV, 1123–1553. — ISBN 978-985-6812-76-0.

Т. 4. — X, 630 с. — ISBN 978-985-6812-77-7.

Бібліятэчная справа. Бібліятэчнаўства

Традиции и инновации в работе вузовской библиотеки: материалы республиканской научно-практической конференции, посвященной 100-летию со дня основания Научной библиотеки Витебского государственного университета им. П. М. Машерова, Витебск, 12–13 мая 2010 г. / [редколлегия: И. А. Качмар (главный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 150 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-217-9.

Музеі. Пастаянныя выстаўкі

Нясвіжскі палац Радзівілаў: гісторыя, новыя даследаванні. Вопыт стварэння палацавых музейных экспазіцый: матэрыялы 1-й міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, Нясвіж, 20 кастрычніка 2009 г. / [редкалегія: В. А. Сталярчук (галюўны рэдактар), Г. М. Кадрацьева (г. зн. Кадрацьева), А. А. Фомчанкава]. — Нясвіж: Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік «Нясвіж», 2010. — 341 с. — Частка тэксту на польскай і рускай мовах. — 75 экз. — ISBN 978-985-90209-4-0 (у пер.).

Выданні змешанага зместу. Зборнікі

Белорусский государственный университет (Минск). Факультет международных отношений. Сборник научных статей студентов, магистрантов, аспирантов / Белорусский государственный университет, Факультет международных отношений; [составитель С. В. Андрих]. — Минск: Четверть четверти, 2008 —

Вып. 5 / под общей редакцией В. Г. Шадрского. — 2010. — 304 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 90 экз. — ISBN 978-985-6856-95-5.

Молодежь в науке-2009: приложение к журналу «Весті Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»: в 5 ч. / Национальная академия наук Беларуси, Совет молодых ученых НАН Беларуси. — Минск: Беларуская навука, 2010 —

Ч. 3. Серия аграрных наук / [редколлегия: В. Г. Гусаков (главный редактор) и

др.]. — 2010. — 489 с. — Часть текста и резюме на английском языке. — 124 экз. — ISBN 978-985-08-1161-5.

Полоцкий государственный университет (Новополоцк). Конференция молодых ученых (2010). Материалы конференции молодых ученых = Materials of junior researchers' conference / Полоцкий государственный университет; [редколлегия: Д. Н. Лазовский (председатель) и др.]. — Новополоцк: ПГУ, 2009 — Обложка и текст на английском языке.

Вып. 2: 28–29 апреля 2010 г.: в 2 ч., ч. 1: Гуманитарные и социальные науки. — 2010. — 176 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-531-040-3. — ISBN 978-985-531-041-0 (ч. 1).

Вып. 2: 28–29 апреля 2010 г.: в 2 ч., ч. 2: Технология. — 2010. — 185 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-531-040-3. — ISBN 978-985-531-042-7 (ч. 2).

Содружество наук. Барановичи-2010: тезисы докладов VI Международной научно-практической конференции молодых исследователей, 19–20 мая 2010 г., г. Барановичи, Республика Беларусь: в 2 ч. / [редколлегия: Ю. В. Башкирова (отв. ред.) и др.]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 120 экз. — ISBN 978-985-498-310-3.

Ч. 1. — 323 с. — Часть текста на английском, белорусском, польском и украинском языках. — ISBN 978-985-498-311-0.

Ч. 2. — 321 с. — Часть текста на английском, белорусском и украинском языках. — ISBN 978-985-498-312-7.

Управление в социальных и экономических системах: XIX Международная научно-практическая конференция, г. Минск, 18 мая 2010 г. / [редколлегия: Суша Н. В. и др.]. — Минск: МИУ, 2010. — 406 с. — Часть текста на белорусском языке. — 260 экз. — ISBN 978-985-490-648-5.

Эврика: материалы областной научно-практической конференции учащихся, г. Витебск, 15 мая 2010 г. / [редколлегия: А. П. Солодков (главный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 151 с. — Часть текста на английском, белорусском и немецком языках. — 200 экз. — ISBN 978-985-517-218-6.

Выданні для моладзі. Дзіцячая, юнацкая літаратура

Серэхан, Г. І. Пане, будзь заўжды са мной!: вершаваныя малітвы для дзяцей / Ганна Серэхан; [мастак Галіна Хінка-Янушкевіч]. — Минск: Про Хрысто, 2010. — 62 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6825-36-4.

Ягоўдзік, У. І. Нацыянальны парк «Браслаўскія азёры»: [для малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту] / Уладзімір Ягоўдзік; [фотаздымкі Ігара Бышнёва і Сяргея Зуёнка]. — Минск: М. Ягоўдзік, 2010. — 7 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-6691-23-5.

Ягоўдзік, У. І. Па слядах ваўка: [для малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту] / Уладзімір Ягоўдзік; [фотаздымкі Ігара Бышнёва; малюнкi Алены Лось]. — Минск: М. Ягоўдзік, 2010. — 10 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-6691-24-2.

Кондзелка, О. А. Чистота — залог здоровья: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Оксана Кондзелка; [иллюстрации: Некрасова О. В.]. — Минск: Редакция газеты «Юный спасатель», 2010. — 11 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6894-05-6.

Ляхор, В. А. 7 битв 2-й мировой: [для среднего школьного возраста] / Виктор Ляхор, Андрей Данилов; [художник В. Ляхор]. — Минск: Беларуская энцыклапедыя, 2010. — 19 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-11-0513-3.

Молитвослов для детей / художники: Ю. Е. Кубарев, С. К. Витецкая; составитель А. В. Велько. — Минск: Беларуская Праваславная Царква (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 24 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-511-250-2.

Преподобная Евфросиния Полоцкая / [пересказала для детей Демченко Светлана Петровна]. — 2-е изд., исправленное и дополненное. — Минск: Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-273-1.

Святая благоверная великая княгиня Анна Кашинская / [пересказала для детей Демченко Светлана Петровна; иллюстрации Л. В. Леденевой, А. В. Велько, И. С. Иванова]. — 2-е изд. — Минск: Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-278-6.

Святая блаженная Матрона Московская / [пересказала для детей Вечерская Елена Вадимовна; рисунки Т. В. Стасевич]. — Минск: Православная Церковь (Белорусский Экзархат Москов-

ского Патриархата), 2010. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-274-8.

Святой апостол Андрей Первозванный: Небесный покровитель Руси / [пересказала для детей Медведева Ольга Александровна]. — 3-е изд. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-280-9.

Сурженко, Л. А. Знакомимся с компьютером: полный курс для детей / Л. А. Сурженко. — Минск: Современная школа, 2010. — 125 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-513-915-8.

Трафимов, С. А. Они не должны исчезнуть: рассказы о животных Красной книги Республики Беларусь: [для младшего и среднего школьного возраста] / С. А. Трафимов, Г. В. Трафимова. — Минск: Народная асвета, 2010. — 111 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1334-8.

Хомич, Е. О. Большая энциклопедия для девочек / [Хомич Елена Олеговна]. — Минск: Харвест, 2010. — 239 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-6800-3 (в пер.).

ФІЛАСОФІЯ. ПСИХАЛОГІЯ

Філасофія

Глоба, П. П. Когда наступит день: [сакральная календарь древних ариев] / Павел Глоба; [редколлегия: А. Л. Валяев и др.]. — Минск: Авестийская школа астрологов, 2010. — 278 с. — В книге также: Календарь в зороастризме / М. Бойс. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6951-04-9 (в пер.).

Евменов, Л. Ф. Сочинения: в 5 т. / Л. Ф. Евменов; [научный редактор: А. И. Головнев]; Белорусский институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2006 —

Т. 3: Тотальный кризис и права человека: лабиринты свободы — поиски истины, разрыв явлений — разлад понятий, агонизирующий мир — потерянное общество. — 2010. — 434 с. — Часть текста на белорусском языке. — 300 экз. — ISBN 978-985-523-069-5 (в пер.).

Медицина Агни-Йоги / составление: Лилия Ломсадзе, Мария Скачкова, Елена Тарасенко. — 2-е изд. — Минск: Звезды Гор, 2010. — 681 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6780-65-6 (в пер.).

Проблемы человека в современном социально-гуманитарном знании: материалы международного научно-практического семинара, Витебск, 14 мая 2010 г. / [редколлегия: Чеснокова О. И. и др.]. — Витебск: ВГТУ, 2010 —

Ч. 1. — 2010. — 244 с. — 95 экз.
Ч. 2. — 2010. — 231 с. — Часть текста на белорусском языке. — 95 экз.

Скрижали Огненной Эпохи / составитель Мария Скачкова. — Минск: Звезды Гор, 2010. — 660 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-6780-64-9 (в пер.).

Я и мой зодиакальный ангел / [составители: Михайлова Дарья Васильевна, Сонар Эмиль Эдуардович]. — Минск: Кеметра, 2010. — 32 с. — 5500 экз. — ISBN 978-985-90210-3-9.

Псіхалогія

Бороздина, Г. В. Психология и этика деловых отношений: учебное пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение профессионально-технического и среднего специального образования / Г. В. Бороздина. — 2-е изд. — Минск: РИПО, 2010. — 215 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-503-115-5 (в пер.).

Глушаков, В. Е. Искусство обольщения в бизнесе / Владимир Глушаков. — 3-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 213 с. — 45 экз. — ISBN 978-985-538-042-0.

Кремень, М. А. Сборник задач по развитию интеллекта и оперативного мышления / М. А. Кремень; Академия управления при Президенте Республики Беларусь. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2010. — 58 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-457-981-8.

Методология, теория и методы психологических исследований: учебно-методический комплекс: [для студентов / Частное учреждение образования «Минский институт управления»; автор-составитель: Измайлов В. В.]. — Минск: МИУ, 2010. — 507 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-490-653-9.

Михальченко, Г. Ф. Психодиагностика межличностных отношений: рабочая тетрадь / Г. Ф. Михальченко, О. Н. Кравчик, А. В. Хамена; Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 163 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-515-285-0.

Психологическая студия: сборник статей студентов, магистрантов и преподавателей кафедры психологии УО «ВГУ им. П. М. Машерова» / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова. — Витебск: ВГУ, 2007 —

Вып. 4: к 100-летию УО «ВГУ им. П. М. Машерова» / под редакцией С. Л. Богомаза, В. П. Волчок. — 2010. — 247 с. — Часть текста на белорусском, польском и словацком языках. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-220-9.

Психология в песнях с комментариями / [составители: М. А. Дыгун и др.]. — 2-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 130 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-256-2.

Психология в стихах и прозе с комментариями / [составители: О. В. Липская и др.]. — 3-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 132 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-255-5.

Психология в юморе с комментариями / [составители: Т. Н. Бендега, М. А. Дыгун, С. Н. Жеребцов]. — 3-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 121 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-520-254-8.

Фундаментальные и прикладные проблемы стресса: материалы международной научно-практической конференции, Витебск, 10 июня 2010 г. / [редколлегия: А. П. Солодков и др.]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 213 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-227-8.

Этыка. Вучэнне аб маралі. Практычная філасофія

Левко, А. И. Этика: курс лекций / А. И. Левко, Л. В. Ахмерова-Ильина; Министерство образования Республики Беларусь, Мозырский государственный педагогический университет им. И. П. Шамякина. — Мозырь: МзГПУ, 2010. — 236 с. — 100 экз. (1-й з-д 81). — ISBN 978-985-477-374-2.

РЭЛІГІЯ. БАГАСЛОЎЕ

Языкович, В. Р. Религиоведение: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов и слушателей] / В. Р. Языкович. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 107 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-536-054-5.

Хрысціянства. Хрысціянскія цэрквы і дэнамінацыі

Акафист преподобной матери нашей Евфросинии, игуменнии и княжне Полоцкой: память преподобной Евфросинии Полоцкой совершается 23 мая / 5 июня / [составлен иеромонахом Никодимом]. — Полоцк: Полоцкое книжное издательство, 2010. — 31 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6936-21-3.

Бренон, Д. Состязание, или Участвуйте достойно / [Бренон Дэвид]; перевод с английского [Александра Капустина]. — Минск: Религиозная миссия «Библейский радиокласс», 2010. — 32 с. — 3400 экз. — ISBN 978-985-6844-29-7.

Горидовец, В. В. Священное Писание Ветхого и Нового Завета. Ветхий Завет: учебно-методический комплекс: [для студентов] / В. В. Горидовец; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра всеобщей истории и мировой культуры. — Витебск: ВГУ, 2010. — 94 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-215-5.

Древний патерик. — Минск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 799 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-511-181-9 (в пер.).

Краудер, Б. Унижение и величие Голгофы / Билл Краудер; перевод с английского [Александра Капустина]. — Минск: Религиозная миссия «Библейский радиокласс», 2010. — 31 с. — 3400 экз. — ISBN 978-985-6844-27-3.

Крещение: рождение в жизнь вечную: (все о таинстве крещения). — Изд. 3-е. — Минск: Православное Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2009. — 86 с. — 10500 экз. — ISBN 978-985-6484-75-2.

Молитвослов. — Минск: Свято-Елисаветинский женский монастырь в г. Минске, 2010. — 447 с. — 15000 экз. — ISBN 978-985-6886-28-0 (в пер.).

Николай (Велимирович Н. Д.). Из окна темницы / святитель Николай Сербский (Велимирович); перевод И. А. Чароты; Белорусская Православная Церковь, [Белорусский Экзархат Московского Патриархата]. — Минск: Издательство Дмитрия Харченко, 2010. — 379 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6876-68-7.

От меня это было: беседа Бога с душою человека. — Минск: Свято-Елисаветинский женский монастырь в г. Минске, 2010. — 29, [2] с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6886-36-5.

Павел (Стойчевич Г.; патриарх). Патриарх Сербский Павел: «Укрепляюсь только верой» / Белорусская Православная Церковь, [Белорусский Экзархат Московско-

го Патриархата]; перевод И. А. Чароты. — Минск: Издательство Дмитрия Харченко, 2010. — 351 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6876-65-6.

Поло, Г. Бог дал мне второй шанс: свидетельство Глории Поло / [перевод на русский язык: А. М. Шитикова]. — Гродно: Гродзенская дзяцэзія Рымска-каталіцкага Касцёла ў Рэспубліцы Беларусь, 2010. — 122 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6724-77-3.

Полоцкое Радование: Свято-Евфросиниевские торжества 1910 г. / [руководитель проекта — игуменья Евдокия (Левшук); текст: монахиня Сергия (Бульчик) и др.; художник — А. П. Маковцов]. — Полоцк: Спасо-Евфросиниевский женский монастырь в г. Полоцке Полоцкой епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 437 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6945-12-3 (в пер.).

Православный молитвослов для болящих. — Изд. 5-е, стереотипное. — Минск: Православное Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2009. — 55 с. — 10500 экз. — ISBN 978-985-6484-74-5.

Святое Евангелие / [художник Татяана Кудина]. — Минск: Свято-Елисаветинский женский монастырь в г. Минске, 2010. — 830 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-6886-31-0 (в пер.).

Учитель Библии: методическое пособие для учителей / Благотворительная религиозная миссия «Служение поколениям» Союза ЕХБ в РБ; [редколлегия: Валентин Зданевич, Валентина Бутько, Елена Латышевич]. — Минск, 2010 —

Вып. 2: Остаться в святых: программа для летней библейской школы: специальный выпуск. — 2010. — 37 с. — 280 экз.

Феофан (Говоров Г. В.). Мысли святителя Феофана Затворника о сокровенном мире человека / Белорусский Экзархат Московского Патриархата, Белорусская Православная Церковь. — Минск: Издательство Дмитрия Харченко, 2010. — 191 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6876-67-0.

Хлеб наш насущный: ежедневное христианское чтение: в 4 кн. / [перевод с английского: Александр Капустин]. — Минск: Религиозная миссия «Библейский радиокласс», 2009 — ISBN 978-985-6844-25-9.

Кн. 2: Апрель, май, июнь, 2010. — 2010. — 96 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-6844-28-0.

Кн. 3: Июль, август, сентябрь, 2010. — 2010. — 95 с. — 11500 экз. — ISBN 978-985-6844-30-3.

ГРАМАДСКІЯ НАВУКІ. ПРАВА. ДЗЯРЖАВА. ВАЕННАЯ СПРАВА. САЦЫЯЛЬНАЕ ЗАБЕСПЯЧЭННЕ. АДУКАЦЫЯ.

Тэорыя статыстыкі. Статыстычныя метады

Томкевичус, С. Н. Статистическая отчетность: учебно-методическое пособие: [для студентов] / С. Н. Томкевичус; Частный институт управления и предпринимательства. — Минск: Частный институт управления и предпринимательства, 2010. — 72 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6877-89-9.

Сацыялогія

Дыгун, М. А. Социальная психология в схемах, понятиях и персоналиях: [для студентов вузов] / М. А. Дыгун, Т. Ф. Лутович. — 5-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 107 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-253-1.

Елсуков, А. Н. Социология: краткий курс: [ответы на экзаменационные вопросы]; учебное пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / А. Н. Елсуков. — 4-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 127 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-052-1.

Лапина, С. В. Социология управления: курс лекций / С. В. Лапина, Г. Ф. Бедулина, И. А. Лапина; под редакцией С. В. Лапиной; Академия управления при Президенте Республики Беларусь. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2010. — 166 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-457-972-6.

Психологические основы поведения в конфликте / [автор-составитель И. И. Семенов]. — 4-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 90 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-520-257-9.

Роббинс, Э. Из черной полосы — в белую! или Как выбраться из неудач / Энтони Роббинс; [перевела с английского Л. А. Бабук]. — Минск: Попурри, 2010. — 107 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1074-6.

Социальное положение и уровень жизни населения Республики Беларусь = Social conditions and living standards of population in the Republic of Belarus: статистический сборник / Национальный

статистический комитет Республики Беларусь. — Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2010. — 357 с. — Параллельно на русском и английском языках. — 109 экз. — ISBN 978-985-6858-52-2.

Палітыка

Вишневский, А. Ф. Общая теория государства и права: курс лекций: [для студентов юридических вузов] / А. Ф. Вишневский. — 4-е изд., исправленное и дополненное. — Минск: Тесей, 2010. — 366 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-351-0.

Гребень, В. А. Основы идеологии белорусского государства: учебно-методический комплекс / В. А. Гребень; [Частное учреждение образования «Минский институт управления»]. — 3-е изд. — Минск: МИУ, 2010. — 423 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-490-638-6.

Кулик, С. П. Социальное управление и социальная оценка управленческих решений: [учебно-методическое пособие] / С. П. Кулик, О. А. Сыродоева. — Витебск: ВГМУ, 2010. — 16 с. — 100 экз.

Система идеологической работы в Республике Беларусь: современное состояние и перспективы развития: сборник материалов: в 2 ч. / Информационно-аналитический центр при Администрации Президента Республики Беларусь; [редколлегия: Петкевич Н. В. и др.]. — Минск: Белорусский Дом печати, 2010. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6587-70-5 (в пер.).

Ч. 1. — 325 с. — Часть текста на белорусском языке. — ISBN 978-985-6587-68-2.
Ч. 2. — 283 с. — ISBN 978-985-6587-69-9.

Міжнародныя адносіны. Знешняя палітыка замежных краін

Актуальные проблемы ОБСЕ. Контуры председательства Казахстана: [официальные документы и статьи / под общей редакцией В. Е. Улаховича]. — Минск: Мон литера, 2010. — 174 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-90215-4-1.

Эканоміка. Народная гаспадарка. Эканамічныя навукі

Актуальные проблемы экономики и права: тезисы докладов II Международной научно-практической конференции, 29—30 апреля 2010 г., г. Барановичи, Республика Беларусь / [редколлегия: В. В. Грушиников (отв. ред.) и др.]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 292 с. — Часть текста на английском, белорусском и украинском языках. — 160 экз. — ISBN 978-985-498-307-3.

Белорусский государственный экономический университет (Минск). Научные труды Белорусского государственного экономического университета / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет; [редколлегия: В. Н. Шимов (председатель) и др.]. — Минск: БГЭУ, 2010. — 583 с. — Часть текста на белорусском языке. — 120 экз. — ISBN 978-985-484-703-0.

Экономика глазами молодых: материалы III Международного экономического форума молодых ученых, Вилейка, 28—30 мая 2010 г. / [редколлегия: Г. А. Короленок (ответственный редактор) и др.]. — Минск: БГЭУ, 2010. — 354 с. — Часть текста на английском и украинском языках. — 170 экз. — ISBN 978-985-484-708-5.

Эканоміка ў цэлым

Башлакова, А. П. Методики расчета влияния теневого сектора на национальную экономику страны / А. П. Башлакова; под редакцией Б. В. Сорвинова; Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины. — Гомель: ЦИИР, 2010. — 63 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-6790-34-1.

Дикун, И. А. О главной проблеме и методах ее решения / И. А. Дикун. — Гомель: БГУТ, 2010. — 9 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-486-732-2 (ошибоч.).

Инвестиционный кодекс Республики Беларусь: [22 июня 2001 г. № 37-3: принят Палатой представителей 30 мая 2001 г.; одобрен Советом Республики 8 июня 2001 г.]; текст Кодекса по состоянию на 1 апреля 2010 г. — Минск: Тесей, 2010. — 64 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-463-383-1.

Инвестиционный кодекс Республики Беларусь: 22 июня 2001 г. № 37-3: [принят Палатой представителей 30 мая 2001 г.; одобрен Советом Республики 8 июня 2001 г.]; в Кодекс с 9 ноября 2009 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2010. — 79 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-867-4.

Каталог инвестиционных проектов г. Минска и Минской области / Минское отделение Белорусской торгово-промышленной палаты. — Минск, 2010. — 40 с. — 299 экз.

Квартальные расчеты валового внутреннего продукта Республики Беларусь = Quarterly estimates of gross domestic product of the Republic of Belarus: статистический сборник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. — Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2010. — 147 с. — Параллельно на русском и английском языках. — 34 экз. — ISBN 978-985-6858-50-8.

Федосенко, В. Н. Экономическая теория: учебно-методический комплекс: [для студентов] / В. Н. Федосенко; [Частное учреждение образования «Минский институт управления»]. — Минск: МИУ, 2010. — 225 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-490-644-7.

Busyness catalogue of investment projects of Minsk and Minsk region / Minsk Department of the Belarusian Chamber of Commerce and Industry. — Minsk, 2010. — 36 с. — На английской мове. — 299 экз.

Каталог инвестиционных проектов г. Минска и Минской области
Invest in Belarus: a new destination for business / [Bell Pottinger Business & Brand]. — S. 1., 2010. — 48 с. — На английской мове.

ІНВЭСЦІРАВАЦЬ У БЕЛАРУСЬ

**Праца. Навука аб працы.
Эканоміка і арганізацыя працы**

Адукацыя і навука: прафсаюзны веснік: спецыяльны выпуск «Насустрэч VI з'езду» / Беларуска прафсаюз работнікаў адукацыі і навукі. — Мінск, 2010. — 40 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 450 экз.

Белорусский профессиональный союз работников промышленности: от съезда к съезду (июнь 2005 — июнь 2010). — Минск, 2010. — 32 с. — 200 экз.

Ершов, Ю. М. Белорусский профессиональный союз авиационных работников / [Ю. М. Ершов; редакторы: С. П. Самуэль, А. В. Скороход; художник О. С. Тимохова]; Федерация профсоюзов Беларуси. — Минск: МИТСО: Кавалер, 2010. — 31 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-497-140-7 (МИТСО).

Молодежь и рынок труда: материалы Международного студенческого фестиваля «Молодежный фест-2009», г. Минск, 21—23 октября 2009 г. / [редколлегия: Б. В. Фрищин, С. К. Купрейчик]. — Минск: МИТСО, 2010. — 135 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-497-138-4.

От съезда к съезду: справочно-информационные материалы / Белорусский профсоюз работников строительства и промышленности строительных материалов. — Минск, 2010. — 71 с. — 190 экз.

Формы арганізацыі і супрацоўніцтва ў эканоміцы

Бизнес в Брестской области: [рекламно-информационный каталог / под редакцией Виктора Жука]. — Минск: Редакция журнала «Дело (Восток + Запад)», 2010. — 14 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6889-16-8.

Фінансы. Банкаўская справа

Адаменкова, С. И. Налогообложение-2010. Ценообразование: пособие / С. И. Адаменкова, О. С. Евменчик, Л. И. Тарарышкина; под редакцией С. И. Адаменковой. — Минск: Элайда, 2010. — 391 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6753-75-9.

Документарные операции / Открытое акционерное общество «Белорусский банк развития и реконструкции «Белинвестбанк», Департамент внешнеэкономической деятельности. — Минск, 2010. — 50 л. — 600 экз.

Краткосрочное финансирование импорта. Долгосрочное финансирование импорта с участием ЭКА / Открытое акционерное общество «Белорусский банк развития и реконструкции «Белинвестбанк», Департамент внешнеэкономической деятельности. — Минск, 2010. — 28 л. — 600 экз.

Минский транзитный банк Годовой отчет '09 / Минский транзитный банк (МТБанк). — Минск, 2010. — 14 л. — 1000 экз.

Уоский, В. Н. Денежно-кредитная политика: курс лекций для магистрантов / В. Н. Уоский; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2010. — 259 с. — 225 экз. — ISBN 978-985-484-674-3.

Финансирование экспорта товаров и услуг / Открытое акционерное общество «Белорусский банк развития и реконструкции «Белинвестбанк», Департамент внешнеэкономической деятельности. — Минск, 2010. — 28 л. — 500 экз.

Эканамічнае становішча.

Кіраванне і планаванне ў эканоміцы

Мясникова, О. В. Экономика и управление ресурсосбережением: учебно-методи-

ческий комплекс: [для студентов] / О. В. Мясникова; [Частное учреждение образования «Минский институт управления»]. — Минск: МИУ, 2010. — 385 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-490-640-9.

Научно-инновационная деятельность в агропромышленном комплексе: сборник научных статей 4-й международной научно-практической конференции (Минск, 20—21 мая 2010 г.); в 2 ч. / [под редакцией: Михайловский Е. И. и др.]. — Минск: БГАТУ, 2010. — 100 экз. — ISBN 978-985-519-242-9.

Ч. 1. — 204 с. — Часть текста на английском языке. — ISBN 978-985-519-239-9.

Ч. 2. — 223 с. — Часть текста на белорусском языке. — ISBN 978-985-519-240-5.

Теоретические и организационно-практические аспекты в туризме и гостеприимстве: материалы международной студенческой научно-практической конференции, Минск, 20 мая 2010 г. / [редколлегия: А. Г. Фурманов (главный редактор) и др.]. — Минск: БГУФК, 2010. — 217 с. — Часть текста на белорусском языке. — 50 экз. — ISBN 978-985-6953-22-7.

Эканамічнае становішча Рэспублікі Беларусь

Возвращение к истокам... = Reviving the past... = Rivivendo il passato...: агро-котуризм в Республике Беларусь: каталог усадеб / [ОАО «Белагпромпобанк»; авторская фотосъемка: Сергей Плыткевич; перевод на английский язык: Владимир Кузнецов]. — Минск: Рифтур, 2010. — 432 с. — Текст параллельно на русском, английском и итальянском языках. — 2000 экз. — ISBN 978-985-691-913-1.

Корнева, Е. С. Международный туризм и право: пособие по одноименному спецкурсу для студентов специальности 1-23 01 02 02 — Лингвистическое обеспечение межкультурных коммуникаций (международный туризм) / Е. С. Корнева; Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 143 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-515-287-4.

Методическое пособие по изучению государственных документов по социально-экономическому развитию Республики Беларусь / [составители: Кулик С. П. и др.]; под общей редакцией С. П. Кулика. — Витебск: ВГМУ, 2010. — 22 с. — 100 экз.

Минская область: каталог агроусадоб / [Управление физической культуры, спорта и туризма Миноблсполкома]. — Минск: Рифтур, [2010?]. — 96 с. — 500 экз.

Научное обоснование физического воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физической культуре, спорту и туризму: материалы XI Международной научной сессии по итогам НИР за 2009 г. (Минск, 15—16 апреля 2010 г.); инновационные технологии в сфере туризма, гостеприимства, рекреации и экскурсоведения / [редколлегия: М. Е. Кобринский (главный редактор) и др.]. — Минск: БГУФК, 2010. — 143 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-6953-12-8.

Национальная экономика Беларуси: практикум: [для студентов / О. Н. Ерофеева и др.]; под редакцией В. Н. Шимова; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2010. — 259 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-484-691-0.

Повышение эффективности функционирования АПК Республики Беларусь в условиях рынка: курс лекций для студентов экономических специальностей и слушателей факультета повышения квалификации УО «БГСХА» / [З. М. Ильина и др.]; под научной редакцией А. С. Сайганова; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Национальная академия наук Беларуси, Белорусская государственная сельскохозяйственная академия. — Горки: БГСХА, 2010. — 227 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-467-273-1.

Продовольственная безопасность Республики Беларусь. Мониторинг-2009. В контексте региональных аспектов / [В. Г. Гусаков и др.]; Республиканское научное унитарное предприятие «Институт системных исследований в АПК Национальной академии наук Беларуси». — Минск: Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2010. — 135 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6925-46-0.

Социально-экономическое положение Могилевской области в январе — мае 2010 г.: [доклад] / Национальный статистический комитет Республики Беларусь, Главное статистическое управление Могилевской области. — Могилев, 2010. — 232 с. — 58 экз.

Тетеркина, А. М. Экономическое стимулирование производства зерна кукурузы / А. М. Тетеркина; [под научной редакцией В. И. Бельского]; Республиканское

научное унитарное предприятие «Институт системных исследований в АПК Национальной академии наук Беларуси». — Минск: Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2010. — 163 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6925-47-7.

Туристические фирмы и сельские усадьбы Беларуси: каталог 2010. — Минск: Рифтур, 2010. — 70 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6919-16-2.

Формирование цен и тарифов: сборник нормативных документов. — 17-е изд., измененное и дополненное. — Минск: Информпресс, 2010. — 341 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-510-139-1.

Экономический рост Республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость: материалы III Международной научно-практической конференции, Минск, 19—20 мая 2010 г.: [в 2 т. / редколлегия: В. Н. Шимов (ответственный редактор) и др.]. — Минск: БГЭУ, 2010. — ISBN 978-985-484-705-4.

Т. 1. — 293 с. — Часть текста на английском языке. — 200 экз. — ISBN 978-985-484-706-1.

Т. 2. — 322 с. — Часть текста на английском и польском языках. — 230 экз. — ISBN 978-985-484-707-8.

Агульныя пытанні гандлю. Рынак

Акулич, И. Л. Маркетинг взаимоотношений: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности 1-26 02 03 «Маркетинг» / И. Л. Акулич. — Минск: Вышэйшая школа, 2010. — 251 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-06-1808-5.

Глубокий, С. В. Аттестация работников маркетинговых служб. Квалификационные требования и профессиональные компетенции / [С. В. Глубокий, О. М. Басальга, А. Д. Акантинов]; под редакцией С. В. Глубокого. — Минск: Промкомплекс, 2010. — 147 с. — Часть текста на английском языке. — 300 экз. — ISBN 978-985-6969-05-1.

Информационный рынок: учебно-методический комплекс: [для студентов заочной формы обучения] / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра истории Беларуси; [составитель: О. Н. Шавинская]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 86 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-153-0.

Карпеко, О. И. Промышленный маркетинг: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальности «Маркетинг» / О. И. Карпеко. — Минск: БГЭУ, 2010. — 414 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-484-673-6.

Сидорчук, В. К. Введение в европейское конкурентное право = An introduction to the european competitive law: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / В. К. Сидорчук; [под редакцией: Херрманн Харальд, Балашенко С. А., Борич Томислав]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 178 с. — Издано при участии ЧП «Печатный дом «Вишневка». — 1000 экз.

Черченко, Н. В. Основы маркетинга: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов вузов] / Н. В. Черченко. — 2-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 95 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-536-061-3.

Знешні гандаль. Міжнародны гандаль. Мылжныя пошліны

Байгот, М. С. Механизмы регулирования внешнеэкономической деятельности Беларуси в аграрной сфере: вопросы теории, методологии, практики / М. С. Байгот; под редакцией В. Г. Гусакова; Национальная академия наук Беларуси, Институт системных исследований в АПК. — Минск: Беларуская навука, 2010. — 366 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-08-1145-5.

Белорусский экспорт = Belarusian export: [рекламно-информационный каталог / под редакцией Виктора Жука; подготовка текстов на английском языке: Марина Прудниченко, Юлия Матусевич]. — Минск: Редакция журнала «Дело (Восток + Запад)», 2010. — 10 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6889-15-1.

Внешняя торговля Республики Беларусь = Foreign trade of the Republic of Belarus: статистический сборник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. — Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2010. — 385 с. — Параллельно на русском и английском языках. — 168 экз. — ISBN 978-985-6858-51-5.

Каталог экспортеров членов Белорусской торговой палаты / Минское отделение Белорусской торго-

вой палаты. — Минск, 2010. — 114 с. — 299 экз.

Производство по таможенным правонарушениям: учебно-методический комплекс / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра гражданского права и гражданского процесса; [авторы-составители: И. И. Шматков, М. Н. Магилевец]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 160 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-517-146-2.

Романова, М. Е. Европейское таможенное право = European custom law: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / М. Е. Романова, В. А. Абрамович, Т. Ф. Цеханович; [под редакцией: Херрманн Харальд и др.]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 102 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-21-8.

Таможенный кодекс Республики Беларусь: [4 января 2007 г. № 204-З: принят Палатой представителей 7 декабря 2006 г.: одобрен Советом Республики 20 декабря 2006 г.]; текст Кодекса по состоянию на 1 апреля 2010 г. — Минск: Тесей, 2010. — 406 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-385-5.

Чешик, А. А. Таможенное право: основные понятия, определения, учебно-методические материалы: [для студентов] / А. А. Чешик; БИП — Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2010. — 118 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-523-085-5.

Міжнародныя фінансы

Право экономического и валютно-го союза = The law of the economic and monetary union: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / А. И. Анищенко [и др.]; под редакцией: Херрманн Харальд, Балашенко С. А., Борич Томислав]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 149 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-25-6.

Знешнеэканамічныя сувязі. Сусветная гаспадарка

Белицкий, В. Ф. Подготовка проектных предложений в программы международной технической помощи Европейского союза: руководство для участников из Беларуси / В. Ф. Белицкий, Б. М. Смолин; [под редакцией Л. П. Орлова]. — Минск: Промкомплекс, 2010. — 101 с. — Часть текста на английском языке. — 600 экз. — ISBN 978-985-6969-04-4.

Мертвищев, О. Д. Мировая экономика: валютный курс и стабилизационная политика в «открытой» экономике: учебно-методическое пособие: [для студентов] / О. Д. Мертвищев, Л. О. Попова; Частный институт управления и предпринимательства. — Минск: Частный институт управления и предпринимательства, 2010. — 33 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6877-85-1.

Мещанова, М. В. Правовое регулирование внутреннего рынка Европейского союза = Legal regulation of internal market of the European Union: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / М. В. Мещанова; [под редакцией: Херрманн Харальд, Балашенко С. А., Борич Томислав]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 132 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-18-8.

Рудый, К. В. Финансовые механизмы внешнеэкономической стабилизации стран с переходной экономикой / К. В. Рудый; под редакцией В. Н. Шимова. — Минск: БГЭУ, 2010. — 232 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-484-702-3.

Шумский, Н. Н. Региональные экономические объединения постсоветских государств: организационно-правовое обеспечение процессов интеграции / Н. Н. Шумский; [научный редактор П. Г. Никитенко]. — Минск: Беларуская навука, 2010. — 321 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-08-1147-9 (в пер.).

ПРАВА. ЮРЫДЫЧНЫЯ НАВУКІ

Права ў цэлым. Метады і дапаможныя прававыя навукі

Бондаренко, Н. А. Римское частное право: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов вузов] / Н. А. Бондаренко. — 4-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 111 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-053-8.

Инновационные проблемы и перспективы развития правоприменительной деятельности: материалы международной научно-практической конференции (Гродно, 27—28 марта 2009 г.) / [редколлегия: Г. А. Зорин (отв. ред.) и др.]. — Грод-

но: ГрГУ, 2009. — 423 с. — Часть текста на белорусском языке. — 160 экз. — ISBN 978-985-515-233-1.

Кухарьков, Ю. В. Судебная медицина: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов вузов] / Ю. В. Кухарьков. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 123 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-057-6.

Міжнароднае права

Васильева, Л. А. Международное публичное право: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по юридическим специальностям / Л. А. Васильева, О. А. Бакиновская. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 574 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-062-0 (в пер.).

Дзяржаўнае, канстытуцыйнае, адміністрацыйнае права

Гритченко, Е. В. Соседи: решаем спорные вопросы законно / Елена Гритченко. — Минск: Агентство Владимира Гревцова, 2010. — 63 с. — 7020 экз. — ISBN 978-985-6833-86-4.

Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: [принят Палатой представителей 17 декабря 2002 г.: одобрен Советом Республики 2 апреля 2003 г.]. Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: [принят Палатой представителей 9 ноября 2006 г.: одобрен Советом Республики 1 декабря 2006 г.]: текст Кодекса по состоянию на 1 апреля 2010 г. — Минск: Тесей, 2010. — 302 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-387-9.

Крымінальнае права. Крымінальнае судаводства. Крыміналогія. Крыміналістыка

Бабкина-Пырская, Ю. А. Права задержанных, обвиняемых и осужденных: все, что нужно знать близким / Юлия Бабкина-Пырская. — Минск: Агентство Владимира Гревцова, 2010. — 79 с. — 7020 экз. — ISBN 978-985-6833-84-0.

Инструктивно-методические пособия по основным профилактическим мероприятиям / Администрация Центрального района г. Минска, Отдел идеологической работы. — Минск, 2010. — 121 с. — 200 экз.

Коррупция и ее общественная опасность: учебно-методический комплекс для студентов высших учебных заведений / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [составитель О. И. Скок]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 37 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-498-317-2.

Проблемы совершенствования деятельности правоохранительных, контролирующих и иных государственных органов, связанной с выявлением, предупреждением и пресечением коррупционных правонарушений: материалы научно-практической конференции (Минск, 11 декабря 2009 г.) / [редколлегия: В. А. Конон (главный редактор) и др.]. — Минск: БГУФК, 2010. — 132 с. — 270 экз. — ISBN 978-985-6953-17-3.

Уголовное право. Общая часть: практикум: [для студентов / Э. Ф. Мичулис и др.]; под общ. ред. Э. Ф. Мичулис; [Частное учреждение образования «Минский институт управления»]. — Минск: МИУ, 2010. — 153 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-490-617-1.

Shrub, M. P. Compensation for trafficked persons in the Republic of Belarus / [Maxim Shrub, Galina Tyurina, Tatjana Naumovich; under general edition of Maxim Shrub]; Royal Danish Ministry of Foreign Affairs, International La Strada Association, Young Women's Christian Association of Belarus, p. o. — Minsk: Tesey, 2010. — 173 с. — На английской мове. — 400 экз. — ISBN 978-985-463-394-7.

Шруб, М. П. Кампенсаванне шкоды, прычыненай злачынствам, ахвярам гандлю людзьмі ў Рэспубліцы Беларусь

Гаспадарчае права. Прававыя пытанні дзяржаўнага рэгулявання эканомікі

Актуальные проблемы использования примирительных процедур как формы разрешения споров в национальном и международном праве: материалы международной научно-практической конференции, Минск, 23 апреля 2010 г. / [редколлегия: Г. А. Короленок и др.]. — Минск: БГЭУ, 2010. — 194 с. — 170 экз. — ISBN 978-985-484-697-2.

Хозяйственное право: учебно-методический комплекс: [для студентов / Частное учреждение образования «Минский институт управления»; авторы-составители: Амельчяня Ю. А. и др.]; под редакцией Л. В. Калита. — Минск: МИУ, 2010. — 350 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-490-650-8.

Грамадзянскае права. Судовы лад

Гладкий, П. А. Проведение прокурорами проверок исполнения налоговыми органами законодательства при осуществлении налогового контроля: методические рекомендации / П. А. Гладкий, Е. А. Свадковская, А. С. Сенько; под редакцией В. М. Хомича; Научно-практический центр проблем укрепления законности и правопорядка Генеральной прокуратуры Республики Беларусь. — Минск: БГУФК, 2010. — 43 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-6953-14-2.

Кодекс Республики Беларусь о недрах: 14 июля 2008 г. № 406-З; принят Палатой представителей 10 июня 2008 г.: одобрен Советом Республики 20 июня 2008 г.: в Кодекс с 25 января 2010 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2010. — 135 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-866-7.

Кораневская, А. В. Брачный договор: советы юриста / Анна Кораневская, Марина Пономарева. — 2-е изд., дополненное. — Минск: Агентство Владимира Гревцова, 2010. — 46 с. — 7020 экз. — ISBN 978-985-6833-82-6.

Ландо, Д. Д. Европейское частное право = European private law: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих

получение высшего образования / Д. Д. Ландо, Е. Б. Леанович; [под редакцией: Херрманн Харальд, Балашенко С. А., Борич Томислав]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 144 с. — Издано при участии ЧП «Печатный дом «Вишневка». — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-19-5.

Лещенко, С. К. Европейское налоговое право = European tax law: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / С. К. Лещенко; [под редакцией: Херрманн Харальд, Балашенко С. А., Борич Томислав]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — Издано при участии ЧП «Печатный дом «Вишневка».

Ч. 1. — 2010. — 142 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-24-9.

Национальный центр интеллектуальной собственности (Минск). Годовой отчет, 2009 = Annual report, 2009 / Государственный комитет по науке и технологиям Республики Беларусь, Национальный центр интеллектуальной собственности; [редакторы: Т. А. Лушачковская, В. Л. Плюсков; переводчики: А. А. Ченадо, А. В. Крымов]. — Минск, 2010. — 39 с. — 90 экз.

Четвериков, Д. Е. Покупаем частный дом: советы юриста / Денис Четвериков, Андрей Павлышко. — Минск: Агентство Владимира Гревцова, 2010. — 79 с. — 7020 экз. — ISBN 978-985-6833-87-1.

European law of finance: German and British transpositions in context / Harald Herrmann [i инш.]; edited by: Harald Herrmann, Angelika Emmerich-Fritsche. — Minsk: Zorny Verasok, 2010. — 319 с. — На английской мове. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-26-3.

Еўрапейскае фінансавое права: на прыкладзе прымянення ў Германіі і Вялікабрытаніі

Спецыяльныя галіны права.

Галіны права змешанага характару. Працоўнае права

Изменения и дополнения к статьям Трудового кодекса Республики Беларусь: по состоянию на 01.04.2010. — Минск: Информационно-правовое агентство «Регистр», 2010. — 50 с. — 300 экз.

Постовалова, Т. А. Трудовое и социальное право Европейского Союза = Labour and social law of the European Union: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / Т. А. Постовалова; [под редакцией: Херрманн Харальд, Балашенко С. А., Борич Томислав]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 217 с. — Издано при участии ЧП «Печатный дом «Вишневка». — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-22-5.

Трудовой кодекс Республики Беларусь: [принят Палатой представителей 8 июня 1999 г.: одобрен Советом Республики 30 июня 1999 г.]: с изменениями и дополнениями по состоянию на

20 мая 2010 г. — Минск: Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2010. — 238 с. — 6000 экз. — ISBN 978-985-6928-16-4 (в пер.).

Прававыя пытанні аховы навакольнага асяроддзя

Жлоба, А. А. Право окружающей среды Европейского союза. Общая часть = Environmental law of the European Union. General part: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / А. А. Жлоба; [под редакцией: Херрманн Харальд, Балашенко С. А., Борич Томислав]. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 155 с. — Издано при участии ЧП «Печатный дом «Вишневка». — 1000 экз. — ISBN 978-985-6957-20-1.

Лизгаро, В. Е. Экологическое право: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов вузов] / В. Е. Лизгаро, Т. И. Макарова. — 3-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 157 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-060-6.

Дзяржаўнае адміністрацыйнае кіраванне. Ваенныя навукі

Государственное и военное управление: основы системного анализа: пособие / [А. И. Бородейко и др.]; под общей редакцией А. В. Лебедева; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь, Белорусское региональное отделение Академии военных наук Российской Федерации. — Минск: ВА РБ, 2010. — 149 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6961-26-0.

Жуковский, В. С. Государственное и военное управление: основы информатизации и информационного обеспечения структур государственного и военного управления: пособие: для слушателей факультета Генерального штаба Вооруженных Сил (заочной формы обучения) учреждения образования «Военная академия Республики Беларусь» / В. С. Жуковский; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2010. — 84 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6961-27-7.

Аб'екты і задачы дзяржаўнага адміністрацыйнага кіравання.

Ступені органаў дзяржаўнага адміністрацыйнага кіравання

Захаров, В. Е. К вам пришла проверка / В. Е. Захаров. — Минск: Капитал-МедиаГрупп, 2010. — 159 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-90214-1-1.

Положение о прохождении службы в органах внутренних дел Республики Беларусь: [утверждено Указом Президента Республики Беларусь 13.11.2001 № 671]. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2010. — 39 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-427-607-6.

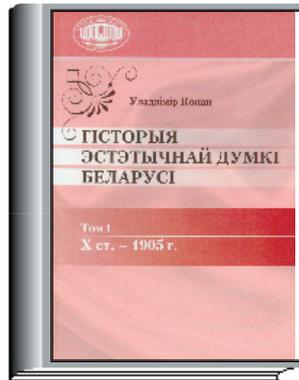
Пад вокладкай

1. Сердюков, Н.Н. По левую сторону: роман / Николай Сердюков. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 352 с.

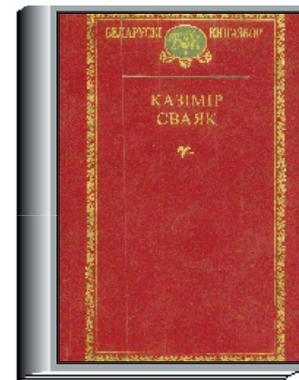
Новы крымінальны раман Мікалая Сердюкова, нягледзячы на масавасць жанру і прастасць формы, уздымае пшмацкія маральныя пытанні, над якімі варта задумацца сучаснаму грамадству. Да таго ж, сюжэт рамана абшпіраецца на рэальныя праблемы ў галіне аховы здароўя, ён упісаны ў сучасную фактуру. У рамане німаюць цікавых жыццёвых сітуацый, натуральна, ёсць і гісторыі кахання.

2. Конон, У.М. Гісторыя эстэтычнай думкі беларусі. У 3 т. Т. 1. X ст. —

1905 г. / У.М. Конон; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут філасофіі. — Минск: Беларуская навука, 2010. — 439 с.

Першы том «Гісторыі эстэтычнай думкі Беларусі» — гісторыка-гэарэтычнае падсумаванне пшмацтавых даследаванняў Уладзімірам Кононам беларускай эстэтыкі, філасофіі, мастацкай літаратуры, традыцыйнай народнай культуры, беларускай культурнай традыцыі ад Сярэднявечча да канца XIX ст. Аўтар умела пераконвае чытача ў тым, што сучасная беларуская нацыя мае за сабой драматычную, але ў духоўным аспекце творчую

гісторыю ад Сярэднявечча і Рэнесансу, таго часу, калі пачыналася яе дзяржаўнасць і самабытная культура.

3. Сваяк, К. Выбраныя творы / Казімір Сваяк; уклад, прагм, камент. Ірына Багдановіч. — Минск: Кнігазбор, 2010. — 472 с.

Пяцьдзясят чацвёрты том кніжнага праекта «Беларускі кнігазбор» уключае максімальна поўна сабраную спадчыну беларускага каталіцкага святара Кастуся Стэповіча, вядомага пад псеўданімам Казімір Сваяк. Акрамя вядомых у свой час асобных выданняў зборніка «Мая ліра», г'ес «Янка Канцавы» і «Купалле», дзённіка

паэта, у кнігу ўвайшлі раскіданыя па заходнебеларускай перыядыцы 1910-1920-х гадоў вершы, аповяданні, жарты, публіцыстычныя артыкулы на зладзённыя тэмы тагачаснага жыцця, літаратурная і мастацтвазнаўчая крытыка. Некаторыя вершы і лісты-папцюкі паэта друкуюцца ўпершыню.

4. Дашкевіч, Т.Н. Дзікі мшчок / Тацяна Дашкевіч. — Минск: Выдавецтва Дзмітрыя Харченка, 2009. — 32 с.

У сваім аповяданні (якое пазначана як твор для дзяцей сярэдняга школьнага ўзросту) Тацяна Дашкевіч расказвае амаль неверагодную

гісторыю. Дзінока маці выхоўвае дзевяцігадовага сына і збірае грошы на будаўніцтва храма. Аднойчы пакет з буйной сумай знікае, следам за ім знікае і хлопчык, з якім пазней здараецца амаль неверагодная гісторыя. Аўтар пераконвае: цуды, можа быць, не часта, але адбываюцца і ў наш час. Так, цуды здараюцца, але вельмі ж у кнізе падкрэслены менавіта рэлігійны аспект жыцця, ці не занадта шмат увагі надае яму аўтарка? Магчыма, больш асяржанае выказванне хрысціянскай падасновы твора падалося б чытачам натуральным і заканамерным, і, у сваю чаргу, аказала б больш

сур'ёзнае (бо прыхаванае) уздзеянне.

5. Бах, Річард Чайка Джонатан Лівінгстан; Ілюзіі; Карманьні справочнік Мессі; Бегство от безопасности / Річард Бах. — Санкт-Пецбург: Софія, 2010. — 576 с.

У гэтай кнізе сабраны самыя галоўныя творы Річарда Баха. «Чайка Джонатан Лівінгстан», «Ілюзіі», «Ліозіі» адносяцца да тых кніг, якія можна чытаць і перачытваць, блукаючы па лабірынтах аўтарскай (і падслуханай ці падледжанай аўтарам) філасофіі, спасцігаць новыя аспекты ўласнага светаўспрымання. Нягледзячы на тое, што ідэі, выкладзеныя ў параўнальна кароткіх, але змястоўных аповедах, не ўсім пададуцца новымі і арыгінальнымі, гісторыі, не напісаныя, а па легендзе запісаныя аўтарам, мала каго пакінуць раўнадушнымі. Кожны з твораў Річарда Баха мае сваю загадкавую, містычную перадагісторыю стварэння, якая дазваляе заглябіцца ў іншую рэальнасць, паралельны свет аповедаў.

3 кнігамі знаёміла Марына ВЕСЯЛУХА
Водгукі дасылайце на электронны адрас аўтара: himarina@tut.by

Нетрудно догадаться, что в решении вопроса о выборе патриарха Большой Московский собор пошел по пути наименьшего сопротивления. Наученные горьким опытом служители Русской Православной церкви выбрали на место строптивого и гордого Никона "старца скромного, кроткого, но дряхлого и немощного, явно клонившегося ко гробу". Откровенно говоря, и сам Патриарх Московский Иоасаф не скрывал своей "глубочайшей старости" и прекрасно сознавал, что в пору духовного неустойчивости России он — фигура временная, что и показали дальнейшие события.

Но для Симеона Полоцкого было крайне важно, чтобы земные дни верховного пастыря продолжались как можно дольше. Ни один человек из церковного клира не пользовался большим доверием патриарха, нежели игумен монастыря Всемилоостивейшего Спаса. Влияние Симеона Полоцкого на церковную политику было обширным и значительным. И хотя под грамотами стояла подпись Иоасафа II, написаны они все рукой Симеона и содержат мысли, которые он умело внушал Его Святейшеству. Без сомнения, такое положение дел многим было не по нутру и, едва став патриархом, Иоаким разразился гневной репликой по поводу беспомощности своего предшественника: "Симеон полочанин, учившийся у езуитов, и державый мудрствования тех, и именем его (Иоасафа. — Б. К.) пишаша, еже хотяша".

Но тогда возникает вполне закономерный вопрос: почему Симеон Полоцкий как особа, приближенная к монарху и патриарху, ни на шаг не продвинулся по церковной иерархической лестнице, оставаясь скромным игуменом монастыря с небольшим количеством насельников? Поступали ли ему предложения от правителя России и патриарха Иоасафа оставить учительство в Заиконоспасской школе и занять епископскую кафедру, сулящую многие выгоды? Вероятно, такие предложения имели место. От Алексея Михайловича, однако с оговорками — государь не желал терять ни задушевного собеседника, ни воспитателя, который полюбился детям. От Патриарха Московского — не исключено. Являясь начальником Печатного двора, назначаемый только из архиереев. Симеон Полоцкий для такого благого дела — сущая находка.

Порассуждаем. Многие из того, о чем помышлял Симеон Полоцкий, ушло с ним в могилу. Однако можно предположить, что он отменно сознавал, что милость самодержца вполне может внезапно смениться на гнев, а безбедное житие на бесчестие, то есть опалу. Перед его глазами были десятки примеров вхождения во власть, близость к которой обернулась крушением человеческих судеб.

В 1887 году в Киеве в типографии Г. Т. Корчак-Новицкого вышла брошюра, освещавшая жизнь и деятельность Симеона Полоцкого, как отклик на труд И. Татарского с похожим названием. Кто стоял за инициалами "Г. Я.", поставленными под последними строками книжицы, остается загадкой. "Что Симеон был честолюбив и что честолюбие было одним из главных мотивов его деятельности... мы совершенно согласны", — утверждает анонимный автор и тут же обрушивается на И. Татарского, который "вовсе не считает честолюбие Симеона пороком, а своего рода достоинством". Поэтому-то и монашество, мол, Симеон принял только из честолюбивых побуждений, руководствуясь иезуитским правилом: цель оправдывает средства...

Возникают закономерные вопросы. Неужели на исповеди перед монашеским постригом Самуил Петровский-Ситнянович был неискренен? Неужели братья Богоявленского монастыря, а затем московский православный клир не разглядели в иеромонахе Симеоне душу с двойным дном? Неужели низменные качества двуликого Януса, якобы прочно поселившиеся в Симеоне, позволяли ему со-

Борис Акимович Костин давно известен почитателям добротной исторической прозы. Его излюбленный жанр — роман-биография: книги Костина «Скобелев», «Маргелов» вышли в классической серии «Жизнь замечательных людей». Нашей аудитории мы предлагаем отрывок из новой книги прозаика, которая посвящена Симеону Полоцкому — уроженцу Беларуси, поэту, просветителю XVII в.

Да не еже аз хоццу произвожу в дело но Богу волю мою да подчинно zelo...

Симеон Полоцкий

Фото
Константина Дробова

Игумен Симеон: почёт и противостояние

давать непрезойденные творения, проникнутые духом Господним? И, наконец, мог ли высокопросвещенный, но безвестный и безродный монах ставить перед собой нереальную цель восхождения к вершине признания, если бы не Его Величество Случай? Иное дело, что Симеон Полоцкий воспользовался, и умело, житейской мудростью, непредвзятой во все времена. Не только творчество, но и сама жизнь Симеона Полоцкого зависела от расположения одного читателя — Алексея Михайловича. А инстинкт самосохранения присущ человеку от рождения.

Можно только позавидовать Симеону Полоцкому как тонкому психологу. Он умел улавливать смену настроений в Алексее Михайловиче, пролить бальзам на душу в минуты горести, укрепить разум в поисках оптимального решения, и никогда, ни при каких обстоятельствах не проявлял собственной инициативы, исподволь прощупывая мнение монарха в вопросах, в которых имелся и его интерес. Сводился же он к одному: воспитанию достойной поросли и служению народному просвещению.

Намеревался ли встать Симеон Полоцкий во главе образовательного учреждения, идею которого озвучили "благочестивые прихожане церкви Иоанна Богослова"? Ответ утвердительный: несомненно. Пользуясь безграничным доверием московских патриархов, Симеону Полоцкому удалось заполучить грамоты, оказавшиеся бесценными для осуществления заветной мечты.

"Вера без дел мертва", — неоспоримое высказывание апостола Иакова Симеон Полоцкий неизменно употреблял, получив благоговение на то или иное начинание. Создание же Славяно-греко-латинской академии он ставил на первое место и потому столь тщательно готовил почву в российском церковном мире.

Еще на Большом Московском соборе он с успехом завязал тесные отношения с митрополитом Сербским Феодосием, который по повелению Алексея Михайловича продолжительное время пребывал в Москве (Сербия в то время была завоевана турками). Но без дела владыка не сидел и отправлял богослужения в Архангельском соборе Кремля до 1667 года, когда в России была открыта новая Белгородская кафедра. Первым митрополитом обширного русского края стал Феодосий, присвоивший к своему митрополитскому титулу поименование Белгородский и Обоянский. Но расстояние отнюдь не мешало единомышленникам сохранять дружеские отношения и вести переписку.

С будущим, восьмым по счету Патриархом Московским и всея Руси Питиримом (а до его избрания в июне 1672 года — митрополитом Новгородским и Великолуцким) Симеон Полоцкий сошелся на почве неприятия безрассудного поступка Никона. Фактически в отсутствие своенравного верховного пастыря все церковное управление было сосредоточено в руках Питирима, который надеялся занять патриарший престол. С первой попытки взойти на него не удалось, да и само патриаршество Питирима длилось недолго, менее года¹. Но в дипломатичности Симеону Полоцкому нельзя отказать. Еще в Богоявленском монастыре монах Симеон, стараясь привлечь внимание наместника патриаршего престола, одарил владыку стихотворным преподношением.

Симеон Полоцкий, судя по всему, мог запросто бывать у Его Святейшества и излагать его мысли на бумаге. Примечателен факт написания Симеоном Полоцким духовной Питирима в ту пору, когда тот еще находился на митрополитской кафедре. В патриарших палацах Питирима велись жаркие "разглагольствования", однако по краткости патриаршего правления Питирима трудно установить состав участников богословских споров. И все же отголоски одного из них до нас дошли. В догматическом споре о времени пресуществления Святых Даров скрестили копыя Симеон Полоцкий и Епифаний Славинецкий. Можно предположить, что Симеон отстаивал воззрения, изложенные в "Венце веры", Епифаний — в трактатке отцов церкви². Чем закончилось упомянутое "разглагольствование", история умалчивает. Но когда Епифаний Славинецкий ушел из жизни³, Симеон Полоцкий сочинил проникновенную эпитафию, предварив ее такими строками: "Преподобному отцу Епифанию Славинецкому богослову и многих язык мужу искусну".

Сколь сложно ни складывались взаимоотношения Симеона Полоцкого с Епифанием Славинецким, однако ученый не обошел своего главного оппонента и завещал ему крупную сумму денег.

К услугам Симеона Полоцкого в написании духовной обращался и архиепископ Рязанский Илларион. Пути их сошлись на приснопамятном Большом Московском соборе, который положил начало близости, в которой, пожалуй, было более противоречий, нежели общего. Начнем с общего. Илларион высоко ценил Симеона Полоцкого как обличителя раскола, как знатока теологии и талантливого поэта. Приведем высказывание И. Татарского о владыке Илларионе: "Этот архиепископ

был одним из образованнейших русских иерархов своего времени и в этом отношении питал известное нравственное расположение к Симеону... Правда, в направлении своего образования, не разделял односторонней латинствующей тенденции Симеона".

Как бы то ни было, но черной кошке неприятны, которую пыгались подпустить недруги иеромонаху Симеону и владыке Иллариону, не суждено было пробегать между ними, о чем свидетельствует и переписка, преисполненная взаимного уважения. Уже упоминавшийся нами безвестный "Г. Я.", ничтоже сумняшеся, замечал: "Со многими... людьми, особенно знатыми, Симеон старался поддерживать близкие отношения, но эти отношения были не столько искренние и сердечные, сколько дипломатические, внешние, по расчету".

Оставим сие на совести написавшего эти строки, который, выполняя некий "социальный заказ", низвел Симеона Полоцкого до мелочного, скрытного, безмерно лживого, двоедушного, бесчестного типа, чуть ли не презирающего Православие и на протяжении всей жизни носившего маску, за которой было надежно упрятано униатство. Потому-то и в дружбе Симеона Полоцкого с иерархами Православной церкви анонимный автор усматривает беспредельную фальшь. Так ли это? Обратимся к исследованию безусловного авторитета в русском языкознании Л. Н. Майкова, посвященному Симеону Полоцкому: "...В обществе московском Симеон, по-видимому, не имел тесных связей, и может быть, чаще встречал холодность, чем благосклонность. Из светских лиц ему благоволили Б. М. Хитрово да Ф. М. Ртищев... Из других архиереев, кроме Паисия Лигарида... Симеон был близок особенно к митрополиту Сарскому и Подонскому Павлу, который своим образованием и, между прочим, знанием греческого языка, сам значительно выделялся из среды тогдашнего московского духовенства".

Разве это не почва для сближения?! И Симеон Полоцкий, и митрополит Павел одинаково взирали на учение раскольников как на атрибут застарелого невежества. Утвердительно можно сказать, что идею написания "Жезла" первым высказал митрополит Павел, и не без его влияния Большой Московский собор поручил Симеону Полоцкому дать письменную отповедь расколу учителям. Как мы знаем, игумен монастыря Всемилоостивейшего Спаса Симеон справился с задачей блестяще и в короткий срок. Митрополит Павел как начальник Печатного дво-

ра дал книге-обличению путевку в жизнь. Дружба и покровительство — понятия разные и в то же время сходные. Симеону Полоцкому в 1666 году исполнилось 37 лет, владыка Павел был на добрый десяток лет старше.

Н. А. Соловьев утверждал: "В свое время Павел пользовался известностью как проповедник и оратор. Можно, впрочем, думать, что автором речей Павла следует считать не его самого, а близкого его друга Симеона Полоцкого. Так, по крайней мере, свидетельствуют отметки Симеона на хранящихся в московской синодальной библиотеке подлинниках этих речей. Тогда надо сказать и о русских переводах речей восточных патриархов, которые Павел произносил вослед патриархам".

Если это пример угодничества в ответ на высокое покровительство, тогда и слово "дружба", то есть "взаимная приязнь одного человека к другому", в отношениях между иеромонахом Симеоном и митрополитом Павлом неуместно. Между тем перед нами образец духовного единения иерарха и игумена, истинно человеческих взаимоотношений, где главное — готовность прийти на помощь в трудную минуту. И Татарский считает, что дружба между двумя выдающимися церковными и литературными деятелями возникла "на почве взаимных одолжений".

Симеон Полоцкий, получив отпечатанные экземпляры "Жезла правления", вполне мог опередить любого из закоперщиков идеи создания книги, однако предпочел, чтобы его труд вручили Алексею Михайловичу патриарх Иоасаф и митрополит Павел. Случилось это событие 10 мая 1667 года.

"Непрерывные частые сношения", а проще деловые встречи и беседы с митрополитом Павлом давали Симеону Полоцкому обильную пищу для ума и размышлений. Так появляются наброски трудов "Обед душевный" и "Вечера душевная". Основа сочинений — проповедь.

Симеон Полоцкий, загруженный преподаванием в Заиконоспасской школе, занятым обучением царских детей, многими поручениями Алексея Михайловича, не имел столь обширной аудитории, которой располагал митрополит Сарский и Подонский. Он предполагал, что глаголить проповеди будет владыка Павел. Уход его преосвященства из жизни разрушил эти планы. Над гробом своего старшего друга Симеон Полоцкий произнес блистательную речь: "Книжным сущим он был отец, дом его пристанище, трапеза его пропитание, не токмо же телесное, но и духовное..."

В бумагах Симеона Полоцкого множество прозаических и стихотворных преподношений без указания точного адресата: "Ко игумену", "К архимандриту", "Ко архиерею" и т. п. Они, как и мелкие литературные работы, которых не чурался Симеон Полоцкий и которые с необыкновенной легкостью выходили из-под пера игумена монастыря Всемилоостивейшего Спаса, не что иное, как свидетельство желания завоевать авторитет в российской церковной среде. Если бы они хоть на толику шли вразрез с воззрениями иереев и иерархов Русской Православной церкви, то непременно вызвали бы гневную отповедь. Но нет! Мы не обнаружим в бумагах Симеона Полоцкого никаких следов жесткой критики, не хранят церковные документы и отголосков неприятия поучений, которыми он вооружал своих адресатов.

Не следует забывать, что Симеон Полоцкий был на виду не только у высших церковных сановников, но и находился в служении государю и его приближенным.

Борис КОСТИН

¹ Питирим скончался в апреле 1673 года. — *Прим. авт.*

² В Священном Писании указывается 10 Святых Даров, а само Учение о Дарах св. Духа изложено апостолом Павлом (I Кор. 12—15, Рим. 12, 3—9). — *Прим. авт.*

³ Скончался 19 ноября 1675 года.

Ён, альбо Жыццёвыя гісторыі

1.

Быў звычайны будні дзень, і Ён, злёгка паснедаўшы, выходзіў з кватэры, на ганку азіраўся па баках, нібы каго хацеў убачыць, затым папраўляў старэнькі капялюш на галаве і шоргаў па алейцы да гандлёвага цэнтра ОМА. Што азначалі гэтыя літары, Ён не ведаў, яму гэта, праўду кажучы, і не трэба было: важна зусім іншае — важна тое, што там вочы разбягаюцца ад усяго ўбачанага. Ёсць, ёсць што паглядзець. Музей, дый годзе. Як толькі пабыў Ён тут першы раз напрыканцы мінулага года, так і захварэў: не можа пражыць і колькі дзён, як зноў яго цягне сюды, бы магнітам. Няважна, што ў гэты загадкавы і багаты на самыя разнастайныя рэчы гандлёвы цэнтр амаль усе падрульваюць на легкавіках, яму і так было добра. Кожнаму, разважаў, сваё. Дзе ж на той легкавік было ўзяць грошай, калі працаваў сумленна ўвесь час, не браў ніколі чужога? А як можна было на заработную плату абзавесціся аўтамашынай. Ён не ведаў. Калі, хіба, не есці, хадзіць у адной камізэльцы? Ды і што тады гэта будзе за жыццё, галоднага і абдрананага? Не, някепска яму будзе і без легкавіка, і, дзякаваць Богу, ногі пакуль слухаюцца, не падводзяць, хоць і ўзрост мае паважаны — пад семдзесят.

Ён уваходзіў у памяшканне гандлёвага цэнтра так, як раней мінаў праходную заводца, а там — і яго другі механазборачны цэх, дзе рабіў да апошняга працоўнага дня фрэзерушчыкам. Ківаў галавой хлопцам, што сачылі за ўходам-выходам, тыя ківалі яму — відаць, як старому знаёмаму, бо, не сакрэт, прымільгаўся Ён тут. Магчыма, хтосьці з тых хлопцаў і западозрыў нешта, бо яго ж і сапраўды: ці не кожны дзень з'яўляецца тут гэты сівы і гнуткі, бы лазовы пружык, мужчына, але з чым заходзіць, з тым і выходзіць — з пустымі рукамі. За ім, не сакрэт, пачыналі цікаваць... Ён жа, у сваю чаргу, падоўгу таптаўся каля ўзораў пакрыццяў для падлогі і столі, іншы раз не вытрымліваў, браў тыя, круціў перад вачыма і так, і гэтак: шыкоўная рэч, нічога не скажаш!..

Іншы раз Ён падыходзіў да людзей, што рабілі пакупкі, зайздросціў ім, а каб паказаць, што і ён тут ходзіць не проста так, а з пэўным пакупніцкім інтарэсам, пачынаў гаворку:

— І колькі, калі не сакрэт, трэба гэтай кафлі для маёй кухні?..

Альбо:

— Хіба і мне набыць такі ліманад? — Ён ненаўмысна вымаўляў "ліманад" замест "ламінат", таму што апошняе слова яму і сапраўды не давалася. — Ці, можа, заўтра што-небудзь яшчэ, лепшае, прыдумаюць? А? Пачакаць хіба?..

Яму звычайна нічога не адказвалі, і Ён ішоў далей па радах, дзе на стэлажах чаго толькі не ляжала-стаяла, прыглядаўся да людзей, што рабілі пакупкі. Людзі як людзі, а бач ты, якія шчаслівыя!..

А потым, наглядзеўшыся, Ён той жа дарогай, шукаючы капелюшом ветрык перад тварам, вяртаўся дадому...

2.

Захварэў брыгадзір паляводчай брыгады, і замест яго часова быў прызначаны Ён.

— Павіншуй мяне, жонка! — пахваляўся дома. — Я — брыгадзір! Нічога, што і на кароткі тэрмін, але прызначыў сам старшыня не каго-небудзь, а мяне. Разумееш? Думаць трэба!..

Жонка разумела, павіншавала. Яна ганарылася сваім мужам, і сама таго, пэўна ж, не падазраючы, з таго моманту, як даведлася пра мужава павышэнне, напускала на сябе залішняю строгасць, і ёй рабілася не інакш як сорамна за сваю непрычынасць да ўсяго, што было вакол, раней.

Назаўтра Ён з нагоды павышэння на калгаснай службе апрануў адпрасаваны, хоць і старэнькі, але чысты і прыгожы пінжак, нацягнуў джынсы, якія сталі малыя ягонаму гарадскому сыну, а да сарочкі ў зялёную палосачку выбраў аднатонны чырвоны гальштук.

— Ну, як?

Васіль ТКАЧОЎ

Жонка паказала вялікі палец.

Ён здзівіў усіх на праўленні калгаса. На яго глядзелі так, нібы ўпершыню убачылі. Нават сам старшыня, якога, трэба прызнацца, ніколі ніхто пры гальштуку не бачыў, разявіў рот... Падзівіўся, што робіцца! Дзень пры садзе чалавек, а як адразу перамяніўся. Не пазнаць. А мо гэта зусім і не Ён? Дык не ж... Ён! Гляньце толькі, з якім ліхаманкавым бляскам вочы ў чалавек!..

І так атрымалася, што пакуль Ён змяшчаў брыгадзіра, першым прысобіў да сваёй тонкай шыі гальштук старшыня, а потым непрыкметна і сёй-той яшчэ. Павесялела ў памяшканні канторы, святой стала. Ад гальштукаў, ад белых кашуль.

...Ён вяртаўся дадому стомлены, з брудным ад пылу і поту тварам, калі перад ім пратарахцеў на калёсах вясковец, а потым "тырнуў" каню, і той перастаў плёхаць капытамі. Вясковец пачакаў, пакуль да яго падыдзе Ён.

— Паслухай, што я табе скажу, — затрымаў вясковец на в.а. брыгадзіра зачэпісты позірк. — А скажу, калі знаць хочаш, табе наступнае... Дык вось... уймі сваю бабу. Угамані. Прыструнь. Няхай ты часова брыгадзір, а яна — хто? Хто яна, каб папытаць? Адстаўной казы барабаншчык? Так?

— Не зразумею, што ты хочаш, Пятро?

— Камандзіраў, гляджу, развялося, аднак. Ну, еду сабе... як і кожны раз... Пратарахцеў каля тваёй хаты, значыць... А Маруся на ўсю вуліцу крычыць мне наўздагон:

— Як ты едзеш, паразіт? Калёсы паламаеш!..

Ён засмяўся, паляпаў па плячы вяскоўца, паабяцаў:

— Едзь далей, не бяры ў голаў. А з жонкай, сваёй, брыгадзірай, я абавязкова разбяруся. Не хвалюся. Я ёй пакажу, як твае асабістыя калёсы шкадаваць.

— Дык у тым жа і справа! Былі б хоць калгасныя!..

Вярнуўшыся ж да хаты, Ён нічога жонцы не сказаў, а смачна павячэраў і лёг спаць. Засынаючы, шкадаваў, што заўтра Ён ужо не брыгадзір, а жонка — не брыгадзіраша.

3.

Ён жыў адзін у двухпакаёвай кватэры, на трэцім паверсе ў нашым пад'ездзе. Асабіста мне не даводзілася сустракаць палкоўніка ў адстаўцы, няхай і адзінокага, у менш габарытным жытлі. Ён жыў сціпла, з суседзямі трымаўся на адлегласці, сам першы ніколі не вітаўся, а калі хто даваў яму "добрага дня", лянвіва ківаў галавой ці адказваў коратка і ціха.

Я вось думаю зрэчас: а ці бачыў хто калі яго ў вайскавай форме? Я — не. Адкуль жа тады ведаю, што Ён палкоўнік? Пра гэта мне апавёў зямляк, які таксама жыве ў нашым горадзе і неяк сутыкнуўся з тым твар у твар.

— Я служыў з ім у Сярэдняй Азіі, Ён быў маім начальнікам, — слухаў я зямляка. — Я — карэспандэнт дывізіённай газеты, Ён — начальнік палітычнага аддзела, малады палкоўнік, вялікі аматар мастацкай літаратуры. Чытаў нават на вучэннях, калі выдавалася вольная хвіліна, а больш — у сваім рабочым кабінце. І рабіў, заўваж, гэта вельмі хітра. Кніга заўсёды ляжала ў шуфлядцы стала, і калі хто з падна-

чаленых заглядваў да яго, Ён цягнуў руку насустрач, а жыватом тым часам зачыняў шуфлядку. Шыта-крыга. Але нічога не застаецца незаўважаным. Раскусілі і начпа. Раскусіць раскусілі, а што ты яму зробіш?.. Толькі не пра чытанне мне ўспомнілася, гэта ўсё дробязі, чытанне кніг у рабочы час. Неяк выклікае ён мяне і загадвае: "Едзем праз паўгадзіны ў Тэджэн, збірайся і бяры з сабой фотакарэспандэнта". Тэджэн, дзе стаяў вучэбны танкавы полк, быў далёкавата нават па мерках бязлюднай пустыні — не дзе дзвесце кіламетраў. Ну, едзем дык едзем. Я хуценька сабраўся, на месцы быў і фотакарэспандэнт, радавы Раджэпаў, туркмен па нацыянальнасці, вельмі вясёлы і таварыскі хлапчына. Прыехалі на узіку ў танкавы полк, начпа пакінуў нас адных (самі ведаеце, што рабіць, не першы дзень у гезеце), і загадаў чакаць яго каля штаба ў семнаццаць нуль-нуль.

Мы так і зрабілі: набралі матэрыялу, чакаем каля штаба палка. Гаўзіну, другую чакаем. А потым я не вытрымліваю, цікаўлюся ў дзяжурнага: а дзе ж наш начальнік, дзе палкоўнік? Дзяжурны хітра ўсміхаецца: маўляў, дзівакі вы ці што? Ён даўно паехаў... Я здзівіўся: як гэта — паехаў? Аднак дзіўнага тут аказалася мала. І я, наіўны на той час лейтэнант, не мог адразу сцяміць, што навошта яму мы, спадарожнікі, сведкі, калі ўвесь багачнік быў нашпігаваны дынямі і кавунамі, вінаградом і рыбай, якой тут, у Каракумскім канале, процьма! Але ж, прабачце, я і Раджэпаў не выпісвалі камандзіровак, таму мне давалося купіць білет за свае грошы і саддату. Ён жа зрабіў на наступны дзень выгляд, што нічога не адбылося. Вядома ж, не да месца яму было пытацца і пра тое, ці запасліся мы матэрыяламі для дывізіёнкі...

Чаму сёння Ён жыве адзін і як аказаўся ў нашым горадзе, зямляк не ведаў.

4.

Раней, калі не было камп'ютэраў, Ён завальваў сваімі рукапісамі машыністку абласной газеты. Тая заўсёды, калі непрызнаны пісьменнік прыносіў чарговую твор, моршчылася, мумкала сабе пад нос толькі ёй адной зразумелае, але, хоць і была незадаволена чарговым візітам да яе гэтага творцы, не адмаўляла яму, бралася за друкаванне: дваццаць капеек за старонку па тым часе таксама былі грошы. А ў яго старонак набіралася шмат. Машыністка шчыра шкадавала жонку непрызнанага пісьменніка: колькі ж грошай той выкідавае на вецер! Каму, каму патрэбна гэта пісаніна? Яна ж і блізка не стаяла з літаратурай. Неяк, па першым часе, машыністка — добрая душа — спрабавала адрэдагаваць тэкст, хоць трохі прасвятліць яго, надаць прывабны выгляд, але атрымалася ўсё на сваю галаву: Ён не прыняў ніводнай папраўкі, ніводнай, таму тыя старонкі, у якія яна ўмяшалася, давалося перадрукаваць. Вядома ж, бясплатна. Хацела сказаць тады непрызнаму пісьменніку проста ў вочы: "Ды я ж калі слова Пятровічу папраўлю, ён мне толькі дзякуй скажа. Хіба параўнаць Пятровіча з табой?! Таго дзеці вунь у школах праходзяць. А ты — графаман!.."

А Ён працягваў пісаць. Дасылаў свае творы ў якія толькі можна было часопісы і выдавецтвы, але адказ атрымліваў бы пад капірку: ваш твор нас не зацікавіў... А калі з'явілася магчымасць выдаваць кнігі за ўласныя грошы, тут і паспалася — кніга за кнігай. Ён ахвотна раздаваў аўтографы, заносіў свае творы ў бібліятэкі горада, дабіваўся прэзентацыі. Толькі, пазнаёміўшыся з напісаным, у бібліятэках, хаваючы вочы, адмаўлялі. Ён выходзіў з сябе: "Чаму іншым можна, а мне не? Што я, горш пішу за іх? Буду скардзіцца куды трэба! Майце на ўвазе!.."

Яму ўжо крыху больш за семдзесят, але Ён працуе. Не п'е, не курыць, нікому дарогу не пераходзіць, яму і не забараняюць. Слесары заўсёды патрэбны. Ну, а грошы, заробленыя на заводзе, па дамоўленасці з жонкай Ён траціць на выданне сваіх кніг. Жонцы ж хапае

ягонай пенсіі. Ён, на здзіўленне многіх, быў прыняты ў саюз, што надало яму ўпэўненасці... Цяпер Ён мог, прачытаўшы раман вядомага пісьменніка, уголас заявіць "Хіба ж гэта раман?!"

Некалькі дзён назад Ён бачыў такую карціну. Каля цэнтральнай гарадской бібліятэкі стаіць фургончык, і знаёмыя яму дзяткіны-бібліятэкаркі носяць яго цюкі кнігі. Што за акцыя? Куды іх класікаў? Пацікавіўся. Адказалі не надта каб прыветліва: на макулатуру, куды ж яшчэ!.. Новыя кнігі выпіскаюць з памяшкання старыя!.. Ён здзівіўся: "Такія аўтараў, і на макулатуру? Гэта ж класікі". Пазней адцягло на сэрцы: сярод класікаў Ён убачыў і свае кнігі... Калі ж да яго дайшло, што да чаго, Ён прасяліўся.

У той дзень, каб дабівацца чаго-небудзь ад кіраўніцтва бібліятэкі, у яго ўжо не было ні сіл, ні жадання. А сабе ж пад нос не пераставаў паўтараць адно і тое ж: "Як гэта так?!" Ён трымаў на бібліятэку зацятую злосць.

5.

Ён быў добрым актёрам. Быў, таму што колькі дзён назад у нэце з'явіўся радок, які паведамляў пра ягоную смерць... Не верылася, бо мужчына яшчэ ў самым росквіце. Патэлефанаваў знаёмаму ў Мінск, вырашыў пацікавіцца, што ж здарылася з чалавекам. Той сказаў коратка, як адсёк: спіўся. Спіўся? І што, ад яе, гарэлка, памёр? У гэта не хацелася верыць: ён жа зусім не браў у рот, наколькі я ведаў, гэтай атруты. Ні кроплі. І раптам... сканаў ад гарэлкай?

У гэтым правінцыйным тэатры Ён з'явіўся на пачатку новага сезона, адразу ўліўся ў калектыў, а неўзабаве амаль увесь рэпертуар вісеў на ім. Талент ёсць талент. Злыя зыкі, праўда баялі, што ў сталіцы Ён наогул не быў запатрабаваны, бо там такіх майстроў сцэны хоць адбаўляй, а тут, бачце вы яго, стаў зоркай першай велічыні. Не цяжка было здагадацца пляткарам, чаму Ён прыехаў у правінцыю. Тут вялікага розуму не трэба, бо проста так сюды ніхто не паедзе, значыць, нешта не склалася ў яго, не інакш набедакурыў. А, дык ён яшчэ і скасаваў шлюб з жонкай? Тады зразумела... Збег ад сям'і, збег ад праблем. Калегі глыбей капацца не сталі. Ды ці мала такіх прыкладаў, калі правінцыя лячыла "заблукальныя душы"?

Артыстка Стрэмкіна ў тэатры працавала даўно, яшчэ з таго часу, калі той быў народным калектывам. Потым, калі надалі тэатру статус гарадскога, яна паступіла ў мастацкую акадэмію, вучылася завочна, а заадно выходзіла разам з мужам-бізнесменам дваіх дзяцей. І... захапілася актёрам, які прыехаў да іх са сталіцы. Пачаўся роман. Дзе-дзе, а ў тэатры такое не схаваеш, і неўзабаве ўсе толькі і гаманілі пра адносінны Стрэмкінай з ім. Адны асуджалі, маўляў, і чаго ёй толькі трэба, дом поўная чаша, ды і дзеці ж. Іншыя разумелі Стрэмкіну: ну, пакахала, ці мала з кім такое можа быць. Пройдзе. Ён, да таго ж, быў і старэй за Стрэмкіну год на пяцнаццаць. Аднак пазней, калі адносінны паміж сталічным актёрам і Стрэмкінай зайшлі далёка, усе былі нібы ўкушаныя: Ёй, бачце вы, у стольнай Мінск захацелася, бліжэй да тэатральнай і кіношнай багемы.

Тэатр пасумаваў-пасумаваў па дзвюх зорках, ды і забыўся на іх: хапала сваіх клопатаў. Ён і Стрэмкіна ўладкаваліся ў адзін са сталічных тэатраў, таксама цешыліся славай. А потым Ён запіў. Страшэнна. Бывай, зразумела ж, тэатр. А крыху пазней і Стрэмкіна сказала: бывай... Яна забрала дзяцей і пайшла ад мужа на прыватную кватэру.

Так вось і скончылася іх шчаслівае жыццё. Толькі мне не зразумела адно: як Ён мог, ведаючы сваю слабасць, ад якой ратавала яго каўдзіраванне, не сказаць Стрэмкінай пра гэта? Чаму не паставіў яе перад выбарам? Чаму Ён, у рэшце рэшт, зрабіў няшчаснымі адразу чатырох чалавек — яе, Стрэмкіну, дваіх дзяцей і мужа? Перацаніў сябе?

Як бы там ні было, а мне шкада яго. Ён быў і сапраўды таленавітым чалавекам, бо не кожнаму з нас дадзена рабіць людзей адначасова і шчаслівымі, і такімі няшчаснымі!..

Сезон — ва ўсіх жанрах

Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга адкрыў свой чарговы, 24-ы сезон. Маэстра вобразна называе яго рэпетыцыйна напруэды юбілею, таму што роўна праз год гэты заслужаны калектыў будзе адзначаць прыгожую дату: чвэрць стагоддзя з часу яго заснавання. У цяперашнім жа сезоне шматлікімі выступленнямі па краіне аркестр актыўна спрычыняецца да сёлетняй грамадска-культурнай акцыі "Беларусь — гэта мы!". Ён парадуе сваіх прыхільнікаў новымі праграмамі і фестывальнымі праектамі, праз якія найперш будзе ажыццяўляцца галоўная мэта дзейнасці М. Фінберга і яго унікальнай суполкі — "малой філармоніі": служэнне беларускай культуры, беларускай музыцы, беларускаму слову.

кім выключэннем, у акадэмічных жанрах: рамансах і хорах, вакальных цыклах і кантатах.

У планах — падрыхтоўка вялікага канцэрта-ўспаміну да чарговай юбілейнай даты Уладзіміра Мулявіна; правядзенне заўсёды чаканага, вельмі папулярнага ў мінскай публіцы, фестывалю джаза; працяг цыкла "Шлягеры на ўсе часы", у межах якога адбудуцца аўтарскія вечары Райманда Паўлса, Давіда Тухманова, канцэрт, прысвечаны некалькім юбілеям, і праграма "Шансон у Мінску".

Камерныя выканальніцкія калектывы, што існуюць у структуры Нацыянальнага канцэртнага, працягваюць шматгадовую працу па адраджэнні і папулярызацыі незаслужана забытай беларускай музычнай класікі XX стагоддзя. У мінулым сезоне былі створаныя разнажанравыя манаграфічныя

праграмы, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння Пятра Падкавырава, 120-годдзю Мікалая Аладава. Сёлетня акадэмічны рэпертуар аркестра папоўніцца новымі аранжыроўкамі твораў Аляксея Туранкова, Дзмітрыя Лукаса, Рыгора Пукста... І, вядома ж, будучы развівацца унікальныя мастацкія праекты, якія музыканты на чале з М. Фінбергам ажыццяўляюць у нашых невялікіх гістарычных гарадах і мястэчках — у Нясвіжы, Заслаўі, Мсціславе, Міры, Чачэрску... Бліжэйшае свята камернай і духоўнай музыкі аркестр ладзіць у вераснёвым Тураве.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: мастацкі кіраўнік Нацыянальнага канцэртнага аркестра, народны артыст Беларусі Міхаіл Фінберг.

Фота Віктара Кавалёва

Радуюцца разам

200-годдзе з дня нараджэння нашага земляка Івана Хруцкага адзначаецца, як вядома, пад эгідай ЮНЕСКА. Гэта стымуюе правядзенне выставак выдатнага жывапісца далёка за межамі Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, дзе знаходзіцца самая буйная калекцыя твораў майстра і дзе яго постаць ушанавалі вялікай юбілейнай імпрэзай. Раней мы паведамлялі, што на восень запланавана выстаўка некалькіх карцін І. Хруцкага ў Парыжы. Аднак юбілейная вандроўка яго палатнаў мае адмысловы маршрут. Выстаўка жывапісу І. Хруцкага з фонду НММ Беларусі з пачатку жніўня да 10 верасня працуе ў Полацку. А з 17 верасня па 17 кастрычніка яна будзе разгорнута ў Вільнюсе — у межах Дзён культуры Рэспублікі Беларусь у Літве і ў азнаменаванне Гола Івана Хруцкага.

Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам Аляксандра Анісімава плануе распачаць свой новы сезон 12 верасня. Гэта будзе асабліва вядзельная — Дзень горада Мінска, так што праграма аркестра прагучыць у Беларускай дзяржаўнай філармоніі ў агульным святочным кантэксце. Музыканты пазнамяць публіку з прэм'ерай канцэртнай версіі музыкі балета "Клеапатра", якую наш кампазітар Вячаслаў Кузняцоў ствараў да пастаноўкі ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі. Спектакль, над якім працаваў маэстра В. Елізар'еў, пакуль не ўбачыў святло рампы. А музыка, якая зацікавіла А. Анісімава, набыла самастойнае жыццё і нават натхніла дырыжора на арыгінальнае сцэнічнае працьтанне (у чым пераканаецца філарманічная публіка). Упершыню прагучыць у гэтай зале і сімфанічная балада Пятра Чайкоўскага "Ваявода", створаная паводле аднайменнага паэтычнага твора Адама Міцкевіча. Прэм'ерай будзе і выкананне знымым беларускім піяністам Андрэем Сікорскім віртуознага опуса Сяргея Рахманінава — "Рапсодыя на тэму Паганіні" для фартэпіяна з аркестрам.

Да 28 жніўня ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі працягваецца выстаўка "Саюз Рускіх Мастакоў. Новы час". Сённяшнія творцы з Расійскай Федэрацыі, шануючы і адраджаючы традыцыі сваіх вялікіх папярэднікаў, вырашылі праз сто гадоў аднавіць у сваёй краіне колішняе суполку — Саюз рускіх мастакоў. Мінскія яны наведвалі з прадстаўнічай выстаўкай: 74 творы жывапісу і графікі 35 аўтараў з 14 расійскіх гарадоў. Сярод экспанатаў ёсць і звестыя імяны: Вялянцін Сідараў, Аляксей ды Сяргей Ткачовы, Міхаіл Абакумаў, Мікалай Калупаеў...

Жыццярдасны, іскрысты, стракаты творчы свет Малкі Цэнцшпер адкрылі для сябе гэтым летам наведвальнікі Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. Выстаўку таленавітай мастачкі прадставіў тут Ізраільскі культурна-інфармацыйны цэнтр пры Пасольстве Дзяржавы Ізраіль у нашай краіне. Малку Цэнцшпер, якая пераканальна спалучае ў творчасці розныя жанры і тэхнікі, рэалізм і абстрактны, працуе ў жывапісе, графіцы, скульптуры, ведаюць не толькі ў яе на радзіме, але і ў ЗША, Мексіцы, Грэцыі, Іспаніі, Францыі... Вось і беларуская публіка спрычынялася да віртуознага майстэрства і невычэрпнага пачуцця гумору, з якім мастачка ўсвабляе сваю ўлюбёную тэму — малюнічае, шумнае, шчаслівае жыццё насельнікаў яўрэйскага мястэчка: яго каларыт перадала падборка работ (копіі жывыя на палатне) пад назваю "Вясновыя мелодыі", паказаная ў Мінску.

Лана ІВАНОВА

На здымку: Іван Хруцкі "Партрэт Іясафата Булака" (уніяцкі мітрапаліт)

Фота аўтара

Значным вынікам мэтанакіраванай творчай працы аркестра па прапагандзе нацыянальнай паэзіі і песні будзе вялікі музычны вечар, прымеркаваны да 80-годдзя з дня нараджэння нашага выдатнага пісьменніка Уладзіміра Караткевіча. Адбудзецца ён 1 кастрычніка ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У новай праграме прагучыць нямецкая песенная прэм'ера, натхнёных самабытных Караткевічавым словам, якое заўжды прываблівала айчынных кампазітараў, але да нядаўняга часу знаходзіла ўвасабленне, за вельмі рэд-

Некалькі гадоў таму рэжысёр і мастацкі кіраўнік Беларускага паэтычнага тэатра аднаго актёра "Зьніч" Галіна Дзягілева ажыццявіла музычна-драматычны спектакль "Пачакай, сонца!". Асновай гэтага складанага і ўражлівага манаспектакля сталі вершаваныя раман знамай украінскай паэтэсы Ліны Кастэнка "Маруся Чурай", творы еўрапейскай паэзіі ды вершы Ніны Мацяш. А не так даўно з'явілася новая версія сцэнічнага ўвасаблення твора Ліны Кастэнка — вершаспеў "Дзяўчына з легенды". Гэты манаспектакль паводле "Марусі Чурай" прагучаў на мове арыгінала, па-ўкраінску. Наш няштатны карэспандэнт пагутарыў з аўтарам ідэі, рэжысёрам і выканаўцай, актрысай Людмілай Баяўчук.

Вершаспеў па-ўкраінску

— Прэм'ера паэтычнага тэатра "Арт.С" адбылася на галоўнай пляцоўцы — у сталічнай бібліятэцы Цёткі. "Дзяўчына з легенды", можна сказаць, псіхалагічны спектакль, ішоў больш як гадзіну і ўвесь гэты час трымаў глядачоў у напружанні. На першы погляд — спектакль не модны, бо сённяшняму сцэну запаліла лёгкая, прымітыўная і пашлаватая камедыя. Але калі падумаць пра сэнс тэатральнай творчасці, то менавіта такія пастаноўкі павінны сёння быць. Яны прымуюць чалавека думаць і памятаць пра вернасць, каханне, дабрыню. Людміла, ты падзяляеш маё меркаванне?

— Я не толькі яго падзяляю, я лічу, што і каханне, і вернасць, і патрыятызм — гэта тыя кіды, на якіх трымаецца жыццё чалавека, краіны і свету наогул, як бы банальна гэта ні гучала. Што датычыць тэатральнага мастацтва, то заўсёды модным будзе шчырасць і выразнасць. Пра гэта я кажу сваім студэнтам на занятках па актёрскім майстэрстве і рэжысуры ў БДУ культуры і мастацтваў, дзе працую. І я лічу, што менавіта гэтым сёння можна здзівіць глядача.

— Раскажыце, калі ласка, пра сам твор, узяты для пастаноўкі, і працу над спектаклем.

— Тэма і сюжэт рамана ў вершах "Маруся Чурай" узяты з рэальнага жыцця легендарнай песенніцы і паэткі Марусі Чурай, якая жыла ў XVII стагоддзі. У рамане апавядаецца пра жыццё ўкраінскіх гарадоў і вёсак перыяду вызваленчай вайны пад кіраўніцтвам Багдана Хмяльніцкага ад прымусявага акаталічвання Украіны.

У рамане створана цудоўная галерэя народных вобразаў, над якімі было цікава і лёгка працаваць, бо я сама нарадзілася ва Украіне. Кампазіцыю я перарабляла некалькі разоў. Не ведаю, ці можна казаць пра назву "вершаспеў" як пра новы тэатральны жанр. Гэта пакажа час. Але цеснае спляценне вершаў і песень падштурхнула да наватарства. Мы назвалі гэтую вечарыну украінскай паэзіі не манаспектаклем, а вершаспевам. А ідэю стварэння спектакля, прычым спектакля паўнаватраснага, я выношвала даўно, калі жыла ва Украіне. Але на той час у мяне не было рэжысёрскай адукацыі і жыццёвага досведу. Дарэчы, да гісторыі пра трагічнае каханне Рыгора і Марусі неаднойчы звярталіся драматургі і дзеячы сцэны яшчэ ў XIX стагоддзі. І вось ужо наша сучасніца Ліна Кастэнка стварыла сваю "Марусю Чурай". У напісаным ёю гістарычным рамане не раздзяляецца асабістая гісторыя галоўнай гераіні і падзеі вызвольнай вайны, а наадварот, падкрэсліваецца значнасць творчасці самабытнай паэткі, якая сваімі песнямі ўздыхала дух украінскага казацтва. Спробы пастаноўкі рамана ў вершах былі пасля яго публікацыі ў 1982 годзе. Праўда, аўтарка раўніва ставілася да рознага кшталту паказаў, заўсёды была галоўным крытыкам, таму многія спектаклі не ўбачылі свет. У 1985 годзе на Украінскім тэлебачанні быў зняты цыкл перадач пра славетную песенніцу Марусю Чурай. У іх брала ўдзел я, тады выпускніца тэатральнай студыі пры Кіеўскім акадэмічным тэатры імя Івана Франка. У мяне была роля Дарыны, сяброўкі Марусі...

— Манаспектакль у тваёй актёрскай і рэжысёрскай біяграфіі першы. Мне здаецца, што гэта няпросты жанр, але ўдзячны для актёра. Складана было рыхтаваць яго адной?

— Сапраўды, манаспектакль, з аднаго боку, для актёра выйгрышны жанр, а з другога — складаны. Папершае, ты знаходзішся на сцэне пастаянна і ў дыялогу з глядачом; па-другое, неабходна трымаць сваю ўвагу і ўвагу глядачоў, бо асаблівага дзеяння не было, а быў дзейсны тэкст; па-трэцяе, я паспрабавала так пабудаваць кампазіцыю, каб была змена ўнутраных рытмаў, якія б дапамагалі пераключыць глядача з адной падзеі на іншую і такім чынам пазбаўляцца стомленасці ад прагляду.

— Асноўнае музычнае афармленне стварыла скрыпачка Святлана Уланоўская...

— Скрыпка — інструмент, здатны тонка і дакладна перадаць усе рухі чалавечай душы, а тым больш, жаночай. Калі я рыхтавалася да спектакля, то збіралася сама спяваць, без музычнага суправаджэння. Падзяліўшыся сваімі думкамі пра будучую пастаноўку са Святланай Уланоўскай, якая грае ў фальклорным гурце "Світанак", я ўбачыла агеньчык у яе вачах і прапанавала ёй паўдзельнічаць у спектаклі. Вось і атрымаўся такі творчы тандэм. Песні, якія гучалі ў ім — гэта песні Марусі Чурай, напісаныя ў розны час. Іх перадавалі з пакаленняў у пакаленні як фальклор. У афармленні залы скарыстала ручнікі маёй бабулі, вытананыя ёй амаль 80 гадоў таму. Касцюмы я шыла сваімі рукамі.

— На прэм'еры было шмат глядачоў. Не страшна было, што не прыйдуць?

— Былі такія хваляванні. Але ж на кожным мерапрыемстве паэтычнага тэатра "Арт.С", дзе я чытаю ці спяваю, высвятляецца, што ў Беларусі пражывае шмат украінцаў і тых, хто разумее нашу мову. Да мяне заўсёды падыходзяць людзі і кажуць, што ім прыемна чуць украінскае слова. Нашы карані — украінскія і беларускія — цесна пераплеценыя...

— У рэпертуары тэатра "Зьніч" таксама ёсць спектакль паводле "Марусі Чурай". Не адчуваецца канкурэнцыя?

— Працуючы над сваім спектаклем, я не мела на мдзе канкурэнцыю са спектаклем Галіны Дзягілевай, які перакладзены на беларускую мову і ў якім практычна не гучаць песні Марусі Чурай. Да таго ж, цэнтральнае месца ў пастаноўцы тэатра "Зьніч" займае любоўная тэма.

— Звычайна ў "Арт.С" вечарыны не паўтараюцца. З вершаспевам "Дзяўчына з легенды" будзе інакш?

— Безумоўна, ёсць жаданне паказаць гэты варыянт і іншы, бо ў маю кампазіцыю ўвайшла толькі палова напісанага аўтарам. Буду рада, калі атрымаецца выступіць і на іншых сцэнах Мінска і краіны. Такія прапановы ўжо ёсць.

Гутарыў Зміцер АРЦЮХ

На здымку: Людміла Баяўчук у вершаспеве "Дзяўчына з легенды".

Фота Аксаны Лунінец

Крок да вяртання

На міжнароднай выстаўцы “Еўрапейскі пейзаж XX стагоддзя”, што адбылася летась у Віленскім Арсенале (музей дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Літвы), мяне зачараваў твор беларускага мастака Зміцера Крачкоўскага (1910 — 1991) “Перад навальніцай”. Гэты сціплы сюжэт, напісаны ў 1938 годзе, перадаў стан “тутэйшага” драматычнага краявіду, увасобленага з бездакорна рэалістычным майстэрствам у лепшых традыцыях фларэнтыйскага пейзажнага жывапісу. Магутныя ж акорды касмічнай музыкі Сусвету па-над спрадвечнай Зямлэй, дзе чалавек — між мінуўшчынай і прышласцю, поўняць твор філасофска-абагульняючым сэнсам, і чуюцца чыстая і думная мелодыя Быцця.

Так склаўся варункі жыцця, што пра гэтага заходнебеларускага мастака, 100-годдзе з дня нараджэння якога спаўняецца сёлета, вядома мала.

Караценькая інфармацыя ў зборніку Беларускага фонду культуры “Вяртанне” № 6, са спасылкай на ЦДА Літвы, сведчыць: Зміцер Крачкоўскі нарадзіўся ў 1910 годзе ў вёсцы Чаркасы Ашмянскага павета. Праваслаўны. У 1934 г. паступіў на факультэт выяўленчага мастацтва Віленскага ўніверсітэта... Давалося зазірнуць у архіўныя дакументы.

Зміцер даводзіўся ўнукам народназнаўцу з вёскі Азяты, што пад Жабінкай, Юльяну Крачкоўскаму (1840 — 1903). Славеты дзед будучага мастака — этнограф, фалькларыст, археограф, настаўнік, інспектар народных вучылішчаў, дырэктар Полацкай настаўніцкай семінарыі і Віленскага настаўніцкага інстытута, з астаўся ў гісторыі навукова-грамадскай думкі беларусаў як складальнік, рэдактар і аўтар прадамоў да многіх тамоў Актаў Віленскай камісіі, аўтар даследавання пра радзіны (абрад беларусаў) і выхаванне дзіцяці, аўтар “Нарысаў быту заходнерускага селяніна” (1869) і фальклорна-этнографічнага зборніка “Быт заходнерускага селяніна” (1874), прысвечанага сямейным і каляндарным абрадам беларусаў.

Сын Юльяна Крачкоўскага Ігнат пайшоў бацькавай сцежкай. Кіраўнік навуковых экспедыцый па Сірыі і Егіпце, ён распачаў сістэмнае вывучэнне новай і найноўшай арабскай літаратуры, распрацоўваў план выдання збору арабскіх крыніц па гісторыі народаў Усходняй Еўропы, Каўказа, Сярэдняй Азіі, выявіў і апублікаваў татарскія творы на беларускай мове, пісанья арабскімі літарамі. Адшукаў у Пскове ўнікальны манускрыпт арабістыкі на беларускай мове, які датуецца 1688 — 1692 гг. Даследаваў помнікі старажытнабеларускай мовы. Ганаровы і правадзейны акадэмік многіх акадэміяў навук, ён быў знаёмы з

Янкам Купалам, Браніславам Эпімах-Шыпілам.

Старэйшы сын — Мікалай нарадзіўся ў Маладзечне. Пасля Пецябургскай ваенна-медыцынскай акадэміі стаў хірургам. Паводле сямейнага падання, “паспяхова выканаў складаную аперацыю нейкай саноўнай асобе з акружэння цара” і быў “пожалован” гадзіннікам з “амурамі”, які не

працягваюць свой род, дыхаў музыкай святаў ганчарных кірмашоў, што ладзіліся на рынкавым пляцы. Мо тут, у Крэве, нарадзілася і выспела жаданне стаць мастаком? Хто ведае... Мо тут адчуў патрэбу навучаць людзей бачыць, выказаць свае пачуцці і думку лініямі і фарбамі, навучаць разумець творы.

Жыў гэтымі марамі, думка-

Генадзю Каханюўскаму, усе свае работы мастак знішчыў як “варожыя і ідэалагічна-шкодныя” яшчэ перад вайной і адпраўкай у сталінскі папраўча-працоўны лагер. Тым не менш, ёсць яны ў дзяржаўных зборах Літвы, Польшчы, Беларусі, у прыватных калекцыянераў, нашчадкаў сяброў і знаёмых З. Крачкоўскага. Фонд Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі зберагае з дзесятак аркушаў яго нязыркай, стрымана-суладнай, камернай па тэмах і па памерах графікі. Лёгка, нязмушана-немудрагелістыя выявы, выразна ўвасобленыя пяшчотнай кантурнай лініяй (амаль без светлаценевай мадэліроўкі аб’ёму), адухоўленыя дабрынёй душы, сагрэтыя цяплом яго рук і сэрца. Графіка З. Крачкоўскага гучыць нейкай новай, далікатна-цнатлівай мелодыяй замілавання жыццём.

Але не толькі пейзажы, партрэтныя замалёўкі вяскоўцаў ды этнаграфічна-побывацкія накіды былі ў творчасці мастака: рабіў ён захады і да кампазіцый...

Вярнуўшыся ў 1947 г. са зняволлення, Зміцер Крачкоўскі асталяваўся ў Маладзечне, дзе працаваў мастаком у кіна-тэатрах “Камсамалец”, “Радзіма”, рэтушорам у друкарні “Перамога”, настаўнічаў у школах Мядзельскага раёна і Маладзечна, супрацоўнічаў з літаратурна-мастацкім альманахам “Нарач”. Але ў яго кампазіцыях, якія ілюстравалі творы мясцовых пісьменнікаў-пачаткоўцаў, праглядала тая ж хадульнасць і нацяг, што і ў прозе маладых “сацрэалістаў”. З манатонным рухам дзён мінала жыццё, глухла душа мастака, губляўся прафесіяналізм, хоць і кволіўся ў душы спадзеў, не знікала жаданне падзяліцца сваімі пачуццямі, паказаць свае творы людзям.

Нагода надарылася ў 1966 годзе дзякуючы нястомнаму рухавіку мастацкага жыцця тагачаснага Маладзечна — Ядвізе Раздзялоўскай, з якой Зміцер Крачкоўскі працаваў і сябраваў. У тэкставым каталогу да “Выставы прафесійных мастакоў, грамадскіх выкладчыкаў студыі выяўленчага мастацтва ДНТ” дырэктар Маладзечанскага дома народнай творчасці В. Носаў адзначаў, што мастакі ўпэўнена ідуць “по шырокай, прасторнай дароге творчства, тесна звязанай с жыццём, з задачамі сацыялістычнага і камуністычнага будавання”. (Удзел у выстаўцы ўзялі Я. Раздзялоўская, К. Харашэвіч, С. Кісель,

Э. Асановіч, П. Герасіменка, З. Крачкоўскі). Падзея тая асаблівай радасці мастаку не прынесла. У многіх творах, што былі выстаўлены для паказу шырокай грамадскасці, чуліся свядома недакладныя ноткі ... Тое, што ён сабе не дазваляў. Ніколі.

Сціплы чалавек, мастак-эрудыт і паліглот, які вольна карыстаўся сямю мовамі, чый “зорны час” прыпаў на перадваенныя гады, адышоў у вечнасць 2 мая 1991 года. А ў жніўні 1996-га ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі адбыўся вернісаж графічных і жывапісных твораў маладзечанскіх мастакоў Я. Раздзялоўскай і З. Крачкоўскага. Па сутнасці гэтая выстаўка стала першым крокам на шляху да вяртання забытага імя ў беларускую культурную прастору, пачатку росшуку твораў Зміцера Крачкоўскага.

Лепей позна, чым ніколі...

Сяргей ГВАЗДЗЁЎ

У 1990-х на вулках Маладзечна можна было сустрэць хударлявага ссівелага мужчыну, росту вышэй за сярэдні, з дзіцяча-здзіўленым і думным позірам. Тоўстае шкло роговых акулераў рабіла яго шэра-блакітныя вочы яшчэ большымі. Самотна адасоблены ад навакольнай мітусні, стары павольна і годна шпацываў па любых яму мясцінах. Заўжды ахайна апрануты, ветлы, ашчадны на словы, далікатны ў гутарцы са знаёмымі мінакамі, ён выдаваў з сябе інтэлігента дасавецкага часу. Гэта быў адзін з апошніх беларускіх мастакоў міжваеннай “віленскай школы”.

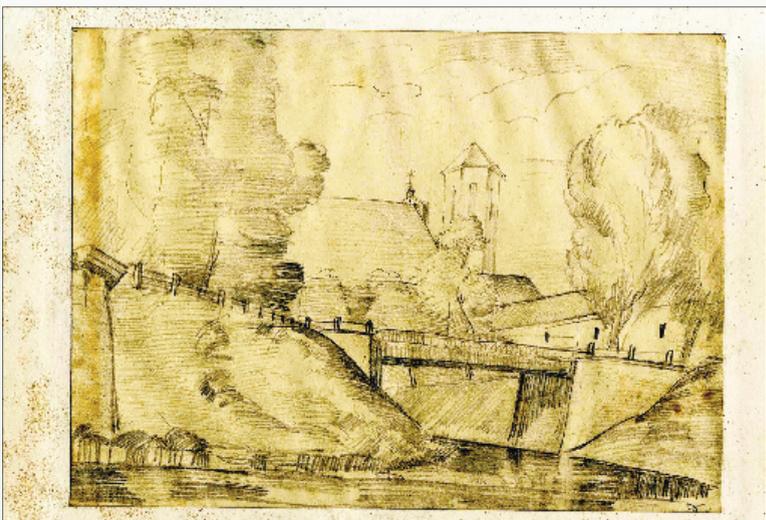

перапыняе адлік часу да сёння. Галоўнае ж — немаляды доктар атрымаў дазвол набыць зямлю ля Чаркасаў пад Крэвам, дзе і нарадзіўся Зміцер.

У Крэва, з расійскага “бежанства” ад Першай сусветнай, сям’я вярнулася ў 1923 г., і Зміцер выправіўся ў школу. Сталела душа юнака ў “калысцы велікакняскай дзяржаўнасці”. Прагна нацяляўся ён прыгажосцю навакольнай прыроды, веліччу парэшткаў Крэўскага замка, на вежы якога бусліныя пары

мі, пачуццямі і ў Вільні, падчас далейшай вучобы ў гімназіі (1928 — 1930). І пазней. Таму прыход яго на факультэт выяўленчага мастацтва Віленскага ўніверсітэта ў верасні 1934 г. стаўся зусім лагічным. Напачатку “з прычынаў матэрыяльных” быў вольным слухачом, а ад 14.03.1938 г. — студэнтам “звычайным”. Быў знаёмы і прыцельстваваў з мастакамі Чурылам, Дабрыжынскім, Сеўрукам, Драздовічам. “Сыйшоўся з цудоўным фотамайстрам Янам Булгакам, наведваў яго майстроўню — лабараторыю,” прырабляў на сябе і вучобу, “жыў як усе.” З восені 1938 г. выкладаў маляванне ў Ашмянах. Працаваў у школе між Лідай і Валожынам, пад Юрацішкамі, у вёсцы Букаты. Шмат маляваў, вандруючы па ваколліцах: Багданава, Баруны, Вішнева, Лоск, Пяршаі... Цалкам захоплены настаўніцкай і мастакоўскай справамі, пачуваў сябе шчаслівым. Сябраваў з месцічамі, рабіў шмат партрэтных замалёвак і пейзажаў, нягледзячы на тое, што распачалася II Сусветная.

Але твораў ягоных захавалася небагата. Паводле яго прызнання гісторыку і краязнаўцу

На здымках: работы Зміцера Крачкоўскага — партрэт Галінкі Бобан з вёскі Букаты, “Перад бурай”, “Вільня. Краевід з касцёлам”, “Натура”; медыцынская картка мастака з фатаграфіяй.

Фота аўтара

Кнігарня роднаснасці

Шукаючы новыя звесткі пра сваю родную вёску Зацітава Слабада, наткнуўся ў інтэрнет-прасторы на кнігу Алены Говар "Рускія Анзакі ў аўстралійскай гісторыі", друкаваная версія якой пабачыла свет у Сіднеі на англійскай мове яшчэ ў 2005 годзе. Прозвішча і імя Аляксандра Майко з Зацітавай Слабады зачэпіла мяне. Анзакі — так называлі рускіх аўстралійцаў, якія ўдзельнічалі ў Першай сусветнай вайне.

Даследчыца з далёкай Аўстраліі

Аляксандр Майко — адзін з іх. Але нешта не давала спакою і ў прозвішчы Говар, дужа беларускім яно падалося ад самага пачатку знаёмства з тэкстам... З гэтай цікавасці і распачаліся нашы стасункі сапраўды з зямлячкай Аленай Віктараўнай Говар, якая нарадзілася ў Мінску.

Крыху біяграфіі. Алена закончыла бібліятэчны факультэт Мінскага тады яшчэ інстытута культуры. Працавала ў архіве аднаго з навукова-даследчых інстытутаў. А ў 1983 годзе пераехала жыць у Маскву. Ды за гэтым лаканічным пераказам — вялікая ўнутраная работа. Яшчэ, лічы, у дзяцінстве Алене патрапіла на вочы кніга "Аўстралійскія апавяданні". Чытанне нарадзіла прыгожую мару аб тым, што яна павінна адправіцца ў падарожжа на "пяты кантынент". Аўстралія, якая здавалася далёкай і недасягальнай, уяўлялася надзвычай прыгожай прасторай, вабіла да сябе як прыцягваюць зоркі ў начным небе...

І яшчэ дакладна не ведаючы навошта ёй гэта, Алена пачала складаць бібліяграфію ўсяго, што напісана на рускай мове пра Аўстралію. Юначы максімізм пазбаўляў боязі, што якраз "усё-ўсё" ў сучасным свеце аднаму адолець нельга. Забываючы наперад, заўважым, што ўсё ж бібліяграфія, складзеная Аленай Говар, пабачыць з часам свет асобнай кнігай "Бібліяграфія Аўстраліі. 1710 — 1983", куды ўвойдуць звесткі амаль пра 6 тысяч кніг і артыкулаў. Захапленне вывела маладую мінскую даследчыцу на новы ўзровень. Яна стала штогод удзельнічаць у канферэнцыях спецыялістаў, ездзіла ў бібліятэкі і архівы Масквы і Санкт-Пецярбурга.

І лёс аказаўся спрыяльным да яе настойлівасці. Алена Говар, дачка беларускага пісьменніка і журналіста Віктара Говара (відаць, старэйшае пакаленне чытачоў добра памятае яго кнігу "Пялёстак і крышталі") і ўнучка рускага празаіка Арцёма Вяселага, сустракае на сваім шляху многіх цікавых людзей. Адзін з іх — этнограф-аўстралазнаўца Уладзімір Рафаілавіч Кабо (1925 — 2009), легенда расійскай навукі... З часам ён стане мужам Алены, ужо ў Аўстраліі ў іх нарадзіцца сын — Рафаіл...

Праца маладшым навуковым супрацоўнікам аддзела Паўднёваамерыканскіх даследаванняў Інстытута ўсходазнаўства канчаткова акрэсліла навуковыя зацікаўленні нашай зямлячкі. З 1990 года Алена разам з мужам Уладзімірам Кабо — сталыя жыхары Аўстраліі.

Па-добраму здзіўляе, уражвае плён зробленага даследчыцай. Яна рэгулярна друкуецца ў часопісе "Аўстраліада", які выходзіць у Сіднеі, змяшчае свае гісторыка-публіцыстычныя вышукі ў самых розных навуковых і навукова-папулярных перыядычных выданнях Аўстраліі і Расіі. У 2005 годзе на англійскай мове выходзіць яе кніга "Рускія Анзакі ў Аўстраліі". У некаторай ступені падсумоўваннем навуковай працы Алены становіцца дысертацыя на званне доктара філасофіі "Рускае ўспрыманне Аўстраліі ў 1788 — 1919 гг."

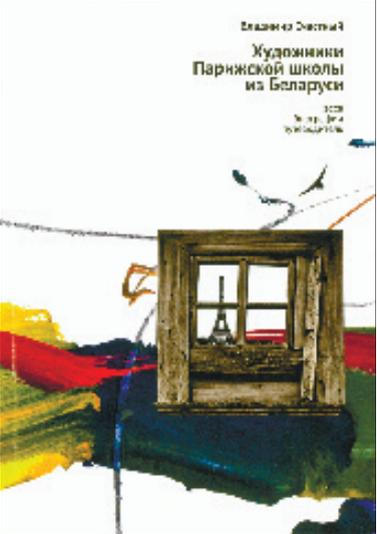
Некалькі выданняў вытрымала кніга Алены Говар, створаная ў сааўтарстве з А. Масавым, — "Рускія маракі і падарожнікі ў Аўстраліі". Асабліва дарагой для Алены Віктараўны з'яўляецца кніга "Мой цёмнаскуры брат", прысвечаная рускай сям'і Ільіных. Па гэтай рабоце былі зняты двухсерыйны мастацкі фільм "Піянеры любові". Як востры, эмацыйны публіцыст, даследчыца сваім словам змагла павярнуць свядомасць многіх жыхароў "пятага кантынента", нагадаўшы ім пра карэнні славянскага паходжання.

Адзін з клопатаў рускай пісьменніцы і даследчыцы — памяць пра сваё радаводнае дрэва. Генеалагічныя вышукі Алены Говар прадстаўлены на яе сайце. Наша зямлячка ведае многіх сваіх прашчुरаў (сярод іх — і Васіль Казіміравіч Говар, які пражыў 90 гадоў, з вёскі Іванавічы Слонімскага павета Гродзенскай губерні), працягвае шукаць матэрыялы пра ўраджэнцаў вёскі Молчадзь. Беражліва захоўвае архіў бацькі пісьменніка Віктара Говара, мяркуючы з часам шмат што з напісанага ім надрукаваць.

Мікола БЕРЛЕЖ

На здымку: Алена Говар падчас наведвання РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Фота Кастуся Дробава

Беларускі "мёд" у парыжскім "Вулей"

Калі мы гаворым пра беларуска-французскае мастацкае ўзаемадзеянне, найперш згадваем узгаданага Віцебскам і Віцебшчынай Марка Шагала, часам успамінаем Надзею Хада-севич-Лежэ, жанку французскага мастака Фернана Лежэ, якая роднаму краю падарыла цэлую карцінную міні-галерэю. Ды яшчэ нядарна ў Смілавічах быў адчынены музей Хаіма Суціна, помнік якому пастаўлены ў Парыжы і творы якога прадаюцца на аукцыёнах па самай неверагоднай цане. Тэатралы ведаюць яшчэ Льва Бакста, ураджэнца Гродна, які тварыў феерычныя дэкарацыі для парыжскіх тэатральных пастановак...

А тут раптам з кнігі Уладзіміра Шчаснага "Мастакі Парыжскай школы з Беларусі" (Мінск, 2010), аб прэзентацыі якой ужо гаварылася ў нумары "ЛіМа" ад 2 ліпеня, вылецеў цэлы "рой" таленавітых і працавітых "пчол", якія, узяўшыся з беларускіх гарадскіх і сельскіх прастораў, адолелі межы, часам палаючыя вайной, і пасяліліся ў Парыжы, у экзатычным з выгляду будынку пад назвай "Вулей" на 140 майстэрняў, і вакол яго — на Манмартры, Монпарнасе і па прылеглых вулачках. Паглядзіш, дзе яны нарадзіліся, набраліся натхнення, пачалі збіраць свой першы творчы "мёд" — і перад вачыма паўстануць контуры ўсёй сучаснай Беларусі. Мяркуюце самі: Якаў Балгей (бяру ў алфавітным парадку) нарадзіўся ў Брэсце, Яўген Зак — у Магілёве сённяшняга Уздзенскага раёна, Міхаіл Кікоін — у Гомелі, Пінхус Крэмень — у Жалудку цяперашняга Шчучынскага раёна, Ізраіль Левін — побач з ім у Васілішках, загінуў у канцэнтрацыйным лагеры ў Майданеку, Осіп Любіч — у Гродне, Оскар Мешчанінаў — віцебскі вучань Юдэля Пэна, Якаў Мілкін — магіляўчанін, вучань Ільі Рэпіна, загінуў ад рук нацыстаў, Осіп Цадкін — хутчэй за ўсё з Віцебска, музей гэтага мастака ёсць у Парыжы і сёння, Сэм Царфін — з тых жа Смілавіч, што і Суцін. А ўсіх іх яднала тая ці іншая сувязь з "Вулеем", належнасць да Парыжскай авангардыскай школы (1904 — 1929), дзе яны вызваліся ад акадэмічных канонаў, эксперыментавалі з формай, узбагачалі французскае мастацтва славянскімі, беларускімі і рускімі (а Зак — і польскімі) традыцыямі. Да прыкладу, на палотнах Суціна ўвесь час міжвольна ўсплывалі тушы жывёлін, пабачаныя ў смілавіцкіх бойнях.

Туды ж, у "Вулей", не мог не прыходзіць славы французскі паэт-авангардыст П'ём Аполінер з беларусаў Кастравіцкіх, блізкі родзіч нашага Каруса Каганца. Па пэўных звестках, менавіта Аполінер зрабіў Марка Шагала тым, кім ён застаўся ў гісторыі.

З кожным годам павялічваецца цікавасць да нашай прысутнасці ў свеце, да ўкладу беларусаў у агульначалавечую цывілізацыю, расце паток адпаведнай літаратуры — у нас і за мяжой. Часта такая літаратура застаецца недаступнай для чытача, праходзіць міма яго. На шчасце, у Мінску з'явілася кнігарня "Кніжны салон" (вул. Калініна, 5), якая пачынае спецыялізавацца ў гэтым напрамку, устанаўлівае сувязі з іншымі краінамі. Яе дырэкцыя пагадзілася прадстаўляць нам для рэцэнзавання па дзве адпаведныя кніжкі — адну выдадзенаю ў Беларусі, а другую — за яе межамі.

З кнігі Уладзіміра Шчаснага вынікае, што без беларускага мастацкага ўнёску Парыжская школа не зрабілася б тым сусветным з'явішчам, якім яна стала. Чаму нашага "мёду" ў "Вулей" прыкметна больш, чым чыйго-небудзь іншага? Ды таму, пераконвае нас аўтар, палемізуючы з яўнымі і скрытым скептыкамі, што Беларусь тады, а таксама раней і пазней не была мастацкай правінцыяй, пустыняй. Прывяду следам за кнігай толькі адзін факт: на пачатку ХХ стагоддзя ў Мінску адбылося 27 рэгіянальных выставак, на якіх паказалі свае творы звыш 80 мясцовых мастакоў! Найбольш здольныя творцы апынуліся потым у Парыжы, але таксама ў Пецярбургу, Маскве, Вільні, Варшаве. Наша донарская кроў сілкавала сусветнае мастацтва.

Добра, што Уладзімір Шчасны, дыпламат і пісьменнік, не разбіў увесь матэрыял на біяграфічныя раздзелы, чаго я баяўся, беручы кнігу ў рукі, а ўключыў безліч фактаў у жывую плынь эсэ, паказаў сябе не толькі як тонкі мастацтвазнавец, але і мастак слова. Да таго ж яшчэ і абазначыў экскурсавод па Парыжы, па вуліцах і вулачках, што вялі да "Вулея", а адгуль — да сусветнага прызнання, у нейміручасць.

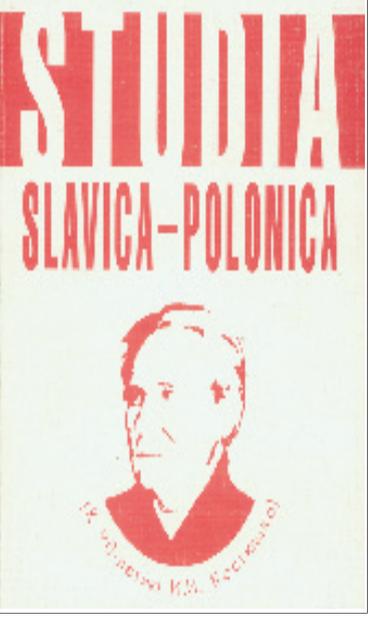
Іван Касцюшка з Коханаўшчыны

У 1960 — 1980-я гады, калі я працаваў у Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, мне часта даводзілася бываць у маскоўскім Інстытуце славяназнаўства і балканістыкі АН СССР, пашчасціла пазнаёміцца з многімі яго супрацоўнікамі, сярод якіх было нямала і ўраджэнцаў Беларусі. Але ні на канферэнцыях, ні ў кулуарах лёс неяк не звёў мяне з вядучым паланістам тагачаснага Саюза Славянства Іванам Іванавічам Касцюшкам. Яго таямніча называлі чалавекам-легендай.

І толькі цяпер, калі з "Кніжнага салона" мне перадалі выдадзенаю ў Маскве кніжку "Studia slavica-polonica": (Да 90-годдзя І. І. Касцюшкі)", калі прачытаў уводны артыкул галоўнага рэдактара часопіса "Родина" Юрыя Барысёнка (калі мяне не падводзіць памяць, таксама беларуса) пад назвай "60 год у страі, або Патрыярх славяназнаўства: Штрыхі да партрэта Івана Іванавіча Касцюшкі", я зразумеў, што мае колішнія субяседнікі мелі рацыю. Што легендарна ў постаці нашага суайчынніка, які нарадзіўся ў 1919 годзе ў вёсцы Букарава раней Коханаўскага, а цяпер Талачынскага раёна на Віцебшчыне? Найперш радавод. Сын (па дакументах) сялініна-серадняка, ён ведаў свой радавод ажно да 14 калена, да 1486 года, калі Казімір IV Ягелончык "пожаловаў" у Троках талмачу Івашку "5 коп с мыта киевского" ў лік яго "жалованія", а ўнук таго Івашкі і сын першага Касцюшкі, дэпутат сейма Богдан падпісаў ужо ў

1569 годзе ад імя ВКЛ акт вядомай Люблінскай уніі. Усе гэтыя факты пудам засталіся невядомымі мясцовым "следапым", якія ў 1930-я гады не вывезлі сям'ю сераднякоў Касцюшкаў і да таго ж па пашпарце палкаў "на белыя мядзведзі", не перашкодзілі Івану Іванавічу паступіць у 1938 годзе ў маскоўскі Гісторыка-архіўны інстытут, а потым, яшчэ да смерці Сталіна, абараніць у сталіцы дысертацыю. Другім пудам можна лічыць выжыванне Івана Іванавіча пасля цяжкага ранення на фронце. Ну, а трэцяя легенда звязана з выключнай працавітасцю І. Касцюшкі, асабліва пры расчыванні і рэдагаванні гістарычных дакументаў пра руска-польскае ўзаемадзеянне. Прыведзены ў юбілейнай кнізе спіс прац вучонага за 1948 — 2009 гады займае каля 20 старонак тэксту.

Ну, а паміж "Польшчай і Расіяй", як пецца ў песні, абавязкова сустрэнецца "полька Беларуска". Гэта і працы самога юбіляра: беларускія матэрыялы шырока выкарыстаны ў яго кнігах "Польская нацыянальная меншасць у СССР (1920-я гады)", выдадзенай у Маскве

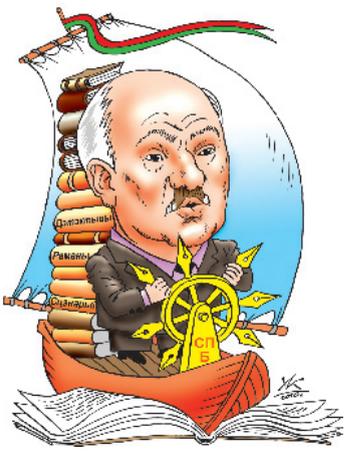

ў 2001 годзе, і "Польскія ваеннапалонныя ў РСФСР, БССР і УССР у 1919 — 1922 гг." (Варшава, 2009). З артыкулаў жа, змешчаных у зборніку, беларускім гісторыкам рэкамендую тэксты Барыса Носова "Шляхецкая Рэч Паспалітая XVIII стагоддзя і "заныпад Польшчы" ў найноўшай гістарыяграфіі", Генадзя Мацвеева "Ці можна было пазбегнуць вайны Расіі і Польшчы ў 1919—1920 гадах?", Гелены Казлоўскай-Дэмбіцкай "Пра цяжкія пытанні найноўшай гісторыі Польшчы" і Збігнева Цяцькоўскага "Тэрыторыя і граніцы Польшчы ў выніку Другой сусветнай вайны", дзе разглядаюцца і геапалітычныя перадамовы адыходу ад Беларусі Беластоцчыны. Зрэшты, і ўсю кніжку прачытаць не зашкодзіць, бо ў кожным артыкуле знойдзецца нешта павучальнае для беларусаў.

Адам МАЛЬДЗІС

Старонку падрыхтавалі доктар філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Адам Мальдзіс і Алеся Лапіцкая.

Павел САКОВІЧ

Эпіграмы як рэкламы

Мікалай Чаргінец
(старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі)

Яго стараннямі, вядома,
Ажыў Саюз у нашым ДOME.
У ім пісьменнік не забыты:
Хоць ветэран,

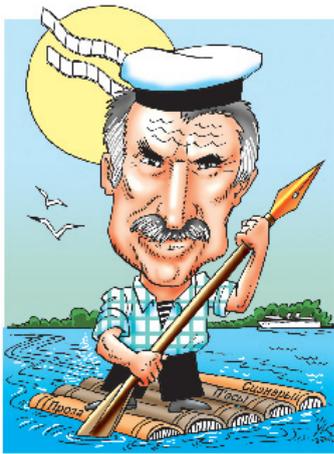
ці малады ты.
Ад гумарыста да паэта —
Удзячны ўсе яму за гэта,
А Чарказян хоць

не шматслоўны —
Ён рэвізор у нас галоўны,
Пасля сустрэч з М. Ч.

ЧАРГОВЫХ
Зноў ЧАРГАві пісаць гатовы!

Генадзь Пашкоў
(першы сакратар СПБ)

Падчас службовага
"простою"
Не меў ён творчага
застою.
Цяпер во зноўку
служыць справе:
У Старшыні —
рукою правай.
То выбар для яго
наілепшы:
Даведкі піша,
як і вершы...
Хоць на другім
сядзіць паверсе,
На сёмым небе ён,
паверце!

Георгій Марчук
(сакратар СПБ)

Хоць наш Марчук
не грае на гітары,
На флоцкай службе не спяваў,
здаецца,
Ды ёсць адметнасць
таленту на твары:
Празаік, драматург...
І — выдаецца!

Героі ў п'есах
розныя даволі:
Антычныя, станоўчыя, благія.
Ну, а сябе ў якой
ён бачыць ролі?
Мо ў ролі класіка...
Драматургіі?

Юлія Зарэцкая
(галоўны рэдактар альманаха "Вожык")

Больш "Вожык"
не маркоціцца:
Свой шлях не
скончыў крахам,
Яму, аднак,
не хочацца
Быць з Юляй...
альМАНАХАМ!

Шарж
Аляксандра Каршакевіча

Міхась СЛІВА

Гумарэска

Творчыя пакуты
(з дзённіка аднаго пісьменніка)

21 студзеня
Учора хадзіў на сустрэчу з работнікамі і чытачамі гарадской бібліятэкі. У асноўным гэта былі рабочыя мясцовага завода. Я выступаў разам з паэтам Яўтэнам Сінякравым. Ён быў у настроі, парадаваў усіх новымі вершамі. Я таксама не падвёў — расказаў пра свае творчыя планы. Не ўтрымаўся, каб не пахваліцца, што працую над апавяданнямі, адначасова думаю пра аповесць аб жыцці сучаснага рабочага класа.

8 лютага
На гэты раз сустрэча адбылася ў гімназіі. Малайцы, гімназісты! Задавалі шмат пытанняў аб маім жыцці і творчасці, цікавіліся, над чым я працую зараз.

Распавёў ім, што планую напісаць аповесць аб жыцці сучаснай моладзі.

16 лютага
Выдатна прайшла творчая сустрэча ў жаночым інтэрнаце. Дзяўчаты і маладыя жанчыны расказалі пра сваё жыццё-быццё, дапытваліся, ці жанаты я. Выказалі просьбу, каб я напісаў раман пра сямейныя адносіны ў наш няпросты час. Я не змог адмовіць у такой шчырай просьбе, паабяцаў напісаць, парадаваць чытачоў.

18 лютага
Сёння зноў будзе планавая сустрэча з чытачамі. На гэты раз у домакіраўніцтве. Прыйдучь ветэраны. Безумоўна, будуць прасіць напісаць пра іх слаўныя справы.
Давядзецца, як заўсёды, абяцаць...

Уладзімір СКАРЫНКІН

Стос эпітафій без фатаграфій

У наш час цяжка знайсці віншавальную паштоўку без гатовага тэксту, і гэта падабаецца большасці людзей.
На жаль, гатовых тэкстаў эпітафій яшчэ ніхто не выдаваў.
Я вырашыў ліквідаваць гэты прабел і прапаную чытачам "ЛіМа" стос эпітафій.

Пад гэтым
шматпудовым валуном
Спіць вершатворац
непрабудным сном,
Які ў паэзіі падняўся ў поўны рост,
Бо доўга ён займаў
высокі пост.

Тут спачывае раманіст, які
Сваё імя праславіў на вякі
Тым, што калі чапляўся хуліган,
Ён выхапіў з-пад
пахі свой раман
І ўмомант супакоіў хулігана.
Не змог той вытрымаць вагі рамана.

Займае гэты маўзалеі
Бос крытыканаў знакаміты,
Што на масцітых ліў ялей
І мазаў дзёгцем немасцітых.

Тут спіць прамоўца — патрыёт,
Ён пры жыцці пра свой народ
Як правадыр вялікі дбаў,
Але правадыром не стаў.

Тут спіць маўчун вядомы.
І жывы
Ён быў цішэй вады, ніжэй травы.
За геніяльнае сваё маўчанне
Прыдбаў чыны і лаўрэата званне.

Пётр СЯМІНСКІ

Пародыя

Чалавек-аккумулятар

Пазабавляцца б з такім прывабным
Сінім электрадротам.
Агам Глобус

З сябрам ехаў у Смаргонь,
Раптам з-пад руля — агонь!
Ледзь згасілі мы пажар,
"Форд" застыў, як самавар.
Дзіваў поўная дарога:
Пад капот мяне жывога

Васіль НАЙДЗІН

Гумарэска

Паважаная рэдакцыя музычных перадач!

Месяц таму я даў вам заяўку выканаць з нагоды жончынага юбілею песню "Лада". У маладосці яна вельмі падабалася нам, мы танцавалі пад гэтую пласцінку ў любы зручны момант, у тым ліку і на сваім вяселлі. Я не саромеўся падзяцца і паўтараць: "...І кога ты станеш бабушкай, все равно ты будеш ладушкой, Ла-да!".

Здаецца, вы ўсё зразумелі з таго майго першага ліста. Нават паведамілі, калі і ў які час будзе выконвацца па радыё просьба-віншаванне. Напагатоў былі мы з жонкай, уся наша радня, суседзі і сёй-той са знаёмых. Зяць зранку прайграваў і настройваў свой магнітафон. З мэтай запісаць і захаваць для далёкіх нашчадкаў...

Але атрымалася абы-што, карацей кажучы — канфуз.
За добрыя і цёплыя словы ў адрас жонкі, безумоўна, дзякуй. Потым жа вы, папрасіўшы прабацьчанне за тое, што "ў базе" ці "на базе" (не дачуў добра) не аказалася песні "Лада", пачалі круціць іншае... Нейкі зусім невядомы музычны твор, калі яго можна назваць творам.

Халера яго бяры, весяліце народ па-сучаснаму, падбадзёрвайце яго сваёй поп-музыкай. Толькі пры чым тут я? Словы ж вашай, "падараванай" песні падкасілі нас упцэнт. Яны і зараз у маёй галаве, ніяк не забываюцца: "Я ГОТОВ ЦЕ-

Уладзімір ЕРМАЛАЕЎ

Пародыя

Пра банан і нераспачаты курортны раман

Нам снятся обольстительные сны...
А у ног моих лежит деваха,
Ест банан и слушает мой стих.
Я пою про горы, океаны...
А деваха просит про бананы.
И, как сугроб, висит на мне жена.
Ангрэй Скарынкін

Вабіў сон спакусай нейкай,
Быццам ява, а не сон:
У нагах паэта — дзеўка,
Ў галаве у дзеўкі — ён.

Ацаніў і зад, і перад:
Чым не Муза на сезон?
Неспадзеў любоўны верад
Захапіў яго ў палон.

Думаў: "Вершам разяхвочу".
Пеў пра горы, акіяны.
А яна глядзела ў вочы,
Намякала на банан.

А як з'ела ўсе бананы,
Зразумеў паэт найперш:
Вершы ёй па барабану.
Што ж тады, калі не верш?

У кішэню мелькам глянуў
(Хоць і творца, ды не пан) —
Ці купіць яшчэ бананаў,
Ці павесці ў рэстаран?

Так і гэтак зноў прыкінуў —
Будзе з дзеўкай валгузні.
Раптам жонка — пад рабрыну:
— Разагнаўся! Тармазні!

Сон умомант абарваўся,
Прыйдзе смугак апасля:
Дамагаўся, дамагаўся,
А дамогся — кухтала.

Спрытна ўсунуў мой сябрук —
Колы прычапіў да рук,
Закантачыў вейкі, пяткі,
Ток пусціў праз лапаткі!
Я і — ротар, я і — статар,
Чалавек-аккумулятар...
Аж паўдня пад грымакамі
Колы я круціў рукамі!..
Абліваўся дужа потам,
Забаўляўся з сінім дротам.
Так закон я вывеў новы:
Дрот стотысячавальтовы
Ледзь крану я спецыяльна —
Буду самы геніяльны!
Прызнаюся, хоць нязручна:
Рыфмай мовіць стаў выключна.

Не хачу ў Гімалаі

(Пісьмо на радыё)

ЛОВАТЬ ПЕСОК, ПО КОТОРОМУ ТЫ ХОДИЛА...

Без прывязкі асабіста да мяне яно, мабыць, і сышло б. Але мушу вам сказаць, што я працую на пясчана-гравійным камбінаце, вартаўніком, калі іншым разам хаджу на абеда, мяне падмяняе жонка. Насуперак, дарэчы, інструкцыі — могуць і з работы турнуць. Я ж чалавек пенсійнага ўзросту. Пасля такой песні што ты каму дакажаш. Пясок ён цалуе! Пасля таго, як па ім жонка прайдзецца. Лячыцца трэба...

Скажу па сакрэце: свой нораў паказаў і зяць, які працуе на тым жа камбінаце. Міністр! Пясок на самазвале возіць. Два разы ў кювет куляўся. Замялі некай справу, заплаціў толькі за пясок. Таму ўспамін пра пясочак для яго — нож у сэрца... Сядзіць вунь моўчкі, надзьмуўся ад злосці, што дырыжабль. Ці той стра-тастат...

Жонка з дачкой ніяк супакоіцца не могуць. Сцішыліся ўнукі.
І на рабоце не лепш. Учора зменшчык падлабуньваў: маўляў, можа дапамагчы з рота і носа пясок выкапаць? Доўга цалаваў?... З-за ўсяго гэтага жонка на камбінат — ні нагой. Маўчыць, як рыба.

Таму звяртаюся да вас, раней паважаная мной, рэдакцыя музычных перадач, зноўку. Трэба

выпраўляць становішча. Калі гаварыць шчыра — ратаваць сям'ю.

Мяркую, на вашай "базе" захавалася яшчэ старая апаратура, якую можна было б некай падключыць і прайграць грампласцінку з песняй "Лада". Яе ў любы момант (днём, уначы) можа падкінуць у студыю на сваім легкавіку зяць. І дужа не здзіўляйцеся, што адзін бок грампласцінкі, з песняй "Адпусціце мяне ў Гімалаі", будзе надзейна заклеены пластырам, а паўзверх — скотчам. Я не магу больш рызыкаваць і ўвесь час баяцца, што вы там зноў нешта пераблытаеце, паставіце, напрыклад, пласцінку не тым бокам.

Калі не ўхваляце гэты варыянт, ёсць яшчэ адзін, запасны. Толькі дазвольце задаць вам смелае пытанне: няўжо ў вашых "базях" няма такіх цудоўных мілагучных і задушэўных песен, як, да прыкладу "Зорачка мая", ці "Зорка Венера". Ад нашанскіх нешта вас адварочвае апошнім часам. Тады лепш крутаніце мне пад гэтакі настрой "А я лягу-прылягу...". Я тут хутка з'арыентуюся. Пасля бяссонных начэй умомант прылягу на які-небудзь прыгарац ці наогул на пясочак. Той самы... Рукі-ногі ўшыркі раскіну і буду ў думках дзякаваць вас за тое, што зноў наладзілі маё жыццё.

З павагай і вялікай надзеяй — Антось Цыбрыкаў.

P.S. Дакладны адрас на канверце.

Ці была ажыццёўлена мара?

Выкрасліць імя Рыгора Кобеца так і не ўдалося

110 гадоў таму, 7(20) ліпеня, у адзін дзень з Янкам Купалам нарадзіўся беларускі драматург Рыгор Кобец, вядомы першы прафесійны сцэнарыст, аўтар п'есы "Гута", сцэнарыяў першага беларускамоўнага і першага гукавога фільма "Двойчы народжаны" і вядомай кінакамедыі "Шукальнікі шчасця". Шмат гадоў мы чыталі ў прэсе наўмысна скажоную біяграфію пісьменніка, прайшоўшага праз дзве вайны, дзве рэвалюцыі, ГУЛАГ. Сёння мы публікуем нарыс гісторыка-журналіста, пісьменніка, краязнаўцы А. Валахановіча, знаёмім з новымі цікавымі біяграфічнымі фактамі, знойдзенымі супрацоўнікамі літаратурна-мемарыяльнага музея І. К. Карпенкі-Карага ў горадзе Кіраваградзе (радзіма Р. Кобеца).

Мінск у трыццаць васьмым годзе, я ўжо ведаў пра Кобеца многае".

У 1930 годзе Р. Кобец едзе ў Ленінград для ўмацавання беларускай кінастудыі "Савецкая Беларусь", бо ў беларусаў не было свайго памяшкання, кінаапаратуры і спецыялістаў. У 1933 годзе на экраны выйшаў першы гукавы фільм на беларускай мове "Двойчы народжаны" (сцэнарыў Рыгора Кобеца). Сцэнарыў фільма быў вынікам паездкаў аўтара з кіраўнікамі Беларусі: старшыняў СНК БССР М. Галадзедам і ЦВК БССР А. Чарвяковым у 1929 годзе ў час калектывізацыі. За гэты фільм Рыгор Кобец у

Беларускі паэт Мікола Аўрамчык распавядаў пра Рыгора Кобеца: "Гэта чалавек-легенда. Такой легендай ён стаў для мяне ў юнацтве... Я помню, як грывела п'еса "Гута" па ўсёй краіне. У мяне была вельмі цікаўная настаўніца, якая знаёміла нас, вучняў, з навінкамі. Мы гэту п'есу прачыталі. І калі я прыехаў у Мінск у трыццаць васьмым годзе, я ўжо ведаў пра Кобеца многае".

1935 годзе атрымаў званне заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

Для сюжэта сцэнарыя Рыгор Кобец выкарыстаў сапраўдны факт з жыцця калгаса ў Барысаўскім раёне, які толькі яшчэ нараджаўся. Будучы ў камандзіроўцы, Рыгор Кобец пазнаёміўся з былым канакрадам, які не адразу прыняў калгас: ён яшчэ марыў аб сваёй уласнай гаспадарцы. І па гэтым сцэнарыі не выпускалі ў вытворчасць больш за год, яго, як кажуць, "замарынавалі", а Галоўліт (савецкая цензура) рабіў намаганні забараніць здымкі фільма.

У той час, калі забараняўся кінасцэнарыў, падманутыя сяляне цэлымі сем'ямі ўцякалі з калгасаў разам з жывёлай і інвентаром, каб уратавацца ад голаду. Напалоханы беларускі ўрад распачаў актыўную агітацыю сярод сялянства, каб неяк вярнуць былых калгаснікаў і стварыць зноў калгасы.

Сакратар ЦК КП(б) Беларусі М. Гікала атрымоўваў шмат лістоў з усёй Беларусі пра развал калгасаў. І, канечне, ён не мог даць дазвол на публікацыю гэтага сцэнарыя Рыгора Кобеца, у якім галоўны герой не агітаваў за ўступленне ў калгасы. Рыгор Кобец усё-ткі дапрацаваў кінасцэнарыў і мастацкі фільм у 1933 годзе ўбачыў свет.

У 1969 годзе рэжысёр фільма Э. Аршанскі пісаў: "Ні адзін фільм за гады маёй рэжысёрскай работы на беларускай кінастудыі не прыносіў мне столькі радасці і творчага задавальнення, як карціна "Двойчы народжаны". Гэта была прыемная сустрэча з таленавітым, самабытным беларускім драматургам Рыгорам Кобецам і цудоўным майстрам сцэны актёрам Уладзімірам Крыловічам".

У 1936 годзе па сцэнарыі Рыгора Кобеца і І. Зельцэра выходзіць фільм "Шукальнікі шчасця". Фільм стваралі рэжысёр-пастаноўшчык У. Корш-Саблін, суржысёр І. Шатра, кансультант С. Міхозэл, аператар Б. Рабаў, мастак А. Фэдар. Здымаліся артысты — В. Зускін (Піня), М. Блюменталь-Тамарына (Двойра), Бій-Бродскі (Шлёма), Л. Шміт (Роза), Л. Тайц (Бася) Н. Вальяно (Лёва), С. Яраў (Карней), Б. Жукоўскі (рыбак, бацька Карнея). Музыку да кінафільма напісаў Ісак Дунаеўскі.

Галоўны герой фільма Піня. У тым савецкім часе Піня выглядаў з экрана нічым смешным чалавечкам, які намыў метал замест золата. Яго жыццёвая мара

разбагацець лопнула. Глядач успрымаў яго як адмоўнага героя, як адшчапенца са скалечанай капіталістычнай псіхалогіяй. У наш час гэта было б наадварот. Паводле іроніі ўкраінскага літаратуразнаўцы У. Басько "дажыві Піня да нашых дзён, напэўна, паважалі б як сумленнага і шануюнага камерсанта..." "Дарэчы, кінафільм "Шукальнікі шчасця" — узгадвае Мікола Аўрамчык, — на мяне тады зрабіў такое ўражанне, што я некалькі разоў глядзеў яго. Не ведаю, як цяпер, але тады мне здавалася, што гэта незвычайная і мілая камеда... Не ведаю, як для вас. А для мяне ў юнацтве яна была значнай" (з выступлення М. Аўрамчыка на 100-годдзі з дня нараджэння Рыгора Кобеца ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы).

Адгукнуліся Рыгор Кобец і Анатоль Вольны на заклік старшыні СНК БССР М. Галадзеда ў маі 1935 года стварыць двухсерыйны "манументальны кінафільм эпохі Грамадзянскай вайны" да 20-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі — пра беларускага "Чапаева" (Аляся Раманавіча Салаўя), які змагаўся за савецкую ўладу на Палессі. У кастрычніку 1936 года яны аддалі сцэнарыў у вытворчасць. Але ў сувязі з арыштам органамі НКВС А. Вольнага, Гая Гай, пазней Р. Кобеца — фільм зняць не ўдалося.

Пасля арышту Анатоля Вольнага 4 лістапада 1936 года, Рыгор Кобец зраўмеў, што хутка арыштуецца і яго, як былого анархіста, і ён з'ехаў у творчую камандзіроўку ад Саюза пісьменнікаў пісаць сцэнарыў другой серыі "Шукальнікі шчасця" ў Бірабіджан. Ён спадзяваўся, што "эпідэмія" (як ён называў арышты) хутка скончыцца, і ён вернецца ў Беларусь. Але 15 ліпеня 1938 года ён быў арыштаваны ў Бірабіджане. Яго абвінавачалі ў шпіянажы. Сядзеў Рыгор Кобец у той самай турме, якую ён прыгадаў у кінасцэнарыі "Шукальнікі шчасця".

За сувязі з анархістамі Рыгора Кобеца не судзілі, бо ў 1922 годзе ва Украіне была аб'яўлена амністыя тым, хто ваяваў супраць савецкай улады, акрамя Махно, Дзянікіна, Урангеля і іншых лідэраў контррэвалюцыі. У 1939 годзе Рыгор Кобец быў апраўданы і вызвалены з-пад варты з-за недаказанасці віны. Рыгор Кобец пераехаў на пастаяннае

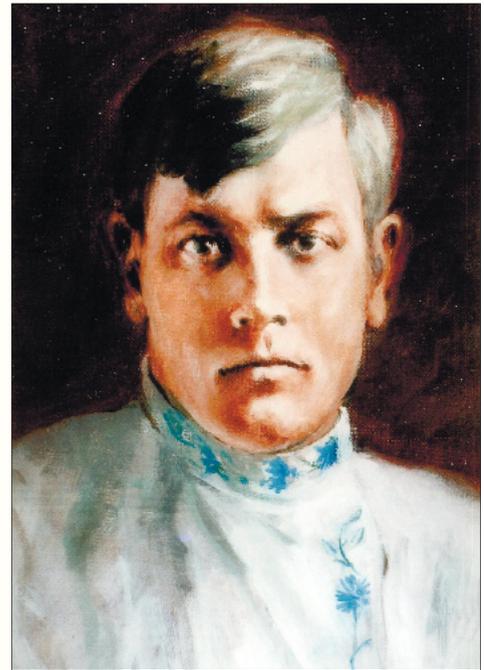
У 1969 годзе кінарэжысёр Э. Аршанскі пісаў: "Ні адзін фільм за гады маёй рэжысёрскай работы на беларускай кінастудыі не прыносіў мне столькі радасці і творчага задавальнення, як карціна "Двойчы народжаны". Гэта была прыемная сустрэча з таленавітым, самабытным беларускім драматургам Рыгорам Кобецам і цудоўным майстрам сцэны актёрам Уладзімірам Крыловічам".

месца жыхарства ў Хабараўск, дзе працаваў загадчыкам кінастудыі дакументальных фільмаў, друкаваўся ў газетах.

5 снежня 1941 года Рыгор Кобец быў арыштаваны другі раз. У 1941 годзе, калі пачалася вайна, у час застоля, на якое быў запрошаны Рыгор Кобец, яго справакавалі на пчырыя размовы, і рускі пісьменнік Дзмітрый Нагішкін, з якім Рыгор Кобец пісаў антываенныя плакатныя тэксты для "Окон РОСТА", са сваімі калегамі напісалі на Рыгора Кобеца калектыўны данос у адпаведныя органы.

Яго асудзілі на 10 гадоў і заключылі ў Тайшэтлаг (адзін з самых жудасных лагераў, дзе палітэзаў трымалі разам з рэзідывістамі).

З ліста Рыгора Кобеца: "Будаваў чыгунку на Тайшэце, потым мяне перавя-

лі ў Манголію (і там будаваў чыгунку), зноў у Сібір на раку Лену, затым этапавалі на бераг Ангары (у Забайкалі), і тут я адбыў свой тэрмін. Ад званка да званка. Вызвалілі мяне ў г. Зярску і "прапанавалі" пажыццёвую ссылку ў кіргізскія стэпы без права пражывання ў сталіцах і абласных гарадах".

І, прыняўшы "прапанову", Рыгор Кобец 9 гадоў жыў у Кіргізіі, куды яго саслалі пажыццёва. У маі 1960 года Рыгор Кобец пераехаў у Беларусь, а 19 лістапада 1960 года быў поўнасьцю рэабілітаваны. Актывіны ўдзел у змаганні за рэабілітацыю прымаў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Пятрусь Броўка.

Але і тут, у Беларусі, зноў пачалася траўля. 22 гады з незаконным пазбаўленнем персанальнай пенсіі рэспубліканскага значэння, якую ён атрымаў як заслужаны дзеяч мастацтваў БССР з 1935 года, 2 спробы самагубства, інсульт у "матрачнай магіле", 10 год тэрмнай барацьбы за выданне збору творцаў, за чалавечую годнасць, у рэшце рэшт...

Разважаючы пра жыццёвую дарогу Рыгора Кобеца і яе розныя "перепетіі", мэтазгодна падсумаваць: а ці была ажыццёўлена яго мара, ці знайшоў ён шчасце?

Намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь, кінарэжысёр дакументальных фільмаў Юрый Дзяткоў, выступаючы на 100-годдзі з дня нараджэння Рыгора Кобеца ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы, нагадаў:

"Пэўна, я адзіны, хто здымаў Рыгора Якаўлевіча пры жыцці. Гэта было ўжо ў апошнія гады, на жаль, гаворка ішла не пра Рыгора Кобеца, а пра беларускую драматургію, пра [Анатолі] Вольнага, Цішку Гартнага, а сябе ён так і пакінуў у цяню, амаль нічога пра сябе і не сказаў. На жаль, гэта адзіныя кінакадры, якія захаваліся на сённяшні дзень, акрамя яшчэ некалькіх тэлевізійных запісаў.

Лёс Рыгора Якаўлевіча звязаны з нашым беларускім кіно, з працай на кінастудыі, яна ў той час называлася "Савецкая Беларусь". Ён быў аўтарам сцэнарыя фільма "Шукальнікі шчасця". Кажуць, калі б Мікеланджэла стварыў толькі адзін твор, ён застаўся б на стагоддзі, бо гэтага дастаткова. Пэўна так лічылі і "шаноўныя" (у двухоссях) улады таго часу: калі Кобец зрабіў ужо "Шукальнікі шчасця", то, мабыць, далей яму і жыць не трэба... Маўр зрабіў сваю справу, маўр можа паміраць. Кобец зрабіў свой фільм, можна выкрасліць яго прозвішча, можна выкрасліць і яго самога з жыцця, што і спрабавалі зрабіць".

Але выкрасліць імя Рыгора Кобеца, а тым больш створанае ім, так і не ўдалося. У 2009 годзе ў Мінску, у выдавецтве "Кнігазбор", выйшла кніга "Рыгор Кобец. Выбраныя творы" (укладанне, прадмова, каментар дачкі Рыгора Кобеца — Алены Кобеца-Філімонавай).

Анатоль ВАЛАХАНОВІЧ

На здымках: Рыгор Кобец, 1968 год; Рыгор Кобец, 1930 г., мастак А. Крывенка (партрэт з фотаздымка напісаны ў 2008 годзе).

Нянавісць

Золтан АМБРУШ (1861 — 1932) — венгерскі празаік, драматург, крытык, дырэктар Нацыянальнага Тэатра ў Будапешце (1917 — 1922). Перакладчык французскай літаратуры. Аўтар шматлікіх апавяданняў, раманаў “Верасень” (1896), “Падазрэнне” (1900), “Жырофле і Жырофля” (1901), “Цар Мідас” (1906). Найбольш значнае месца ў творчасці Амбруша належыць псіхалагічнай навеле.

Улетку я валадарыў на ўсім полі. Я ішоў да вялікага возера, якое, па праўдзе кажучы, было ўсяго толькі балотцам, дзе мяне заўсёды віталі жвавым кваканнем жабы, нібыта ім прыемна было ізноў убачыць свайго старога знаёмага, бялявага хлопчыка. Жабы і сямігадовыя хлопчыкі, наогул, найлепшыя сябры. Яны вельмі добра разумеюць адно аднаго і доўга могуць весці сардэчныя размовы. Мне вельмі спадабалася мае таварышы па гульні, і яны, здавалася, праяўлялі вялікую цікавасць да майго папяровага карабліка. Адным словам, да сямігадовага ўзросту жылося мне нядрэнна, таму што дзіцячае шчасце залежыць толькі ад тэрыторыі, прызначанай для гульні.

У сямігадовым узросце я ўпершыню пазнаёміўся з болам. Аднойчы мы спраўлялі нейкі бал, імяніны альбо нешта іншае: я ўжо дакладна не памятаю. Сабралася ўсё наша невялікая гняздо; а таксама дзеці. Гэта адбылося пасля вярчэрэ; дарослыя танцавалі, самых маленькіх паклалі спаць у імправізаваным гардэробе. Мне не давала заснуць дрэннае прадчуванне.

Вось як цяпер я бачу, як да мяне набліжаўся боль. Скрытна, у абліччы бялявай дзяўчыны, якая праходжвалася пад руку з бацькам. Гэтая бялявая дзяўчына была найвясельнейшым стварэннем у нашай невялікай кампаніі; яе звалі Нэлі. Яна часціком наведвалася на станцыю, іншы раз двойчы на дзень. Пры яе з’яўленні хата заўсёды напаяўнялася смехам. Яна любіла спяваць, і на такіх сходах пасля вярчэрэ яны — Нэлі з бацькам — часта спявалі разам.

У бацькі быў прыгожы барытон: іх спяванне ўсім было даспадобы. Але мне ніколі не падабалася, калі яны спявалі ўдваіх. Яны ішлі, смеючыся, і не заўважалі мяне, схаванага ў зацішным куточку. Нэлі балбатала, не маўкаючы, я я разважаў аб тым, адкуль у яе бярэцца столькі слоў? Раптоўна нібыта вастрыё іголки ўваткнулася ў маё сэрца. Я ясна пачуў, як бацька сказаў:

— Калі я яшчэ раз ажанюся, дык менавіта з табою.
— Па руках! — весела адказала Нэлі. І яны ізноў зарагаталі.

Нібыта ўвесь свет перавярнуўся перада мною; маё няджуае цела, як ад удару плёткі, упершыню здрыганулася ад болю. Здавалася, уся кроў кінулася ў сэрца; галава налілася волавам, і мне стала млосна. Калі ён яшчэ раз ажэніцца!... А як жа мая прыгожая,

маладая маці?... Бо ўжо тады я ведаў, што ізноў ажаніцца можна толькі ўдавец (на той час было менавіта так). І ў мяне мільганула жудасная думка. Мне прыгадаўся малюнак у адным ілюстраваным часопісе. Заплаканыя дзеці стаяць каля ложка, дзе ляжыць жанчына з заплюшчанымі вачыма. А пад малюнкам напісаны жудасныя словы: “Маці памерла!” Ну ўжо памрэ і мая маладая прыгожая маці? Заплюшчачца назаўжды яе вочы, якія так пяшчотна глядзяць на нас, калі мы знаходзімся на хісткай мяжы засынення?.. Гэтая думка так мяне ўразіла, што я прымусіў маці даць абяцанне, што яна ніколі, ніколі не памрэ, не пакіне нас адных! Маці сцешыла мяне.

Але пазней маю душу ахапіла жудасць, якую ўжо немагчыма было так проста развясць. Я зразумеў, што жыццё поўнае жахаў. Я ўжо бачыў гэтыя жахі. Мне прыдалася казка аб памерлай маці, якая ноччу вяртаецца да сваіх дзяцей, жудасная гісторыя пра злую мачаху. Я зразумеў, што гэта не толькі страшныя казкі, але часам і сама рэчаіснасць.

Калі ён яшчэ раз ажэніцца!... І гэта сказаў ён, мой бацька! Знаходзячыся ў пакоі, я не мог варухнуцца: дрыжаў з затоеным дыханнем. Каб толькі яны не прачулі, што я ведаю іх таямніцу!

Яны затрымаліся яшчэ пару хвілін, потым пайшлі далей. Я выбег, каб іх знайсці. Яны танцавалі, і я крыху супакоіўся. Але з таго часу я ўжо не быў маленькім хлопчыкам. Мяне як быццам падмянілі; я быў няздольны радавацца ўсялякім дробязям, як раней. Я пасварыўся з Пентэкам, стаў абьякавым да жаб.

Новае, невядомае дагэтуль пачуццё паклала канец майму шчасцю. Тады я яшчэ не ведаў, што гэта за пачуццё. Цяпер я разумю, што гэта была нянавісць. З таго часу я ненавідзеў вясёлую бялявую дзяўчыну, як нікога. Калі яна прыходзіла да нас, я выбягаў з пакоя, чырваней, як толькі згадалася яе імя. Мая варожасць была заўважна, і мяне пачалі дапытваць. Але я не сказаў нічога, нават маці. Нэлі таксама ведалася, што я з’яўляюся яе ворагам і паспрабавала мяне прымірыць знакамі ўвагі. Аднойчы яна абхапіла мяне, каб пацалаваць; я ўдарыў яе. Бацька прыцягнуў мяне да адказнасці, але я адказаў яму толькі дакорлівым позіркам. Мяне пакаралі, і на гэтым інцыдэнт быў вычарпаны.

Праз два гады мы пераехалі ў Пешт, і новы свет пачаў пакрысе сціраць у маёй памяці сляды мінулага. Я забыў небараку Пентэка, але не было дня, каб я не ўспамінаў бялявую Нэлі.

Я ўжо не быў маленькім, мне споўнілася трынаццаць або чатырнаццаць гадоў. Аднойчы да нас прыйшоў наведвальнік. Я выбег адчыніць дзверы і ледзь не зваліўся з ног: на парозе стаяла бялявая Нэлі. Яна як быццам крыху скурчылася, вакол вачэй з’явіліся маршчыны. Нават усмешка не была такой вясёлай, як раней. Я паспрабаваў зрабіць вельмі міну і правёў дзяўчыну да маці. Потым вышмыгнуў з пакоя і выбег з дому.

Увесь дзень у мяне не было ахвоты да гульні; наша гасця вельмі мяне ўсхвалявала. Мяне ахапіла жудасць, якую я адчуваў тады, калі дома знаходзіўся хворы, і ўсё здавалася нязвычайным. Як быццам лямпа вісела не ў тым кутку, мэбля стаяла не на сваім месцы, дамашнія гаварылі дзіўнымі, неўласцівымі ім галасамі... Я вярнуўся дадому толькі ўвечары.

Нэлі я ўжо не застаў. Але бацькі гаварылі пра яе, ціха, каб мы не чулі. Мне вельмі хацелася падслухаць іх размову, але мяне выставілі за дзверы.

На наступны дзень Нэлі не з’явілася, і я мала-памалу забыўся пра яе. Аднойчы апоўдні маці атрымала ліст, у якім мусіла быць штосьці ашаламляльнае, бо яна, дачытаўшы яго са слязамі, сабралася на вуліцу. Перапалоханы, я кінуўся наўздагон, але маці загадала мне застацца дома і даглядаць малодшых.

Мяне апанавалі смяротны жах. Гэты ліст мог быць толькі ад Нэлі. Яго прынес паштальён, што здаралася ў нас надзвычай рэдка. А матчыны слёзы! Як яна заспяшалася! За некалькі гадзін я нібыта прахыў усё жыццё. Я ўяўляў сабе ўсе магчымыя няшчасці. І я вырашыў забіць гэтую бялявую дзяўчыну...

Вечарам, калі маці вярнулася дадому, я даведаўся, што сапраўды здарылася няшчасце. Нэлі, якая ўжо тыдзень гасцявала ў горадзе, адшукала ў Пешце найвышэйшы будынак, выкінулася з чацвёртага паверха і загінула. Прадчуванне мяне не ашукала: ліст напісала яна. Ёй, нябозе, захацелася з намі развітацца. Акрамя сваякоў, у якіх яна нядоўга жыла, яна нікога не ведала ў Пешце, толькі аднаго чалавека, імя якога ў той вечар часта згадалася. Я памятаў, што ён некалькі год рабіў урачом у нашым пасёлку. Нэлі была заручана з ім на працягу трох гадоў; але доўгае сватанне ніколі не прыводзіць да добра. Жаніх Нэлі, крыху падумаўшы, пакінуў яе і пабраўся шлюбом з дачкой пещцакага аптэкара.

Але, здаецца, ён паабяцаў абвянчацца з Нэлі, і яна больш сур’ёзна аднеслася да гэтага абяцання, чым да таго, з-за якога я аднойчы зненавідзеў гэтую бялявую, смяшліваю дзяўчыну.

Прагмова і пераклад з венгерскай Уладзіміра Стасюка

Віншуем

З 60-годдзем Анатоля Леанідавіча Вераб’я, беларускага крытыка і літаратуразнаўцу.

З 60-годдзем Леаніда Міхайлавіча Галубовіча, беларускага паэта, літаратурнага крытыка, эсэіста.

З 60-годдзем Галіну Анатольеўну Каржанеўскую, беларускую паэтэсу, драматурга.

Юбілейны календар

170 гадоў Альгерду Рышардавічу Абуховічу, беларускаму паэту, мемуарысту, перакладчыку.

160 гадоў Рудольфу Абіхту, нямецкаму філолагу-славісту, аднаму з першых даследчыкаў і папулярнага беларускай літаратуры ў Германіі.

105 гадоў Аркадзю Пятровічу Мардвілку, беларускаму празаіку, нарысісту, перакладчыку.

100 гадоў Уладзіміру Іванавічу Корбану, беларускаму сатырыку, байкапісцу, празаіку, заслужанаму дзеячу культуры БССР.

100 гадоў Алесю Жаўруку (сапр. Аляксандр Дзмітрыевіч Сінічкін), беларускаму паэту.

100 гадоў Ларысе Антонаўне Геніюш, беларускай паэтэсе, празаіку.

95 гадоў Янку Казеку (Івану Дарафеевічу), беларускаму крытыку і літаратуразнаўцу, заслужанаму работніку культуры Рэспублікі Беларусь

75 гадоў Святлане Міхайлаўне Клімковіч, беларускаму драматургу, празаіку, перакладчыку, крытыку.

75 гадоў Аляксандру Іосіфавічу Падлужанаму, беларускаму мовазнаўцу.

100 гадоў Генадзю Іванавічу Цітовічу, беларускаму этнамузыказнаўцу, дзеячу харавога мастацтва, дырыжору, народнаму артысту БССР, народнаму артысту СССР.

85 гадоў Барысу Паўлавічу Міцкевічу, беларускаму літаратуразнаўцу.

85 гадоў Васілю Міхайлавічу Нікіцевічу, беларускаму мовазнаўцу.

80 гадоў Яўгену Міхайлавічу Камароўскаму, беларускаму мовазнаўцу.

Ежы ПЛУТОВІЧ
(нар. 1949)

Ежы Плутовіч — “сусед” Надзеі Артымовіч, вядомай беларускай паэткі Польшчы, родам абодва з Бельску-Падляскага. Мяркую, ён найперш беларускі паэт, хоць і піша пераважна па-польску. Плутовіч вядомы таксама, як выключны перакладчык беларускай і расійскай паэзіі, з’яўляецца лаўрэатам шэрага “narodowosci” і міжнародных літаратурных прэстыжных прэмій. Гэта прызнаны майстра эмацыяна-пачуццёвай, любоўнай лірыкі.

Срэбная нітка бабінага лета,
як палоска чыгункі ў далеч
распушчанай блакітнай
стужкі ў неба.

Лета бабіна — цёплы эцюд
для маладога вулічнага музыкі,
ператвораны ў раку свядомасці,
у якую ўступаеш двойчы.

Люстрыны калідор —
прыцемная казка гадзінніка,
які выклікае поўнач,
дзівосны цень сну.

У сінім святле яго лямпы —
твае далонь,
твае вусны,
ціхі шэпт,
шаласценне сукні,
звон лыжачкі па
парцалянавым кубку.

У люстраным калідоры
адбіты наш дом,
наша ноч —
у сінім люстэрку памяці.

Срэбнае асцё капяжу
збягае праз шчыліны
сходаў на верандзе.

Белыя аблокі
над домам,
яе яблыневы
сад у траўні,
асколкі блакітнага неба
між іх.

Як люстэрка неба —
шклянка вады,
хлеб і нож
на стаале.
Чым цябе можна замяніць,
ідылія!
Час —
прысмак іржы.

Ліст у руках жаночых,
як бліскавіца ў валасах тваіх,
ці іскра,
альбо кропелька вады.
Ён імкне да цішыні нашага дому,
які ўведаў мае вершы,
твае грозьбы і закліцці,
дзіцячыя песенькі.

Той ліст, з чужых жаночых рух,
не чытаны табой,
ляжыць у попельніцы.

Прагмова і пераклад з польскай Сяргея Патаранскага

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць глыбокія спачуванні пісьменніку, ветэрану Вялікай Айчыннай вайны Уладзіміру Федасенку ў сувязі з непапраўнай стратай — заўчаснай смерцю дачкі-мастака ТАМАРЫ.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Алесь **КАРЛЮКЕВІЧ**

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барскоў
- Святлана Берасценя
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
*(намеснік галоўнага
рэдактара)*
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар —
284-84-61
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-82-04,
284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыі
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведваюць сваё
прозвішча, поўнае імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова

"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом культуры"
ЛП № 02330/0494179
ад 03.04.2009.

г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 2900
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
26.08.2010 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 7
Заказ — 4085

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Гэй, родныя песні!

У пяты раз Рэгіянальны фестываль фальклорнага мастацтва "Сугалоссе", арганізаваны Мінскім абласным цэнтрам народнай творчасці і аддзелам культуры Салігорскага райвыканкама, сабраў носьбітаў фальклору і аматараў беларускай народнай спадчыны на салігорскай зямлі. У фестывалі прынялі ўдзел калектывы са Слуцкага, Любанскага, Капыльскага, Клецкага, Старадарожскага, Дзяржынскага, Пухавіцкага і Салігорскага раёнаў.

ныя і любоўныя песні. Многія з гэтых песень збіраліся падчас фальклорных экспедыцый па вёсках раёна. Адна з песень, якая нядаўна з'явілася ў рэпертуары спявачак, — гэта "Купала на Івана". Песня перадае каларыт і настрой народнага купальскага свята. Спявачкі з Любаншчыны расказалі, што ў іхнія вёскі захоўваюць народныя традыцыі, праводзяць абрадавыя свята.

Адметнасцю і самабытнасцю выступлення вылучаўся народны фальклорна-этнаграфічны хор з вёскі Ананчыцы Салігорскага раёна. Вось ужо на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў гэты калектыў дорыць глядачам сустрэчы з беларускай песняй, якіх у рэпертуары налічваецца больш за сотню.

*Гэй, родныя песні!
Вы ў суме і ў горы,
Ці ночка пануе,
ці сівер зьме зямлі, —
Для роднай зямелькі
вы светлыя зоры,
Для роднага краю вы —
райскія гімны!*

Гэтыя вершы, якія рэфрэнам гучалі ў час мерапрыемства, можна адрасаваць усім удзельнікам фальклорнага свята, якія так ашчадна захоўваюць народныя песенныя традыцыі. Вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Галіна Каспяровіч адзначыла:

— Пяты раз на Салігоршчыне праходзіць такое цудоўнае свята і гэта невыпадкова. Бо менавіта на Салігоршчыне ёсць нямала цікавых фальклорных калектываў, якія вабяць сваёй адметнасцю і непаўторнасцю. Сёння на Міншчыне больш 1000 харавых калектываў, 220 з іх шырока выкарыстоўваюць фальклорныя жанры, займаюцца захаваннем народнай песеннай спадчыны.

У час фестывалю глядачы не толькі слухалі выступленні самабытных калектываў, але і ўдзельнічалі ў абрадавых гульнях, успаміналі беларускія прымаўкі і прыказкі.

Напрыклад: без гаспадара сад прыйдзе ў поўны заняпад; На Спас прасіш — зімой з торбай пабяжыш; Папрацуй у садзе да поту — з'ясі яблык у ахвоту; Садок садзіць — жыццё харашыць; Прышоў Спас — бяры рукавіцы ў запас.

Рэгіянальны фестываль фальклорнага мастацтва "Сугалоссе" прадаставіў магчымасць не толькі атрымаць сапраўдную асалоду ад выканання народных песень, абрадаў, але і дазволіў перанесціся думкамі ў мінулае, у чарговы раз выклікаў пачуццё непарыўнасці кожнага з нас са сваімі гістарычнымі каранямі.

Таццяна ГАЎРУСЁВА

На здымках: эмблема фестывалю; фальклорны гурт "Чуткі" з Любанскага раёна.

Фота аўтара

Фестываль прыйшоўся на свята мядовага Спаса. Таму, калі ўдзельнікі фестывалю святочным шэсцем прайшлі па вуліцах вёскі Крывічы Салігорскага раёна, то амаль у кожным двары хлебасольныя вяскоўцы адчынілі ім дзверы, запрашалі паласавацца мёдам, хатнімі стравамі, садавінай і гароднінай новага ўраджаю. У многіх дварах разгарнуліся міні-выставы народнай творчасці. Вышыванкі, зробленыя рукамі майстрых, вырабы з дрэва і шмат чаго іншага.

Самае галоўнае дзеянне свята разгарнулася на мясцовым стадыёне. З прывітальнымі словамі да ўдзельнікаў V Рэгіянальнага фестывалю фальклорнага мастацтва "Сугалоссе" звярнуліся намеснік старшыні Салігорскага райвыканкама Анатоль Казакевіч, начальнік аддзела культуры Наталля Гапановіч, а таксама доктар гістарычных навук, супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН РБ Галіна Каспяровіч і вядучы метадыст аддзела традыцыйнага мастацтва Мінскага абласнога цэнтру народнай творчасці, кандыдат гістарычных навук Віталь Каспяровіч.

На сцэне адзін калектыў змяняўся другім. Але ўсіх іх аб'ядноўвае адно — любоў да народнай песні. Прычым, да песні самабытнай, якую не пачуеш больш нідзе, акрамя таго краю, дзе яна нарадзілася. Удзельнікам і гасцям фестывалю запомніўся народны хор "Весляуха" Дзяржынскага раёна (кіраўнік Наталля Рэдзько). Вельмі цікавым і самабытным было выступленне

фальклорнага калектыву з вёскі Вуглы Капыльскага раёна. У гэтым калектыве ў асноўным людзі сталага ўзросту. Як адзначыла кіраўнік гурта, пенсіянерка Ліна Міхайлаўна Пінчук, у аддаленай вёсачцы нават няма і клуба, аматары фальклорных спеваў збіраюцца ў хаце адной з самадзейных спявачак. Некаторым з іх ужо даўно пераваліла за 80 гадоў.

— Я ведаю шмат арыгінальных старых песень, якія спявала некалі яшчэ мая мама, якія чула ад жанчын нашай вёскі, — сказала спявачка. — Гэта вельмі цікавыя песні, сярод якіх — дажыначныя, летнія і іншыя.

Сярод удзельнікаў свята — фальклорны гурт "Спадчына" Клецкага раёна. Кіраўнік — Яўгенія Піліпеня.

Гэты калектыў — дыпламант Міжнароднага фестывалю фальклору, лаўрэат абласнога тура фестывалю народнага мастацтва "Беларусь — мая песня", удзельнік абласнога свята "Траецкі фест", лаўрэат першага фестывалю народнай творчасці ў г. Клецку "Клецкая скарбонка", дыпламант I абласнога фестывалю фальклорнага мастацтва ў г. Нясвіжы "Фальклорная талачка", дыпламант свята беларускай народнай песні "Міншчына спявае з аркестрам".

Уразіў удзельнікаў фестывалю фальклорны гурт "Чуткі" Любанскага раёна (кіраўнік Тамара Мігун). Як адзначыў супрацоўнік аддзела культуры Любанскага райвыканкама Сяргей Выскварка, гурт "Чуткі" Камунаўскага сельскага дома культуры мае вельмі цікавы рэпертуар. Жанчыны спяваюць траецкія, жніў-

У наступным нумары

У першую нядзелю верасня мы адзначаем **Дзень беларускага пісьменства** — надзвычай важнае, знакавае для нашай маладой дзяржавы, усенароднае свята. Цэнтрам яго паўдзёй сёлета будзе, як вядома, горад Хойнікі. Гэтаксама самабытнаму кутку Гомельшчыны, а таксама гісторыі, культурным традыцыям, таленавітым людзям прыгожай і шматпакутнай палескай зямлі, якая натхняла і натхняе на творчасць празаікаў і паэтаў, артыстаў і жывапісцаў, кампазітараў і фотамастакоў, прысвячаецца наступны, святочны, шчодра ілюстраваны нумар "ЛіМа". У яго пазнаваўчым кантэксце багата імёнаў: хрэстаматычных і новых. А праз актуальныя інтэрв'ю ды інфармацыйныя публікацыі вы даведаецеся пра набыткі, з якімі сустракаюць Дзень беларускага пісьменства айчынныя літаратары, і нават зможаце ўявіць саму атмасферу свята ў Хойніках.

3 глыбінкі

Жывапісныя ніці

У Слоніміскім раённым краязнаўчым музеі імя Іосіфа Стаброўскага прайшла прэзентацыя выставы мастацкай вышыўкі **Валянціны Бондар**. Работы, выкананыя мясцовай жыхаркай, будуць дэманстравацца ў музеі цягам месяца.

Як заўважыла падчас адкрыцця выставы аўтарка, якая зараз працуе вядучым інжынерам на Слоніміскім водаканале, вышыўкай крыжыкам яна займаецца з маладых гадоў, але толькі цяпер займела крыху больш часу для свайго захаплення. Падчас прэзентацыі Валянціна Бондар чытала шмат вершаў Аляксандра Пушкіна, урыўкі з "Яўгенія Анегіна", бо апроч вышыўкі, яна захапляецца і літаратурай.

Вышытыя карціны Валянціны Міхайлаўны — сапраўдныя творы мастацтва. Работы, прадстаўленыя на выставе, адрозніваюцца і тэматыкай, і мастацкім

падыходам да выяўлення ідэі. Карціны, прысвечаныя пушкінскай і ганчароўскай тэматыцы, — сінія і барвовыя выявы на белым фоне. Тут ёсць і серыя, на якой прадстаўлены ўзоры казачнай гжэлі.

На вышытых карцінах прасочваецца духоўная тэматыка — некалькі работ прысвечаны помнікам культуры архітэктуры: выява храма — Спас на крыві, які знаходзіцца ў Санкт-Пецярбургу і пабудаваны ў памяць аб цары Аляксандры II, абразы Божай Маці Жыровіцкай, Хрыста, Мікалая Угодніка і інш. На выставе прадстаўлены і некалькі карцін, створаных па матывах гісторыі Старажытных Грэцыі і Рыма.

На астатніх работах — маэнткі з фрагментамі ландшафту, пейзажы. У ліку прац Валянціны Міхайлаўны ёсць і тыя, якія аўтарка, як яна сама прызналася, рызыкнула стварыць — па матывах карцін Карла Брулова.

Чэслава ПАЛУЯН